

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2013 – 2015

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Lucie Štěpánková

Výchovný proces v dětském domově a jeho zásady

Praha 2015

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Zdeněk Moucha, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED STUDIES

2013 - 2015

MASTER THESIS

Lucie Štěpánková

**The Educational Process in Children's Home and Its
Principles**

Prague 2015

The Master Thesis Work Supervisor:

PhDr. Zdeněk Moucha, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Lucie Štěpánková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu diplomové práce PhDr. Zdeňku Mouchovi, CSc. za odborné vedení, trpělivost, cenné rady a konstruktivní připomínky, kterými přispěl k vypracování této diplomové práce.

Poděkování patří také zaměstnancům Dětského domova v Semilech za poskytnutí spolupráce a vstřícnosti při sběru informací.

Anotace

Diplomová práce se zabývá problematikou výchovného procesu v dětském domově a jeho zásadami. Úvodní část práce se zabývá nejprve teoretickými aspekty výchovy obecně a následně ústavní výchovy. Navazuje kapitola, která popisuje profil Dětského domova v Semilech jako instituce pečující o děti s nařízenou ústavní výchovou.

Praktická část je věnována realizovanému empirickému šetření. Analyzuje dosažené výsledky výchovného procesu s ohledem na míru ovlivnění rozsahem uplatňovaných výchovných zásad. Závěr diplomové práce sumarizuje poznatky z teoretické i praktické části, ověřuje platnost výzkumných hypotéz, odpovídá na výzkumné otázky a zamýšlí se nad možnostmi navrhovaných změn a jejich využitím v praxi.

Klíčové pojmy

Dětský domov, ústavní výchova, vychovatel, výchova, výchovný proces, zásady výchovy

Annotation

This thesis deals with the educational process in children's home and its principles. The first part is concerned with the theoretical aspects of education in general and subsequently institutional care. Followed by a chapter that describes the profile of children's home in Semily as caring for children in the institutional education.

The practical part is devoted to the realized empirical investigation. It analyzes the results of the educational process, the degree of influence the scope of childrearing principles. The final section summarizes the findings from theoretical and practical part verifies the validity of the research hypotheses, answering research questions and discusses the possibilities of the proposed changes and their use in practice.

Key words

Children's home, education, educator, educational process, institutional education, principles of education

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 VÝCHOVA.....	11
1.1 Vývoj a proměny výchovy	11
1.2 Pojetí výchovy a její hlavní rysy	13
1.2.1 Výchova a její pojetí.....	13
1.2.2 Výchova a rodina.....	15
1.3 Obsah, objekt a subjekt výchovy	16
1.4 Proces a etapy výchovy	17
1.5 Cíle výchovy a jejich funkce.....	19
1.6 Výchovné prostředky	20
1.6.1 Metody výchovy.....	21
1.7 Podmínky výchovy.....	23
1.8 Principy výchovy	25
2 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA.....	27
2.1 Historie ústavní výchovy.....	27
2.2 Současnost ústavní výchovy	29
2.3 Příčiny nařízení ústavní výchovy	30
2.4 Specifika ústavní výchovy	31
2.5 Přínosy a úskalí ústavní výchovy	32
3 DĚTSKÝ DOMOV SEMILY	35
3.1 Charakteristika zařízení.....	35
3.2 Výchovné prostředí	36
3.3 Zásady výchovy	37
3.3.1 Cíle, obsah a formy výchovy a vzdělávání.....	39
3.3.2 Kompetence výchovy a vzdělávání	40
4 SHRUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI.....	43

PRAKTICKÁ ČÁST	45
5 METODOLOGIE	45
5.1 Výzkumné hypotézy a otázky	45
5.2 Příprava empirického šetření.....	46
6 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ	49
6.1 Realizace empirického šetření.....	49
6.2 Vyhodnocení empirického šetření.....	50
6.2.1 Kvalifikační předpoklady pracovníků z pohledu dopadu na výchovně- pedagogický proces	51
6.2.2 Rozvoj potenciálu dětí a úrovně získaných dovedností.....	54
6.2.3 Význam a uplatňování výchovných prostředků	59
6.2.4 Dilemata řešení výchovných problémů	62
6.2.5 Sebehodnocení respondenty a jejich návrhy na změny	66
6.3 Shrnutí empirického šetření	70
ZÁVĚR	72
NAVRŽENÁ DOPORUČENÍ	76
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	77
VĚCNÝ REJSTRÍK	77
SEZNAM ZKRATEK	82
SEZNAM GRAFŮ A TABULEK.....	83
SEZNAM PŘÍLOH.....	84

ÚVOD

V Úmluvě o právech dítěte je zakotveno právo dítěte na vlastní rodinu. V této Úmluvě se státy zavazují k odstranění diskriminace a zamezení odloučení dítěte od svých rodičů proti jejich vůli, pokud nebudou existovat právní důvody a soudní rozhodnutí v daném řízení, že oddělení dítěte je nezbytné v jeho zájmu.

Česká republika je dlouhodobě ze strany mnohých evropských států kritizována pro nepřiměřeně vysoký počet dětí v ústavěch. O problematice ústavní výchovy čas od času informují i média, čímž dochází k větší obeznamovanosti širší veřejnosti a nezůstává to tak pouze záležitostí odborných kruhů. Existují však mylné domněnky, že děti v ústavní výchově jsou pouze děti, které nemohou vyrůstat ve své vlastní rodině pro nějaký problém funkčnosti rodiny, kriminálního jednání rodičů, či ze sociálních důvodů, čímž je ohroženo zdraví a život dítěte. Málokdo však ví, že téměř polovina dětí v ústavní výchově se tam nachází na přání rodičů. Rodiče tyto děti sice milují a rádi by se o ně postarali, ale nezvládají složitost péče o ně bez odborné pomoci. Mimo to mají rodiče také právo si budovat vlastní kariéru.

Výchova dítěte v ústavu je v určitém směru nepřírozenou záležitostí. Prostředí ústavu představuje trochu jiný svět se svými pravidly, specifiky, ale také úskalími. Dítě vyrůstá bez úzkého kontaktu s nejbližšími členy vlastní rodiny, nemá možnost hlubšího poznání důvěrných rodinných vazeb a atmosféry skutečného domova. Nejběžnějším ústavem, ve kterém vyrůstá nejvíce dětí, je dětský domov.

Cílem diplomové práce je prozkoumat ústavní výchovu obecně, následně zásady této výchovy a jejich využívání ve výchovném procesu v Dětském domově v Semilech. Při zpracovávání této diplomové práce byly využity takové odborné zdroje, jejichž povaha, obsah a seznam odpovídá tématu.

V úvodu teoretické části diplomové práce je představena výchova, kdy je nejprve nastíněn stručný historický vývoj výchovy a její proměny v čase. Navazuje vymezení pojetí výchovy, činitelů výchovy, proces, etapy, cíle výchovy a jejich funkce. První kapitola uzavírá výčet a popis výchovných prostředků, podmínek a principů výchovy. Druhá kapitola se zabývá ústavní výchovou, její historií a současností, se kterou souvisí příčiny jejího nařízení, specifika a úskalí. Třetí kapitola je věnována Dětskému domovu

v Semilech, jeho charakteristice, představení výchovného prostředí a vymezení zásad výchovného prostředí. Čtvrtá kapitola stručně shrnuje poznatky teoretické části.

Praktická část diplomové práce věnuje úvodní kapitulu metodologii, kde stanovuje výzkumné hypotézy a otázky, určuje přípravu a průběh šetření. Další kapitola popisuje empirické šetření, jeho realizaci, vyhodnocení a shrnutí výsledků. Zjišťování skutečností probíhalo pomocí kvalitativních rozhovorů, které byly nahrávány a poté přepsány do textové podoby. Na základě analýzy zjištěných skutečností bylo vyhodnoceno využívání zásad výchovy ve výchovném procesu Dětského domova v Semilech, jejich přínos a další perspektiva.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝCHOVA

1.1 Vývoj a proměny výchovy

Výchova je úzce spojena se samotnými počátky trvání lidské existence. S vývojem společnosti se pozměňovaly její cíle, obsah, ale i formy a metody, a to v závislosti na podmínkách ekonomických, sociálně politických a kulturních, ve kterých se uskutečňovala. Na vzniku výchovy se podílejí okolnosti biologické, psychologické a především sociální. Právě s výchovou by se nemělo otálet, je třeba s ní začít v útlém mládí, neboť naše výchova se zahajuje již zrozením. Člověk přichází na tento svět nehotový a bez pomoci druhých se neobejde. Prostřednictvím výchovy je schopen mnoho dokázat, ale také pokazit. Stále většího významu v našem sociálním životě proto nabývá výchova. Díky výchově lze jedince začlenit do společnosti, formovat ho a podílet se na jeho dalším rozvoji a realizovat jeho cíle.

V dávné minulosti probíhala výchova zprvu živelně, až postupem času se specializovala a institucionalizovala, zakládaly se první školy i jiná výchovná zařízení, v nichž působili profesionální učitelé a vychovatelé. V prvobytně pospolné společnosti panoval skupinový způsob života, společná práce i společné základní prostředky, které určovaly uniformní charakter této výchovy. Prvotní odlišnost byla dána dělbou práce, kdy muži byli připravováni pro lov, boj a práce stavební, a ženy k základním domácím činnostem. Podstatou této výchovy byla výchova pracovní, a na ní navazovala výchova mravní, tělesná a branná.

Po rozpadu prvobytné společnosti dochází k sociální diferenciaci výchovy. Nástrojem nadvlády se na dlouhou dobu stávaly vědomosti a tělesná zdatnost, kdežto výchova zotročeného obyvatelstva byla omezena na přípravu pracovní a na morální ukáznění. Tato výchova byla charakteristická pro země starého Východu, jako byly Egypt, Mezopotámie či Persie, kde je možné se poprvé setkávat se školami, které vznikaly při chrámech a panovnických dvorech, a které byly určeny pouze pro vybranou mládež z nejvyšších sociálních vrstev.

Nejpokročilejší výchovné systémy se rozvíjely v antickém Řecku. Starověké Řecko bylo tvořeno řadou městských států s různým typem sociálního zřízení. Nejvýznamnější a nejrozvinutější výchovné systémy byly ve Spartě a v Athénách. Ve Spartě, která byla zemědělským státem s aristokratickým zřízením, tvořili 90% obyvatelstva státní otroci. U svobodných občanů byla výchova státní jak pro chlapce, tak pro děvčata, a měla vojenský charakter s důrazem na výchovu tělesnou a brannou. Athény byly rozvinutější v oblasti ekonomické, sociálně politické, filozofické a v umění, což vedlo ke vzniku propracovanějšího výchovného systému. Cílem athénské výchovy byla kalokagathia (ideál krásy a dobra), která byla syntézou výchovy rozumové, tělesné, mravní a estetické. Systém škol byl třístupňový, ryze soukromý a určen pouze pro hochy. Epocha antického Řecka se v oblasti výchovy pyšní takovými osobnostmi, jako byl Sokrates, jeho žák Platón nebo Aristoteles.

Pro vývoj výchovy pro příští staletí poskytl významné podněty i antický Řím. V nejstarší etapě vývoje římského státu byla výchova výhradně pracovní a uskutečňovala se v rodině. *„Nejstarší formy učitelské profese v dnešním slova smyslu jsou spolehlivě doloženy až z doby, kdy ve starověkých státech Egypta, Indie, Číny a později Řecka a Říma vznikaly první školy, tedy účelově organizované instituce pro vzdělávání, které museli zajišťovat profesionálové. Rozvoj učitelství souvisel také s vynálezem písma, které umožňovalo používat mnohem efektivnější didaktické procedury (učení a vyučování založené na textech) než je vyučování prostřednictvím mluveného slova“*.¹

Za prostředníka mezi antikou a vrcholným evropským středověkem je možné považovat Araby, kteří převzali odkaz antické kultury a vědy. *„Většina arabských filozofů a teologů má optimistický názor na výchovu. Doporučují trpělivost, poučení o dobrém a zlém, povzbuzení k dobrému a odstranění zlého.“*² V mešitách vyučovali učitelé a v bohatých rodinách domácí receptoři, a to převážně předměty jako náboženství, poezie, gramatika, kaligrafie, počty a pravidla správného chování.

Období starověku a středověku bylo plné válek, stěhování národů a tvorby nových státních útvarů a výchova byla odsouvána do pozadí. Středověké školy byly z počátku

¹ PRŮCHA, J. *Učitel*. 2. vyd. Praha: Portál, 2002. s. 9. ISBN 80-717-8944-5.

² ŠTRÉBLOVÁ, M. *Vybrané kapitoly z pedagogiky: Informace-výchova-pedagogika*. [online]. Praha: Univerzita Karlova, PF, 2014. s. 32. ISBN 978-80-7290-669-7. [cit. 2014-12-28]. Dostupné z: http://vzdelavani-dvpp.eu/download/opory/final/28_streblova.pdf.

pouze církevní, ale později vznikaly i školy klášterní, v sídlech biskupů školy katedrální a pro širší vrstvy, pro učení o základech křesťanství, byly zakládány i školy farní. V pozdním středověku vznikaly též školy měštské s praktičtějším zaměřením a byly vytvářeny příznivé podmínky i pro rozvoj vysokého školství – vzniku univerzit.

S příchodem novověku došlo k novým uspořádáním ve společnosti na jednotlivé stavy (šlechta, duchovenstvo, měšťané, poddaní) a k novým postojům k výchově. Byly zřejmé rozdíly mezi přípravou šlechty a duchovenstva, vzděláním měšťanů a pracovní morální adaptací širokých vrstev poddaného obyvatelstva. Vývojem sílil politický i hospodářský význam obecné vzdělanosti a s tím i snahy na zavedení všeobecného školství. „*V novověku lze stopovat, jak od 18. století přebírá vzdělání do rukou stát, který jej nejprve direktivně rozšiřuje na veškeré vrstvy obyvatelstva.*“³ Postupně se vzdělání stávalo více dostupné i pro širší okruhy lidí, kterým to dříve nebylo umožněno. Výchova se stále více prolínala se vzděláváním. Na evropském kontinentě došlo k prudkému rozvoji vzdělanosti v průběhu 18. a 19. století.

1.2 Pojetí výchovy a její hlavní rysy

1.2.1 Výchova a její pojetí

Výchovu má člověk částečně ve svých rukou. Výchova člověku není něčím cizím, vždy je do ní nějak zasazen jako vychovávající a vychovávaný. „*Výchova je na rozdíl od péče obousměrnou a oboustrannou aktivitou, ve které je zásadní vzájemná nezávislost osob.*“⁴ Ve výchově jde o společnou snahu, která vede k cestě, jak být člověkem. Jde také o vzájemné předávání životních zkušeností a postojů. V životě člověka není nic dokončeného, výchova je procesem celoživotním. Složitost výchovy povstává ze skutečnosti, že se jedná o proces, kde se posouvá požadavek formování jedince nápadněji ve směru k rozvíjení jeho vnitřních sil a aktivity, ke kultivaci osobnosti a jejího vztahu ke světu. Jedná se o činnost, která probíhá v čase nejen ve smyslu společensko-

³ VALIŠOVÁ, A. a H. KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. 2. vyd. Praha: Grada, 2010. s. 54. ISBN 978-80-247-3357-9.

⁴ ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 30. ISBN 978-80-7367-318-5

historickém, ale i ve smyslu ontogenetickém. Výchova disponuje přirozenými předpoklady, kdy lidská nehotovost „...však neznamena přímo nějaký nedostatek, nýbrž jenom plastičnost, možnost rozvíjet se různými směry.“⁵ „Výchova je v pedagogickém pojetí považována za záměrné působení na osobnost jedince s cílem dosáhnout změn v různých složkách osobnosti.“⁶

Otázkami výchovy se zabývali již filosofové ve starověkém Řecku. Filosofie výchovy souvisí s filosofií a jejím bytostným určením. Filosofie není něco samozřejmého, co je srozumitelné pro všechny, filosofie nemůže být jasná všem, protože je tzv. oponentem zdravého rozumu. Zdravý rozum vychází z praktických životních zkušeností, umožňuje nalézt správný postup „jak na to“. Filosofie není vystavěna na logických základech. Není možné vyložit základní abstraktní termíny a na nich sestavit celou teorii. Tento postup není možný. Na rozdíl od speciálních vědních oborů, majících svůj předmět pevně stanoven, filosofie svůj předmět nemá stanoven. „*Filosofie je schopnost uvažovat, zachycovat to, co celku života dominuje, co mu dává smysl.*“⁷ Filosofie výchovy se pokouší řešit tradiční subjekt-objektový vztah vychovatele a vychovávaného.

Úzkou spojitost pedagogiky s filosofií výchovy naznačuje fakt, že se pedagogika po dlouhé období až do novověku rozvíjela v rámci filosofie. Dějiny samotné výchovy ukazují, že významnější filosofické směry výrazně ovlivnily i pedagogickou teorii a názory pedagogů. „*Pojem vzdělávání se obecně v pedagogické teorii chápe jako proces záměrného a organizovaného osvojování poznatků, dovedností, postojů aj., typicky realizovaných prostřednictvím školního vyučování.*“⁸

Výchova je součástí lidského života, je vlastností člověka i společnosti, je lidským fenoménem ve smyslu sociálně-historickém i antropologickém. Člověk je živočich, který musí být vychováván, pokud se má stát lidskou bytostí. Člověk potřebuje výchovu, ale má i schopnost výchovy. „*Individuální vývoj každého jedince je určován jednak širším*

⁵ PATOČKA, J. Filosofie výchovy. *Studia Paedagogica*. Praha: PF UK, 1997, č. 18, s. 23. ISSN 0862-4461

⁶ PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky, úvod do studia oboru*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. s. 17. ISBN 80-717-8944-5.

⁷ PATOČKA, J. Filosofie výchovy. *Studia Paedagogica*. Praha: PF UK, 1997, č. 18, s. 13. ISSN 0862-4461

⁸ PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky, úvod do studia oboru*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. s. 17. ISBN 80-717-8944-5.

sociokulturním prostředím, kam spadá jak mikroklíma (stav společnosti, níž žije), tak mezoklíma (příslušnost k určité společenské vrstvě, národnosti, instituci), jednak nejužším společenským prostředím (mikroklímatem), kam patří především rodina, nejbližší přátelé, později partneři, ale i bezprostřední klíma třídy, pracovního kolektivu, zájmového kolektivu apod.“⁹ Má-li výchova život lidí plně rozvíjet, nemůže se před jeho problémy uzavírat, musí je pomáhat řešit, musí v životě výrazněji pomáhat. „Moderní doba ale přináší nové pohledy i na tuto oblast lidského života starou, jako je lidstvo samo.“¹⁰ Vývojem společnosti se výchova stala součástí vědeckého oboru pedagogika. Pedagogika je vědním oborem, který se snaží najít způsob, jak správně vychovávat a vzdělávat. Je to věda o výchově člověka, zkoumající výchovný proces v plné šíři. Zatímco výchova je neodmyslitelnou součástí tohoto světa, názory na ni se vytvořily v samotný vědní obor až v 19. století.

1.2.2 Výchova a rodina

Hlavním a nejvýznamnějším faktorem, který podstatně ovlivňuje celý proces výchovy a vzdělávání je rodina. Rodina je významnou součástí společenské mikrostruktury, ve které se realizuje začleňování jedince do společnosti. Od 19. století až do poloviny 20. století byla rodina považována za stálou instituci. V rodině děti získávají základy chování, v rodičích mají své vzory, učí se navazovat vztahy s okolím tím, že komunikují, jednají a spolupracují. „*Děti jsou totiž různé, a pokud s nimi máme dosáhnout stejného výchovného cíle, čímž rozumíme optimální rozvoj jejich osobnosti, musíme s každým jednat poněkud jinak.*“¹¹

Postmoderní společnost s sebou přinesla změnu způsobu života, a tím také životních rolí mužů a žen. Tyto změny ovlivňují rovněž samotnou výchovu dětí. Rodina změnila své uspořádání, kdy chránila své členy a vyrovnávala změny v okolí. Ženám se v průběhu vývoje společnosti otevřela možnost uplatnit se i mimo rodinu. Na druhou stranu muži jsou dnes stále více zapojováni do chodu rodiny, aby zde plnili nebo se alespoň podíleli na některých rolích, které byly dříve vyhrazeny pouze ženám. „*Otcové*

⁹ PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava: Amosium servis, 1995. s. 32. ISBN 80-85498-27-8.

¹⁰ PELIKÁN, J. *Výchova pro život*. Praha: ISV, 1997. s. 5. ISBN 80-85866-23-4.

¹¹ MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1986. s. 189. ISBN 08-011-86.

*jsou mnohem více vychovateli svých dětí, než tomu bylo v minulosti. Mají možnost být s dětmi od prvních dnů a formovat tak od začátku jejich osobnost.*¹² Postmoderní rodiny už nejsou zakládány za účelem reprodukce, ale proto, aby byly uspokojovány citové potřeby partnerů. *„Díky tomu, že se rodina zakládá na citech, stala se z ní velmi křehká instituce.*¹³ Rodina klade na jedné straně větší důraz na vztahy, na té druhé však dochází k oslabování těchto vztahů.

Nové pohledy na výchovu jsou zřetelné i ve změně rodičovské autority. Autorita rodiče je založena za normálních okolností na jejich citovém vztahu k dítěti. Je to autorita toho, kdo nejen něco umí a zná, ale kdo má také rád. Výchova ke svobodě v postmoderní demokratické společnosti je zároveň výchovou k zodpovědnosti. Zodpovědnosti se děti učí od malička. Zodpovědnosti za sebe, svá rozhodnutí a jednání, a také zodpovědnosti za druhé. Výchova a vzdělávání je v dnešní době ovlivněna i časovou zaneprázdněností rodičů. Členové rodiny se při odchodu do práce rozcházejí a scházejí se až po ní. Významným aspektem, který v současnosti ovlivňuje množství práv a povinností dětí, jsou časové možnosti rodičů. Větší pracovní nároky a uplatňování žen na pracovním trhu s sebou tedy přináší změnu v životě dětí. Jedním z hlavních rysů této doby jsou rychlé změny ve všech oblastech života člověka. Poznání věcí a světa kolem jsou stále více závislé na stanoviscích jednotlivce. To má bezpochyby velký vliv na jednu z nejdůležitějších oblastí společenského dění, kterou je výchova a vzdělávání na všech jeho stupních a institučních typech.

1.3 Obsah, objekt a subjekt výchovy

Obsah výchovy

Obsahem výchovy je to, čím dosáhneme daného cíle. Obsah výchovy se liší podle kultury. Je tvořen hodnotami, které daná kultura má a preferuje. Významným kulturním faktorem, jenž nejvíce ovlivňuje výchovu, je náboženství. Hodnoty konkrétního státu tvoří obsah výchovy, ale jsou tam i jisté normy a požadavky, které se stále zpracovávají na základě společenských potřeb.

¹² MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1986. s. 58. ISBN 08-011-86.

¹³ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: SLON, 2003. s. 181. ISBN 80-86429-19-9.

Obsah výchovy se člení na jednotlivé složky výchovy, které se různě doplňují a překrývají (nikdy nejsou samostatné), proto jejich samostatné členění slouží pouze pro hlubší teoretické poznání. K základním složkám výchovy patří např. výchova rozumová, mravní, etická, citová, ekologická, právní, zdravotní, pracovní, výchova ke zdraví, výchova k lidským právům, atd. Složky výchovy se neustále mění podle požadavků společnosti a vznikají nové.

Objekt a subjekt výchovy

„Procesy výchovy a vzdělávání mají tři základní navazující oblasti: subjekty působení, obsahu přenosu a objekty, na něž je působeno.“¹⁴

Objektem je vychovávaný jedinec. Zjednodušeně jím může být označen adresát, aktivní příjemce i tvůrčí interpret a spolutvůrce výchovných záměrů.

Subjektem je vychovatel. Může být označen jako uvědomělý tvůrce, nositel a tvůrčí realizátor výchovných záměrů, který má jasnou představu o výchově a vzdělání.

V systému výchovy jsou nepostradatelné role a vztah vychovatele a vychovávaného. Jejich vzájemný vztah se promítá do různého spektra subjektivně-objektivních vztahů. Subjekt záměrně působí na osobnost objektu takovým způsobem, aby byl objekt vybaven potřebnými kompetencemi pro vstup, pohyb, či začlenění do společnosti (proces socializace) podle jejích definovaných potřeb. Objekt se tak v procesu výchovy mění pod vlivem působení subjektu výchovy. V procesu působení musí být v přiměřené míře respektovány potřeby objektu.

1.4 Proces a etapy výchovy

Výchovný proces je celoživotní proces, který je charakteristický svou dlouhodobostí – probíhá v čase ve fázích a krocích do sebe vzájemně propojených. Jeho smyslem je vyvážený rozvoj osobnosti po stránkách duševní i tělesné. Výchovný proces je souhrn několika subsložek vzájemně propojených. Do tohoto souhrnu patří výchova rozumová a názoru na svět, výchova mravní, výchova pracovní a technická, výchova estetická a umělecká a výchova tělesná, ke zdraví a zdravému životnímu stylu.

¹⁴ ŠUBRT, J. et al. *Soudobá sociologie IV. Oblasti a specializace*. 1. vyd. Praha: Karolinum. 2014. s. 175. ISBN 978-80-246-2558-4.

Podle oblastí působení je rozlišován výchovný proces v rodině, ve škole a v rámci výchovy mimoškolní. Pro úspěšnost celého výchovného procesu je potřebná spolupráce a komunikace mezi vychovatelem a vychovávaným. Nedílnou součástí výchovného procesu jsou prostředky výchovy, etapy, zásady výchovného procesu, realizace výchovného cíle apod. Výchovné etapy jsou závislé na mnoha činitelích, na prostředcích výchovy, úrovni vychovatele a vychovávaného, na výchovném cíli a obsahu. Výchovný proces probíhá několika na sobě navazujících etapách¹⁵.

1. Etapa počáteční (vstupní) pedagogické diagnózy

Pro úspěšné výchovné působení vychovatele je podstatné poznání počátečního stavu vychovávaného. Zjišťování dosavadní úrovně vychovávaného, jeho dovedností, schopností a zájmů, vědomostí, potřeb, přání a plánů probíhá formou pozorování, rozhovorů s vychovávaným, jeho rodiči či kamarády, analýzy dokumentů – výsledných prací vychovávaného, laboratorních protokolů atd. Někteří vychovatelé (učitelé) vedou o jednotlivcích či skupinách podrobné záznamy.

2. Etapa pedagogické analýzy obsahu výchovy

Obsah výchovy je významný pro jeho možné výchovné využití. „*Rozborem výchovy dospěje vychovatel k rozhodnutí, jak ho výchovně využít.*“¹⁶ Výsledkem je výběr možností a určení výchovného postupu.

3. Etapa pedagogického projektování

Stanovení co nejkonkrétnějšího cíle a způsobu projektování je základem činnosti vychovatele (pedagoga). Konkrétní požadavky a cíle mnohdy předchází zbytečným komplikacím v dalších postupech. Pro projektování je podstatná znalost současného stavu a pro další plánování záleží na jasných představách o tom, čeho má být dosaženo. Tato etapa obsahuje konkretizaci požadavků směřovaných na vychovávaného, jeho spolupráci s vychovatelem, za užití jakých pomůcek i nároků na dovednosti a schopnosti vychovávaného. Doporučuje se projektování písemnou formou, která dokumentuje průběh a další okolnosti.

¹⁵ SVOBODOVÁ, J. a B. ŠMAHELOVÁ. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. 1. vyd. Brno: MSD, 2007. s. 113-116. ISBN 978-80-86633-81-7.

¹⁶ Tamtéž, s. 114.

4. Etapa regulace učení žáka

Na rozdíl od předchozích etap, které byly převážně v kompetenci vychovatele, je zde žádoucí intenzivní spolupráce učitele a žáka. Pedagog musí uvážit, co bude dělat nejen on, ale zejména, co bude dělat žák. Požadavky by měly být známy žákovi, proč se to bude dělat, jakým způsobem, kolik bude potřeba času, k čemu se má dospět či jaké bude hodnocení jeho práce. Pedagog by měl vždy vědět, čeho chce dosáhnout, s jakými prostředky toho chce dosáhnout, vzbuzovat zájem u žáka, a tím mu usnadňovat učení a posílit trvalé osvojení poznatků.

5. Etapa výsledné (závěrečné, výstupní) pedagogické diagnózy

Ke zjišťování úspěšnosti výchovného procesu potřebuje vychovatel znát výsledky své práce. Výstupní analýza má ukázat, do jaké míry bylo dosaženo vytýčených cílů a zda nachystané situace přispěly k zamýšleným změnám vychovávaného. Úkolem pedagoga je zjišťovat i to, jak žáci přijímají a zpracovávají informace, a zda si správně počínají, když využívají zvolené metody.

1.5 Cíle výchovy a jejich funkce

Obdobně jako každá lidská činnost, musí mít i výchova svůj cíl. Cílem je chápán ideální stav, jakého má být dosaženo. „*Nepochybně obecným cílem a smyslem výchovy je pomoci vychovávaným mladým lidem získat takové vlastnosti, které je uschopní k samostatnému a sociálně odpovědnému životu v této společnosti, což platí pro každého z jejích členů.*“¹⁷ S vývojem společnosti se mění i výchovné cíle. Výchovné cíle jsou ovlivňovány osobní zkušeností vychovatele, a to vzděláním, věkem, životním stylem, názory, postoji, hodnotovým systémem a řadou dalších faktorů. „*Správně stanovené cíle by tedy měly vycházet z těchto tří aspektů, tj. měly by respektovat zásadu zralosti (pohotovosti), zásadu kontinuity a zásadu individualizace.*“¹⁸ Ve výchově je přikládán vyšší důraz respektování individuality vychovávaného a rozvoji jeho vnitřní spontánní aktivity. Dosažení výchovného cíle probíhá za pomoci výchovných prostředků

¹⁷ SKALKOVÁ, J. *Kategorie cíle, kompetence, jejich vzájemný vztah a význam pro obsah vzdělávání v kontextu současnosti.* s. 12. [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: http://www.orbisscholae.cz/archiv/2007/2007_1_01.pdf .

¹⁸ LANGMEIER, J. a D. KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie.* 4. vyd. Praha: Grada, 2006. s. 263. ISBN 80-247-1284-9.

v relativně dlouhodobém procesu. Nezbytnou součástí výchovy je neustálé srovnávání stanovených výchovných cílů s realitou. Pro dosažení žádoucí efektivity a účinnosti cíle ve výchově je potřebné, aby vytýčený cíl „*byl konkrétně formulován, obsahoval požadovanou změnu osobnosti, podmínky a prostředky, kterými je možné změny dosáhnout a měl kontrolovatelné výstupy (popř. mechanismy kontroly)*“¹⁹.

Výchovné cíle by měly splňovat i další požadavky, jakými jsou konzistentnost (tj. provázanost nižšího cíle s vyšším), reálná splnitelnost, přiměřenost a stimulační charakter (tj. podněcovat k dalšímu rozvoji). Cíle výchovy lze členit podle různých hledisek na: „*cíle obecné a cíle konkrétní; cíle bezprostřední, krátkodobé, dlouhodobé; cíle adaptační a anticipační; cíle kognitivní, afektivní a psychomotorické; cíle etapové a cíle „absolventské“, cíle nutné a cíle nadstandartní; cíle minimální, optimální*“.²⁰

1.6 Výchovné prostředky

Výchovné prostředky si volí každý vychovatel sám v závislosti na stanovených cílech, které mají být dosaženy. Mohou být velmi různorodé a měly by se podle potřeby pružně obměňovat a kombinovat.

Již od nejujtějšího dětství lze v mnoha případech u dětí využívat nejrůznější formy ke zpevnování žádoucího a potlačování nežádoucího chování, a to používáním různých druhů odměn a trestů. „*I v pozdějším věku lze rozličných postupů založených na principech operantního podmiňování využít k osvojení nových dovedností a návyků nebo k odstranění už naučených, ale nežádoucích forem chování.*“²¹

Obecně nejrozšířenějšími a neúčinnějšími výchovnými prostředky jsou odměny a mělo by jich být využíváno ve výchově dítěte mnohem více než trestů. Odměnami nemusí být rozuměny jen hmotné odměny, ale též odměny sociální, jako je pochvala, uznání či pohlazení. „*Důsledné poskytování odměn po každém žádoucím chování vede k rychlému vzestupu tohoto chování, nepravidelné odměňování způsobuje pomalejší vzestup, ale*

¹⁹ ČÁBALOVÁ, D. *Pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. s. 44. ISBN 978-80-247-3993-0.

²⁰ KOLÁŘ, Z. A KOL. *Výkladový slovník z pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. s. 23. ISBN 978-80-247-3710-2.

²¹ LANGMEIER, J. a D. KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 4. vyd. Praha: Grada, 2006. s. 264. ISBN 80-247-1284-9.

výsledek může být trvalejší.²² Funkcí odměn je kladná motivace dítěte, které po zjištění, že svým chováním způsobilo někomu radost, se pravděpodobně bude snažit toto chování opakovat.

Tresty mohou mít také různorodé podoby: „*tresty tělesné, okřiknutí a pokárání, pohrůžka, zákaz nějaké činnosti, ale i jasný signál nezájmu nebo chvíle ignorování (time-out)*“.²³ Za určitých podmínek je využití trestů ve výchově nutné a mohou mít i výchovně pozitivní účinek. Funkcí trestů je napravit škodu, aby dítě plně porozumělo svému provinění, za něž následuje přiměřený trest. Při trestání je důležité také sejmut z viníka vinu, aby neprožíval pocit viny déle, než je žádoucí. Systém odměňování a trestů musí mít jasná pravidla, jinak by celý systém pozbýval smyslu.

„*Prostředky výchovy by měly pokrýt celou cílovou kategorii, etapově i obsahově.*“²⁴ Neexistují-li požadované prostředky nebo jsou nevyhovující, je potřeba vytvořit jiné nové prostředky. Prostředky jako hlavní nositel idejí systému výchovy, spolurozhodují současně s cíli a podmínkami o výsledku výchovy.

Dalšími možnými výchovnými prostředky jsou výchova vzorem a výchova vysvětlováním. Výchova vzorem je v podstatě forma učení pozorováním neboli učení nápodobou. Pro děti je snazší napodobovat úspěšné a příkladné vzory, ale platí to i opačně. Výchova vysvětlováním navozuje situace, kdy u dětí, kterým se dostává přiměřené vysvětlení, funguje tzv. hlas svědomí. Častěji cítí provinění i u neprozrazeného poklesku, snáze čelí pokušení a otevřeněji se doznávají ke svým prohřeškům. Okolnosti závisí i na způsobu vysvětlení a na řadě dalších proměnných. Za nejvhodnější formu vysvětlení je považován rozhovor, protože dítě má možnost pokládat otázky, je zpětně povzbuzováno a respektováno.

1.6.1 Metody výchovy

Metody výchovy jsou takové postupy a způsoby, které směřují k vytčenému cíli výchovy a regulují se jimi chování a jednání vychovávaného (rozvoj postojů, potřeb,

²² LANGMEIER, J. a D. KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 4. vyd. Praha: Grada, 2006. s. 264. ISBN 80-247-1284-9.

²³ Tamtéž, s. 264.

²⁴ ČÁBALOVÁ, D. *Pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. s. 49. ISBN 978-80-247-3993-0.

zájmů) a prostupují jednotlivými subsložkami výchovného procesu. Metody jsou voleny v závislosti na věku vychovávaného a jeho individuálních zvláštnostech.

Výchovné metody jsou jak součástí výchovného působení vychovatele na vychovávaného, tak zprostředkovaným působením, které vychovatel využívá. Využívání jednotlivých metod je na uvážení vychovatele. Nelze však využívat pouze jednu metodu, nýbrž je potřebné jednotlivé metody navzájem kombinovat, aby probíhal ucelený a všestranný rozvoj vychovávaného.

Metoda požadavku je nejjednodušší metoda, kdy požadavek musí být přiměřeně velký a věcně zdůvodněný. Účinnost této metody stoupá ve spojení s metodou vysvětlování. Doplňující nezbytností je trpělivé vysvětlování vychovávanému jedinci, co smí a co nesmí, a důslednost. „*Požadavky mohou být formulovány v podobě kladné – příkazy nebo záporné – zákazu; dáváme přednost spíše kladnému vyjádření.*“²⁵

Metoda vysvětlování bezprostředně navazuje na metodu požadavku. Jde o slovní metodu, která k objasnění podstaty jednání vyžaduje rozum a soudnost vychovávaného. Je důležité, aby vychovávaný pochopil, co se po něm požaduje a proč se tak děje.

Metoda přesvědčování je přímé slovní působení na vychovávaného. Podstatná je kvalita osoby vychovávajícího, logická argumentace a přiměřené působení na city. U této metody se jako základní prostředky používají „*výklad, rozhovor, vlastní příklad a působení uměleckými díly*“²⁶.

Metoda příkladu ukazuje „*dětem způsoby chování v podobě smyslově vnímatelné nebo alespoň konkrétně představitelné*“²⁷. Metoda je založena na napodobovacím instinktu a smyslem je upevnění požadovaného chování u jedince představením konkrétních a přitažlivých příkladů chování.

²⁵ MALACH, J. *Teorie výchovy pro pedagogické studium*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2007. s. 32. [online]. [cit. 2015-01-22]. Dostupné z: http://www.osu.cz/fpd/cdv/dokumenty/teorie_vychovy_dps.pdf

²⁶ BOKOVÁ, P. *Základy obecné pedagogiky a didaktiky*. Brno: Vysoké učení technické, 2005. s. 10. [online]. [cit. 2015-01-22]. Dostupné z: ftp://ms.mgo.opava.cz/hydrandt/jiri/print/FIT/Zaklady_obecne_pedagogiky_a_didaktiky.2x1.pdf.

²⁷ MALACH, J. *Teorie výchovy pro pedagogické studium*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2007. s. 33. [online]. [cit. 2015-01-22]. Dostupné z: http://www.osu.cz/fpd/cdv/dokumenty/teorie_vychovy_dps.pdf

Metoda cvičení a navykání je založena na dodržování určitých zásad a pokynů. Touto metodou dochází nejen k vytváření správných návyků, ale i k odstraňování špatných. Opakováním činností a procvičováním postupů dochází k lepšímu zakořeňování ve vychovávaném jedinci. *„Bází těchto metod je vhodné, pedagogicky adaptované prostředí, ujednocené vlivy výchovných subjektů, stálost požadavků a kontrola jejich plnění. Nátlak nebo přílišný dohled narušují proces tvorby vlastní odpovědnosti.“*²⁸

Metoda kontroly a hodnocení je užívána vychovatelem při hodnocení konkrétního jednání vychovávaného, kdy upozorňuje na klady i nedostatky a hodnotí je. Výstupem kontroly a hodnocení jsou pochvaly a tresty.

1.7 Podmínky výchovy

Podmínky výchovy jsou určovány v procesu výchovy. Jejich četnost je mimořádně vysoká a charakter různorodý, ale přitom je celý komplex vzájemně propojený. Výchovný proces se odehrává za velmi náročných podmínek, které účinnost výchovného působení výrazně ovlivňují. Vychovatel by měl vychovávaného jedince dobře znát, znát jeho aktivity i prostředí, ze kterého pochází a v kterém žije.

Vychovávaný jedinec žijící v určitém prostředí, které jej při výchově ovlivňuje, ať je to prostředí rodinné, školní nebo prostředí společnosti jako celku, současně působí na své okolí i sám na sebe. V průběhu výchovy se vychovávaný jedinec vyvíjí, přizpůsobuje se dané kultuře a společnosti, přijímá podněty a jiné odmítá, vyhraňuje se a utváří si vlastní názory a postoje.

Podmínky výchovy se diferencují na podmínky vnitřní a podmínky vnější.

*„Vnějšími podmínkami výchovy se rozumí sociální i materiální prostředí, okolnosti, za nichž výchova probíhá, kultura a společenská etika, mezilidské vztahy, osobnosti a kvalita jejich vlivu, dosažená úroveň života vychovatelů i vychovávaných.“*²⁹

²⁸ BOKOVÁ, P. *Základy obecné pedagogiky a didaktiky*. Brno: Vysoké učení technické, 2005. s. 10. [online]. [cit. 2015-01-22]. Dostupné z: ftp://ms.mgo.opava.cz/hydrant/jiri/print/FIT/Zaklady_obecne_pedagogiky_a_didaktiky.2x1.pdf.

²⁹ SVOBODOVÁ, J. a B. ŠMAHELOVÁ. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. 1. vyd. Brno: MSD, 2007. s. 119. ISBN 978-80-86633-81-7.

Vychovávaný je ovlivňován existujícím životním prostředím, osobnostmi prostředí, jejich životní úrovní, životním prostředím vychovatele či vlivy sociálního a přírodního prostředí. Do těchto podmínek vstupují i další faktory, a to politické, kulturní, duchovní, vědecké, zdravotní a demografické. V biologických podmínkách zastává hlavní místo stav nervové soustavy, stupeň jejího vývoje a typ, zda je slabá či silná. Sociální podmínky vychovávaného jsou především určeny rodinou, její úplností, harmonizací, složením a povinnostmi členů. Neméně důležitý je vliv přátel, kamarádů, sousedů, spolužáků a školy jako celku. V psychologických podmínkách hraje významnou roli stav a úroveň všech poznávacích procesů, tzn. jaká je úroveň vnímání, paměti, představ, myšlení, atd. Neopominutelné jsou citové procesy, jako je zvědavost, radost z nových poznatků a jaká je úroveň pozornosti a volných vlastností. Důležitou úlohu sehrávají také psychické vlastnosti osobnosti a schopnosti, zvláště temperament. Mezi vnější podmínky výchovy jsou často zahrnovány i osobnosti, které se podílí na výchově. Za poněkud zvláštní podmínky výchovy, které ovlivňují často názory a motivy vychovatele i vychovávaného jedince, lze označit komunikační prostředky.

„Vnitřní podmínky výchovy tvoří komplexně pojatá dosažená úroveň vychovávaných jednotlivců i skupin.“³⁰ Tyto podmínky jsou tvořeny fyzickými (tělesnými) a psychickými (duševními) předpoklady jedince (vrozenými, získanými vlastnostmi žádoucími i nežádoucími) a veškerými výchovně vzdělávacími výsledky záměrnými i nezáměrnými. Z vnitřních podmínek, ovlivňujících výchovu, jsou to dále individuální zkušenost jedince jako důsledek vzdělávání, návyky a způsoby chování, a osobnost, jímž je „relativně stabilní systém, komplex vzájemně propojených somatických a psychických funkcí, který determinuje prožívání, uvažování a chování jedince, a z toho vyplývající jeho vztah s prostředím“.³¹

³⁰ POSPÍŠIL, R. *Úvod do pedagogiky. Podmínky výchovy*. [online] © 2009 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pedf/ps09/uvod_ped/web/podminky.html.

³¹ VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. s. 215. ISBN 978-80-2460-841-9.

1.8 Principy výchovy

Aby byla zajištěna efektivnost výchovně-vzdělávacího procesu, vyvíjela pedagogika po staletí snahu o vymezení základních pravidel. Již Jan Amos Komenský se pokusil poměrně úspěšně definovat tyto principy. Pedagogické principy jsou platné v celém výchovně-vzdělávacím procesu pro děti i dospělé.

„Princip je věru známá pedagogická kategorie – jde o jakousi základní verzi popisu určitého jevu či systému (nebo jejich „chování“); jakési základní obecné pravidlo, resp. obecnou charakteristiku základních vztahů mezi prvky; obecný mechanismus pohybu prvků, z nichž se skládá určitý jev nebo systém.“³² Pedagogika rozlišuje devět základních principů.³³

Princip cílevědomosti je výchozím principem v každém výchovně-vzdělávacím působení a vyžaduje předem stanovené konečné i dílčí cíle. Cíle musí být vychovávanému jedinci zřetelně zdůvodněny a vysvětleny, jinak pedagogická práce ztrácí smysl. Má-li být dosaženo cíle, musí být ze strany pedagoga správná motivace.

Princip soustavnosti (systematičnosti) patří ke klíčovým principům. Podstatné pro pochopení a zapamatování je logické uspořádání informací a podnětů, které působí v pedagogické činnosti, do zdůvodněného systému. Z uvedeného vyplývá, že by se mělo postupovat od jednoduššího ke složitějšímu, od známého k neznámému či od blízkého ke vzdálenějšímu.

Princip aktivity se opírá o samostatnost jedince, požaduje rozvoj jeho poznávacích, citových a volních procesů. Aktivnost jedince by měla být podmíněna zájmem, správnou motivací a trvalým vedením k uplatnění a praktickému využití nabytých vědomostí a dovedností.

Princip názornosti vychází ze smyslového chápání předmětů, jevů, skutečností, opírá se o dosavadní představy a zkušenosti jedince a vyžaduje soustavný rozvoj jeho nazíracích a představovacích schopností.

³² VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. s. 75. ISBN 978-80-247-1865-1.

³³ JŮVA, V., et al. *Základy pedagogiky: pro doplňující pedagogické studium*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001. s. 69-75. ISBN 80-85931-95-8.

Princip uvědomělosti vyžaduje porozumění vykládanému učivu a kladeným nárokům, což by mělo u jedince vyvolávat určité představy a pojmy, soudy a úsudky. Nabyté vědomosti by jedinec měl umět správně jazykově vyjadřovat, používat odbornou terminologii, vysvětlit jevy či dovodit obecné závěry.

Princip trvalosti nárokuje trvalost již jednou osvojených vědomostí, dovedností i zájmů. K tomu je potřebné opakování a procvičování, uchovávání předešlých základních principů a v neposlední řadě přiměřené pracovní tempo a žádný spěch.

Princip přiměřenosti se hojně uplatňuje při výchově a požaduje soulad věkové vyspělosti a dosažené úrovně s obsahem, formami a metodami výchovy. Vyžaduje také zachovávání základních pravidel pedagogického postupu, znalost věkových a individuálních zvláštností jedince, individuální přístup nebo přiměřenou náročnost.

Princip emocionálnosti vnáší do výchovy příznivou atmosféru. Jeho smyslem je vyvolávat přiměřené citové prožitky u jedince, opírat se o ně a uchovávat příjemnou tvořivou náladu a tím docílit vyššího výkonu, snadnější překonávání překážek a nižší pocit únavy.

Princip jednotnosti výchovného procesu je potřebný z hlediska efektivnosti výchovy, kdy je žádoucí mít stanovená pravidla hry a ty skloubit se záměry, formami a metodami výchovného konání všech aktérů, aby to bylo k prospěchu jedince i společnosti.

2 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA

2.1 Historie ústavní výchovy

V období středověku bylo běžné, že se nechtěné děti usmrcovaly. „*V dávných dobách bylo v jistém slova smyslu samozřejmější zemřít než žít.*“³⁴ První zmínky o zakládání zařízení péče o děti pochází ze 4. století, kdy v Cařihradu vznikl útulek pro opuštěné děti. Postupně byla péče o sirotky a opuštěné děti směřována buď do náhradních rodin, nebo do ústavů. Péči o sirotky a opuštěné děti měla v gesci obec a příslušné správní orgány. Jejich příspěvky však byly velmi nízké, a tak významnější podíl připadal na soukromou dobročinnost. Při kláštorech existovaly dobročinné ústavy, které poskytovaly péči nejen opuštěným dětem, ale také nemocným a starým lidem. Vývoj a rozsah péče se lišil dle jednotlivých zemí. První sirotčinec byl v 16. století založen v Holandsku, kdy po jeho vzoru začaly vznikat sirotčince v Německu, Belgii atd. V průběhu 18. století se začali vyslovovat někteří humanisté proti nepřirozenosti výchovy v ústavech a upozorňovali na přednosti péče v rodinách, které jsou schopny dětem poskytnout mateřskou lásku a city.

V českých zemích byla hlavní myšlenkou tehdejšího zákonodárství skutečnost, že domovská obec je povinna pečovat o své příslušníky v nouzi, a která byla vyslovena již v římském policejním řádu Ferdinanda I. v roce 1552. Pokus rozšířit okruh veřejných nositelů péče o chudé a potřebné učinil i císař Josef II. v letech 1782-1786 zavedením farních chudinských institutů (fondů). Chudinský zákon český č. 59 z roku 1868 ustanovil, že chudinské břemeno ponese především obec, potom okres a země. Okresy a země musely zřizovat a udržovat ústavy a zařízení pro zvláštní péči a hradit také částečně ošetrovací náklady. Těmito zařízeními byly např. nemocnice, chorobince, nalezince, sirotčince, ústavy pro duševně choré, pro zprostředkování práce, donucovací pracovny, stravovny, polepšovny apod. Ústavní výchova byla nařizována podle rakouského občanského zákona, kdy soud podle tohoto zákona mohl pouze navrhnout umístění dítěte nebo mladistvého do donucovací pracovny nebo do polepšovny, ale o přijetí rozhodovala příslušná komise zemského úřadu. Ochránovny byly formou sociálně výchovné instituce

³⁴ HAŠKOVCOVÁ, H. *Thanatologie: nauka o umírání smrti*. 1. vyd. Praha: Galén, 2000, s. 23. ISBN 978-80-7262-471-3.

a polepšovny byly určeny pro děti se závažnějšími poruchami chování. Pobyt v těchto zařízeních trval tak dlouho, jak bylo nezbytné. V ústavních zařízeních děti mohly být po dobu, kdy to vyžadoval účel, nejdéle do 20 let věku, ve zvláštních případech potřeby až do 21 roku.

Na počátku 20. století byl císařem Františkem Josefem I. zřízen fond určený na podporu chudých rodin a osiřelých, opuštěných a nemanželských dětí. Pomoc spočívala ve vyplácení hmotné podpory sirotkům a dětem z nejhudších rodin, v pořádání různých prázdninových a ozdravných pobytů, zabezpečování náhradní péče o děti či ve výkonu hromadného poručenství. Sirotčinec byla instituce určená k zaopatření a výchově sirotků (ztráta většinou obou rodičů), kterých se neměl kdo ujmout, respektive dětí, které rodiče odložili. Po 1. světové válce a se vznikem prvního československého státu přišlo období mnohých změn ve společenském a politickém životě. Život se stal celkově hektičtějším a psychicky náročnějším. O děti, kterým nezůstal žádný příbuzný, se měla postarat domovská obec. *„Jsou-li v obci chudé děti osiřelé neb jinak opuštěné, povinna jest obec o to péči míti, aby byly vychovány a staly se způsobilými k výdělku. Jsou-li takové děti nezletilé, náleží na obec, aby také vyhledala, mají-li poručníka a žádal-li poručník na příbuzných jejich podpory,“* říká zákon o domovském právu z roku 1920. *„Institut domovské příslušnosti existoval po celou dobu první republiky a k jeho zrušení došlo na území Československa až po Únoru 1948 zákonem č. 174/1948 Sb. o zrušení domovského práva s účinností od 1. 1. 1949.“*³⁵

Po 2. světové válce nastávají v oblasti sociální péče převratné změny. Došlo ke zrušení existujících spolků péče o děti a mládež a tyto úkoly a kompetence byly svěřeny nově vzniklým okresním národním výborům. Zřízeny byly komise péče o mládež a celý systém byl centralizován a jednotně řízen státem. V roce 1952 byla zrušena pěstounská péče a preferována výhradně ústavní výchova v nově vznikajících dětských domovech. Výchova opuštěných nebo z rodin odebraných dětí se uskutečňovala v zařízeních členěných dle věku dítěte – kojeneckých ústavech, batolecích ústavech, dětských domovech atd. Nový zákon o rodině, který byl účinný od roku 1964 (až do 31.12.2013), napravil pohled na rodinu jako na nezastupitelné místo ve výchově. Opět

³⁵ MPSV. *Sčítání lidu: Domovská příslušnost a další údaje zjišťované při censech v minulosti.* [online] © 2014 [cit. 2014-12-30]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/scitani-lidu-domovska-prislusnost-a-dalsi-udaje-zjistovane-pri-censech-v-minulosti.aspx>.

byla umožněna pěstounská péče, adopce a výchova v dětských domovech byla více polidštěna.

2.2 Současnost ústavní výchovy

V roce 1989 byla přijata Úmluva o právech dítěte. Výkon ústavní výchovy byl předpisy upraven pouze obecně, a tak vznikaly mezi jednotlivými institucemi velké rozdíly ve výchovných režimech. Po roce 1991 vznikla další alternativa ústavní péče, kterou byla náhradní rodinná péče. V roce 2000 vstoupil v platnost zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, čímž došlo k oddělení soukromoprávní a veřejnoprávní části rodinného práva. S přijetím zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, došlo k úpravě výkonu ústavní a ochranné výchovy ve školských zařízeních. V dětských domovech byly jako základní jednotky zřízeny rodinné skupiny a stanoven počet dětí ve skupině na 6 až 8 dětí. Snahou bylo přiblížit se náhradní rodině a zajistit dítěti individuální přístup a určitý stupeň soukromí. V roce 2014 byl novelizován zákon o ústavní výchově v návaznosti na nový občanský zákoník. Touto novelou bylo svěřeno rozhodování o umístění dítěte do konkrétního ústavu do kompetence soudů.

Již delší dobu se problematika práv dítěte a problematika ústavní péče nejen medializuje, ale také se stává politickým nástrojem. V České republice je ústavní výchova poměrně rozšířená, což vypovídá o tom, že je zde pravděpodobně celkem vysoký podíl dětí týraných, zanedbávaných nebo zneužívaných. Je to i důkazem toho, že v této oblasti nedostatečně funguje bdělost státu, ekonomická podpora rodiny, rodinná terapie a selhává systém náhradní rodinné péče.

Ústavní výchova naplňuje preventivně výchovné poslání, když je každému dítěti zajištěno právo na výchovu a vzdělání, jsou vytvářeny podmínky pro rozvoj jeho sebedůvěry, citové stránky a umožněna aktivní účast ve společnosti. Záměrem je předcházet vzniku a rozvoji nežádoucích projevů chování dítěte, zabezpečit zdravý vývoj a zmírnit nebo odstranit příčiny a důsledky již vzniklých poruch chování.

Výkon ústavní výchovy je v České republice ve správě tří ministerstev. Ministerstvo zdravotnictví poskytuje péči o děti od narození do 3 let věku, která je

zabezpečována v jim spravovaných zařízeních /kojenecké ústavy, dětské domovy (pro děti do 3 let), dětská centra/. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy spravuje zařízení pro děti ve věku od 3 do 18 (popř. 19) let se standardním zdravotním stavem (dětské domovy, dětské domovy se školou, diagnostické ústavy, výchovné ústavy) a Ministerstvo práce a sociálních věcí pečuje o děti se zdravotním postižením v domovech pro osoby se zdravotním postižením.

2.3 Příčiny nařízení ústavní výchovy

Důvody, které mají za následek umístění dítěte do náhradní rodinné výchovy, jsou jednoznačně v rodině dítěte. Nařízení ústavní výchovy se „*uplatňuje v případech, kdy rodina o dítě není schopna pečovat a výchovu dítěte nelze zajistit jiným způsobem.*“³⁶ Odůvodněných příčin může být několik, jenž existují samostatně nebo jich v daném případě existuje i více. Tyto příčiny mají několik známých zmapovaných podob, přestože se v jednotlivostech mohou odlišovat. Neřešené uvedené příčiny mohou mít neblahý dopad na zdraví a život ohroženého dítěte.

Příčinou tak mohou být:

- psychické nebo fyzické obtíže rodiče, pro které rodič nezvládá svou roli,
- kriminální činnost rodičů a jejich následný výkon trestu,
- sklony rodiče k sociálně patologickému jednání - hazard, prostituce matky, alkoholismus, drogová závislost ...,
- zanedbávání, týrání či zneužívání dítěte,
- psychické či tělesné postižení dítěte a rodiče nejsou schopni mu zajistit náležitou péči,
- kriminální činnost dítěte,
- nezralost rodičů, kdy se dítě narodí příliš mladým a nezaopatřeným rodičům,
- sociální obtíže, kdy se rodič ocitne ve složité bytové nebo finanční situaci apod.

Zákonné vymezení důvodů nařízení ústavní výchovy je obsaženo v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v ustanovení § 971 odst. 1, kdy soud může jako nezbytné opatření nařídit ústavní výchovu, jsou-li výchova dítěte nebo jeho tělesný,

³⁶ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 253. ISBN 80-7178-549-0.

rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit.

K nastolení ústavní výchovy dochází zejména v situacích, „*kdy děti nemohou z nejrůznějších důvodů vyrůstat ve vlastní rodině, je třeba hledat optimální formu náhradní výchovy, která je také obsahem činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí.*“³⁷ Poruchy výchovy v rodině mohou mít dvě extrémní polohy. Předně to může být nadměrná péče, kdy se rodiče o dítě přehnaně starají. „*Opačným problémem, daleko však nebezpečnějším, je hostilní vztah rodičů k dítěti, vedoucí k týrání, zneužívání až fyzické likvidaci dítěte.*“³⁸ Ústavní výchovu nařizuje soud tehdy, pokud není výchova dítěte nebo jeho tělesný, intelektuální nebo duševní stav nebo řádný vývoj zaručen, popřípadě pokud nemůže být výchova zabezpečena rodiči. Předběžné opatření uložené soudem často předchází nařízení ústavní výchovy. Po tuto dobu je obvykle dítě umístěno do péče někoho jiného a probíhá zjišťování a upravování podmínek v rodině. Dopustí-li se nezletilý protiprávní činnosti, ukládá soud ochrannou výchovu.

2.4 Specifika ústavní výchovy

Jak již bylo zmíněno, funguje v ČR systém ústavní výchovy v nynější podobě od 50. let minulého století, i když s jistými obměnami, přesto systém vykazuje znaky zkosnatělosti a nedostatečného přizpůsobování se současným požadavkům.

Děti za zdmi ústavu zůstávají sociálně izolovány a tím i závislé na pomoci druhých. Ani nejlépe fungující zařízení ústavní výchovy není schopno zajistit dětem takové sociální a emocionální návyky, jaké poskytuje prostředí dobře fungující rodiny. Optimální ústavní život by se měl co nejvíce podobat rodinnému prostředí. Tomu ovšem odporuje dosavadní praxe, kdy se ve výchově skupiny dětí střídá několik vychovatelů. „*V ústavních zařízeních, v nichž je ohroženým dětem poskytována dlouhodobá péče, nelze přiměřenou rodičovskou péči zajistit.*“³⁹ Při nařízení ústavní výchově nejsou udržovány kontakty svěřenců se širší rodinou. Po příchodu do ústavu se dítě nachází v neznámém

³⁷ MPSV. *Formy náhradní rodinné péče.* [online]. 21.2.2013. [cit. 2014-10-31]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14501>.

³⁸ DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny.* 1. vyd. Praha: Avicenum, 1986. s. 22. ISBN 08-040-86.

³⁹ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce.* 1. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 186. ISBN 80-7178-549-0.

prostředí, mezi cizími lidmi, chybí mu blízké osoby i známé předměty, musí se vyrovnávat se svojí minulostí, přítomností a budoucností. Přichází o dosavadní formu soukromí a musí se sžívat se společností stejně postižených dětí, což není vždy jednoduché. Velmi nepříznivě na takové dítě působí jakákoliv změna, natož případná změna pobytového zařízení.

Většina dětí do ústavních zařízení přichází z rodin, které byly delší dobu sledovány orgánem sociálně právní ochrany dětí. Tyto děti trpí zvýšenou afektivitou, nedostatkem ideálů a nízkými ambicemi. Nemají nadšení pro vyšší hodnoty a dostatečně silnou vůli.

Po celou dobu svého pobytu v ústavní péči se jedinec neustále střetává s novými vychovateli, dětmi, je nucen přizpůsobovat se změnám prostředí, vyhledávat a navazovat nové vztahy s nově příchozími. Tento neustávající rituál narušuje navození skutečného pocitu klidu, harmonie a bezpečí, jako by tomu bylo v dobře fungující rodině. Pozitivní zůstává skutečnost, že „*sourozenci se vzhledem k žádoucím udržení rodinných vazeb zpravidla zařazují do jedné skupiny*“.⁴⁰

2.5 Přínosy a úskalí ústavní výchovy

Do ústavní péče se dostává velká část dětí z důvodu selhání péče v rodině. Zásadní pozitivum ústavní výchovy spočívá v tom, že děti jsou odejmuty z nevyhovujícího prostředí a jsou jim poskytnuty vhodné sociální podmínky a plnohodnotná péče. Významnou roli zde plní fakt, že se dítě dostává do společnosti dalších vrstevníků, kteří mají podobné životní zkušenosti. Jejich vzájemné soužití, zejména tedy v dětských domovech, bývá několikaleté, mívají společné prožitky a téměř sourozenecké vztahy. Každodenní kontakt s vychovateli a ostatními dětmi umožňuje jedinci učit se základním sociálním normám a zásadám mezilidských vztahů. Prostředí dětského domova pozitivně napomáhá navodit u dítěte pocit, že má někde své místo a někam patří, a to zejména u dětí se špatnými zkušenostmi z vlastní rodiny. Kromě toho se ústavní výchova snaží dítěti nabídnout, ve vlastních rodinách často postrádající, pocit jistoty, důvěry a bezpečí. Po příchodu dítěte do zařízení ústavní péče je velice významná jeho podpora, pomoc

⁴⁰ JEDLIČKA, R., et al. *Děti a mládež v obtížných životních situacích. Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. 1. vyd. Praha: Themis. 2004. s. 310. ISBN 80-7312-038-0.

při zvládnání stresové situace a klidné a bezpečné prostředí. Ke každému jedinci je potřebný individuální přístup a poskytování kvalitní péče, aby se minimalizovaly možná psychologická poškození jako následek prožitých zkušeností. Důležitost vychovatele v životě dítěte je dána vztahem dítěte k němu, a s tím související důvěra a případná nápodoba či identifikace. „Zjednodušeně je možno charakterizovat vychovatele v DD jako někoho, kdo tráví se svěřencem nejvíce času, zaopatřuje ho v jeho každodenním fungování.“⁴¹

Pobyt v ústavní výchově zanechává v jedinci stopy a zásahy, které ovlivňují další jeho život, a to i po opuštění ústavu. „Ústavní péče má nezanedbatelná rizika pro klienty, tato rizika se liší podle toho, v kterém věku a v jaké životní situaci se klient do ústavní péče dostal.“⁴² Čím dříve se jedinec dostane do ústavní výchovy a čím déle tam pobývá, tím více ztrácí možnost konfrontace ústavního života s reálným světem mimo něj. Dítě, které navštěvuje školu mimo ústavní zařízení, má možnost alespoň se zprostředkovaně seznámit s příkladem reálného rodinného života nebo si najít kamarády mezi vrstevníky mimo ústav. Složitější situace čeká jedince po odchodu z ústavní péče. Jejich životní rozhled je omezen na prostor ústavu, občasné výlety mimo něj a školu.

Prostředí ústavu je více anonymní v porovnání s rodinným prostředím, omezuje navázání důvěrnějšího vztahu mezi dětmi a vychovateli i mezi dětmi navzájem, na rozdíl od skutečné rodiny. „V ústavní péči není dítě svěřeno jednomu konkrétnímu vychovateli a osoby, které dítě vychovávají, mají jen částečnou a nejasně vnímanou zodpovědnost za jeho vývoj a výchovu.“⁴³ Vychovatelé se u výchovných skupin střídají podle rozpisu směn, musí svou pozornost věnovat všem jejím členům rovnoměrně, což prakticky znemožňuje hlubší individuální přístup k jednotlivci. Dítě v ústavu sice vyrůstá po boku svých vrstevníků, obdobně jako sourozenci v rodině, přesto zde v důsledku chybějícího osobního přístupu vychovatele vzniká prostor pro předávání a upevňování nežádoucích návyků a způsobů chování. Ústavní prostředí neumožňuje trvalé citové

⁴¹ NOVÝ, E. *Vzdělávací aspekty v supervizi vychovatelů v dětských domovech*. [online] © 2013 [cit. 2015-01-07] Dostupné z: <http://dSPACE.specepeda.cz/bitstream/handle/0/84/31-38.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

⁴² MŮHLPACHR, P. *Vývoj ústavní péče*. Brno: MU, 2001. s. 35. ISBN 80-210-2512-3.

⁴³ ŠULOVÁ, L. Náhradní rodinná péče v ČR a její úskalí. In *Sborník z kongresu Pardubice 2006*. [online] © 2001 - 2013 [cit. 2014-10-07]. Dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006101202>.

vztahy a neposkytuje dostatečně bohaté podněty jako běžný život v rodině. „*Prostředí musí poskytnout podmínky v přiměřeně členěné podnětové struktuře.*“⁴⁴ V rodinném prostředí je dětská činnost pod dohledem rodičů a vývoj dítěte má jasnější pravidla. „*Jasně se prokazuje, že těmto dětem chybí příkladně pocit kontinuity životního běhu, trvalosti mezilidských vztahů, pevné osobní identity, chybí jim modelové chování běžné v rodinné struktuře.*“⁴⁵

Dlouhodobá ústavní výchova může způsobovat u dětí psychické problémy. Nedostatečné uspokojování některých základních psychických potřeb v dostačující míře může mít za následek psychickou deprivaci, jejíž důsledky mohou přetrvávat až do dospělosti. „*Deprimované ústavní děti působí při srovnání se svými vrstevníky vychovávanými v rodinách jako méně nadané, pomalejší (někdy také hyperaktivní v jakýchsi záchvatech aktivity), úzkostné a bojácné, zatížené mnoha druhy zlovyků (jež se vykládají jako spontánní pokus o naplnění nenaplněné potřeby kontaktu).*“⁴⁶

Jedinci, kteří absolvovali ústavní výchovu, mívají ztíženější podmínky ve snaze se pozitivně uplatnit ve společnosti, bývají méně samostatní a jsou více ohroženi tím, že skončí v jiných zařízeních, jako jsou azylové domy, psychiatrické léčebny, vězení nebo se z nich stanou bezdomovci. Tyto negativní dopady jsou způsobeny neexistencí následných opatření a alternativ pro děti po skončení ústavní výchovy, např. zabezpečením bydlení po určitou dobu, pomocí při hledání zaměstnání apod.

⁴⁴ LANGMEIER, J. a Z. MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. 3. vyd. Praha: Avicenum, 1974. s. 285. ISBN 80-049-74.

⁴⁵ ŠULOVÁ, L. Náhradní rodinná péče v ČR a její úskalí. In *Sborník z kongresu Pardubice 2006*. [online] © 2001 - 2013 [cit. 2014-10-07]. Dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006101202>.

⁴⁶ MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. s. 65. ISBN 80- 85850-76-1.

3 DĚTSKÝ DOMOV SEMILY

3.1 Charakteristika zařízení

Agenda dětského domova spadá do kompetence Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, které připravuje právní normy a metodické příručky, provádí metodiku a proškolení k problematice ústavní výchovy a spolupracuje při řešení problematiky útěků dětí z ústavních zařízení.

Dětský domov (dále jen DD) poskytuje dětem péči podle jejich individuálních potřeb a zajišťuje vůči svěřencům plnění úkolů převážně výchovné, vzdělávací a sociální povahy. Jelikož škola není součástí dětského domova, je zabezpečeno vzdělávání ve školních zařízeních ve městě Semily, popř. v blízkém okolí. Podle zákona č. 109/2002 Sb. bývají do domova umísťovány děti ve věku zpravidla od 3 do 18 let, případně starší, pokud probíhá příprava na budoucí povolání. Umístěny zde mohou být též nezletilé matky společně s jejich dětmi.

Historické počátky zdejšího domova sahají do roku 1920, kdy se začalo uvažovat o zřízení ústavu sociální péče. Vlastní realizace výstavby probíhala v letech 1923 až 1924. K zahájení provozu Okresního dětského domova došlo v roce 1925, o rok později se domov přeměnil na Masarykův dům sociální péče s kapacitou 13 nemocných a 23 sirotků. Z důvodu nenaplnění kapacity sirotky, byl v roce 1928 sirotčinec přesunut do blízké Lomnice nad Popelkou a v Semilech byl ponechán chorobinec. Za 2. světové války byl objekt obsazen německou okupační správou a po skončení války byl znovu obnoven provoz sirotčince. V roce 1947 došlo opět k přeměně na dětský domov a v této formě fungoval až do 1985, kdy neblahým rozhodnutím byl dětský domov nahrazen Zvláštní školou internátní. V roce 1990 se navrátil předchozí stav a byl obnoven dětský domov. „*Dnem 1. ledna 1995 získal Dětský domov v Semilech právní subjektivitu.*“⁴⁷ Od roku 1945 do současnosti „*prošlo dětským domovem 559 dětí*“⁴⁸.

Současným zřizovatelem Dětského domova Semily je Liberecký kraj, který ze svého rozpočtu provozní náklady DD financuje. Do kompetence Dětského domova

⁴⁷ VOTOČEK, V. *Dětský domov Semily*. Semily: Dětský domov, 1996. s. 10.

⁴⁸ Dětský domov Semily. *Historie*. [online] © 2006 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: http://www.dd-semily.cz/index.php?id_menu=816&posledni=ano.

Semily spadá provoz dětského domova a zařízení školního stravování. Nepostradatelným zdrojem financování jsou příspěvky z evropských fondů, od sponzorů i veřejnosti a jsou určeny na různé aktivity pro děti.

Provoz DD zabezpečuje 16 zaměstnanců. Výchovnou činnost provádí 5 pedagogů včetně ředitele, 3 bezpečnostní pracovníci a 1 sociální pracovníce. Ostatní činnosti spojené s chodem domova vykonává 7 zaměstnanců (hospodářka, vedoucí kuchyně, 2 kuchařky, 2 uklízečky a správce).

3.2 Výchovné prostředí

V souvislosti se změnou legislativy došlo od 1.9.2008 ke snížení kapacity zdejšího dětského domova z původních 22 míst na nově zákonem stanovených 16 míst. V současnosti v domově žije 16 dětí ve věku od 8 do 21 let, z toho 7 chlapců (8 až 17 let) a 9 dívek (10 až 21 let). Povinnou školní docházku si plní 11 dětí, z nichž 7 dětí v Základní škole a 4 děti v Základní škole praktické. Zbylých 5 dětí se dalším studiem připravuje na budoucí povolání, a to 3 děti v učebním oboru na odborném učilišti, 1 dítě na střední škole a 1 dítě na vysoké škole.

Nejdůležitějším úkolem DD je věnovat dětem souvislou a svědomitou péči a maximálně je připravit na běžný život. K dosažení těchto úkolů jsou rozpracovávány cíle výchovného procesu do ročních plánů DD, které jsou dále upřesňovány v měsíčních a týdenních plánech každé rodinné skupiny. Úkolem vychovatele je vedení Programu rozvoje osobnosti u svěřené skupiny, zajišťování denní péče o děti v čase od 8 do 20 hodin, včetně péče o zdravotní stav dětí a dohledu nad užíváním předepsaných léků. Náplní práce bezpečnostního pracovníka je zajištění pořádku a bezpečnosti dětí v noci, praní a žehlení prádla a potřebného doprovodu dítěte k lékaři.

Děti v domově jsou rozděleny do dvou výchovných /rodinných/ skupin po 8 členech, tzv. horní a dolní oddělení (označení dle umístění v objektu – podlaží). V každé výchovné skupině trvale pracují dva vychovatelé, jenž se střídají podle rozpisu služeb. Složení výchovných skupin je věkově různorodé a v případě sourozenců se dbá na jejich společné umístění. Každá výchovná skupina má svoji kuchyňku, kde například pečou cukroví pod dohledem vychovatele, obývací pokoj s televizí a knihovnou, tři ložnice a společné sociální zařízení. Děti jsou umístěny ve 2 až 3 lůžkových pokojích.

Stravování je zajištěno pro obě skupiny ve společné kuchyni a jídelně. Pro další vyžití mohou děti využívat hernu vybavenou posilovacím strojem, rotopedem, žebřinami, švédskou lavičkou, žíněnkou, stolním fotbalem a dále též keramickou dílnu. DD má přilehlé venkovní prostory se zahradou s houpačkami a prolézačkami, víceúčelové hřiště a zahradní altán.

Součástí výchovného procesu je zajištění všestranného rozvoje osobnosti dítěte. Podobně jako děti v běžné rodině mají své povinnosti, mají obdobné povinnosti i děti v DD. Pod dohledem vychovatele se pravidelně připravují na vyučování, pomáhají s různými domácími pracemi, jako je úklid, provádí pomocné práce při údržbě zařízení nebo vykonávají práce na zahradě DD. Děti jsou podporovány i v mimoškolní činnosti. Ve dnech školního vyučování mohou navštěvovat mimo zařízení DD nejrůznější zájmové kroužky, sportovní oddíly, o víkendech a o prázdninách mají možnost navštěvovat nejrůznější kulturní akce nebo rekreační pobyty. Děti jsou po materiální stránce plně zabezpečeny tak, že se nijak neodlišují od svých vrstevníků. K rozvoji finanční gramotnosti dětí, aby se naučily znát hodnotu peněz a hospodařit s vlastním rozpočtem, jim je dle zákona přiznáváno a pravidelně poskytováno tzv. kapesné. Všechny děti jsou vychovávány společně bez rozdílu věku a pohlaví, jsou vedeny k toleranci, sebeúctě, respektu a pomoci druhým. Individuálním přístupem jsou podněcovány a rozvíjeny přirozené znalosti a dovednosti dítěte.

3.3 Zásady výchovy

*„Výchovné zásady vyjadřují vztah mezi cílem, obsahem, podmínkami a prostředky výchovy a vyplývají z poznání vztahů výchovy a společnosti, z poznání a respektování vztahů uvnitř výchovného procesu.“*⁴⁹ Dodržování těchto zásad ovlivňuje efektivitu výchovného procesu a souvisí se zásadami, které jsou v životě člověka důležité a usměrňují ho. Vychovatelé i bezpečnostní pracovníci se při výkonu výchovné činnosti řídí Zásadami práce vychovatelů a bezpečnostních pracovníků. Tyto zásady vychází z výchovných zásad teorie výchovy⁵⁰.

⁴⁹ KRAUS, B. *Teorie výchovy*. Brno: IMS, 2006. s. 13.

⁵⁰ Tamtéž, s. 13-14.

Zásada úcty ke každému člověku se dotýká duševního potenciálu člověka. Úcta a důstojnost náleží každému člověku. Úcta k druhému i sama k sobě je považována za projevy lidské důstojnosti. Vychovatel by měl dávat jedinci najevo, že si ho váží takového, jaký je.

Zásada ohledu na věkové a individuální zvláštnosti vychovávaných je odrazem rozdílných přístupů k vychovávaným. Dodržení této zásady znamená uplatňování odpovídajících nároků a postupné zvyšování požadavků na vychovávané.

Zásada opory o kladné rysy osobnosti vychovávaného je založena na vzájemném poznání vychovatele a vychovávaného. Žádoucí je v každém objevovat dobré stránky, protože nesprávným přístupem vychovatele k negativním stránkám a nedostatkům může vést k rezignaci vychovávaného.

Zásada aktivity vychovávaných si žádá, aby vědomosti, dovednosti i celkové jednání vychovávaného vzešlo z vlastního poznání a jednání, přemýšlení a zkušenosti.

Zásada demokratického vztahu mezi vychovatelem a vychovávaným vychází z mínění, že je pro demokratické vedení výchovy podstatný dobrý vzájemný vztah mezi subjekty výchovy a radostná atmosféra.

Zásada názornosti je založena na předpokladu, že vychovávanému by mělo být vychovatelem umožněno vnímat předkládaný obsah všemi smysly. Za důležitý je považován i osobní příklad.

Zásada trvalosti se váže na výsledek výchovného procesu. Všechny osvojené vědomosti, dovednosti a návyky by se měly stát nedílnou složkou jednání vychovávaného.

Zásada spojení výchovy se životem může být vychovatelem uplatňována, pokud jsou zadávány požadavky problémově s důrazem na souvislost s realitou, čímž se rovnoměrně rozvíjí intelektová, emotivní, konativní i tělesná stránka.

Zásada jednotného působení, spolupráce všech vychovatelů (výchovných institucí) předpokládá součinnost všech výchovných činitelů, subjektů a rodičů. Výsledkem je stejný nebo alespoň podobný cíl.

Zásada důslednosti je důležitá pro konečnou kontrolu, která pomáhá formovat trvalé návyky a pevný charakter.

3.3.1 Cíle, obsah a formy výchovy a vzdělávání

Cíle výchovy a vzdělávání

Výchova a vzdělávání v DD Semily je podřízena hlavnímu cíli, kterým je příprava dětí na samostatný vstup do běžného života po ukončení ústavní výchovy s ohledem na individuální zvláštnosti a potřeby dítěte. K naplnění hlavního cíle je využíváno dílčích cílů, a tomu podřízených metod. Jednotlivé úkoly, které směřují ke splnění vytýčeného cíle výchovy, jsou rozpracovány v ročních výchovně vzdělávacích plánech, které se dále rozpracovávají do plánů týdenních. Při vykonávání běžných denních činností je od vychovávaných vyžadována samostatnost, ohleduplnost k ostatním, osvojování si správných pracovních návyků, péče o zdravý duševní život a přičinlivost při vzdělávání.

Jednotlivé cíle⁵¹ se zaměřují na výchovu dětí k samostatnosti a odpovědnosti, na vytváření pozitivních projevů chování a pozitivního postoje ke vzdělání, na doučení vhodných způsobů komunikace, tvořivého myšlení, hodnocení situací a řešení problémů, na výchovu dětí ke spolupráci a respektování druhých, na výchovu ke zdravému způsobu života a na zvládání životních překážek a umět reálně nahlížet na své schopnosti.

Obsah výchovy a vzdělávání

Obsah výchovy a vzdělávání je vymezen ve Školním vzdělávacím programu DD Semily a zaměřuje se na jednotlivé složky výchovy, které směřují ke splnění hlavního cíle výchovy. Výchova se zaměřuje na čtyři oblasti výchovy a vzdělávání.

Společenská a rodinná výchova se zaměřuje na vedení dětí k životu v právní společnosti. Děti by měly pochopit své postavení a úlohu ve společnosti, naučit se znát a dodržovat práva, respektovat práva druhých, akceptovat hodnoty a tradice národa, pracovat ve svůj prospěch, své rodiny, osvojit si hodnoty rodiny, bojovat proti xenofobii a diskriminaci či osvojit si základy sexuální výchovy.

Výchova k samostatnosti by měla v dítěti vyvolat snahu samostatnosti, umět si po sobě uklidit a udržet si pořádek, umět si připravit stravu, naučit se hospodařit s financemi, ovládat své chování, naučit se komunikovat a vést řádný život.

⁵¹ Dětský domov Semily. *Školní vzdělávací program DD Semily. Školní rok 2013/2014*. s. 3. [online] © 2006 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: http://www.ddsemily.cz/index.php?id_menu=821&posledni=ano.

Estetická a pracovní výchova obnáší rozvoj estetického citění, a to různými návštěvami kulturních představení, nebo vlastním působením v uměleckých činnostech, osvojení si základů pracovních návyků nebo pomoc dětí při různých pracích v DD.

Tělesná výchova a výchova ke zdraví se snaží naučit děti pečovat o své zdraví duševní i tělesné, poznat podstatu zdravého životního stylu a zdravé životosprávy, naučit se udržovat čistotu a hygienu a získat kladný vztah k pohybovým aktivitám.

Formy výchovy a vzdělávání

Určení forem závisí na využívání metod a postupů ve výchově a vzdělávání, vybavení a zařízení, která jsou k dispozici vychovatelům. Každodenní činnosti jsou dány vnitřním režimem DD, akce jsou uskutečňovány dle plánů a potenciální příležitostné akce a aktivity jsou dodatečně řešeny.

Každodenní činnosti jsou stanoveny ve Vnitřním řádu DD a obsahují domácí přípravu do školy, plnění si svých povinností a dodržování pořádku. Akce podle plánu mají jednotlivé výchovné skupiny zaneseny ve svých plánech. Těmito akcemi jsou například oslavy svátků a narozenin dětí, kulturní nebo sportovní aktivity, výlety apod. Odpočinkové a rekreační aktivity mohou být různé a u jednotlivců se mohou lišit. Mohou určovat nejrůznější činnosti, např. osobní volno, výlety, pobyty na letních i zimních táborech, soustředěních apod.

3.3.2 Kompetence výchovy a vzdělávání

Při plnění výchovných cílů by měli být vychovatel i dítě vybaveni takovými schopnostmi a dovednostmi, které by jim měli usnadnit práci a pomoci překonávat překážky.

Vychovatel (pedagog) se významně podílí na formování postojů, hodnot a vzorců chování dětí a častokrát bývá pro ně vzorem. „*Pedagog je v celém výchovně-vzdělávacím procesu činitelem, který nese společenskou odpovědnost za jeho účinnost a úspěšnost.*“⁵² Jelikož nahrazuje péči rodičů, plní často i roli důvěrníka a stává se jeho oporou. Role

⁵² MIKYSKOVÁ, M. 18. *Osobnost učitele u vychovatele, podmínky jejich úspěšnosti. Kompetence učitele a vychovatele, autorita a prestiž, aktuální problémy pedagogické profese. Způsob získávání vychovatelské kvalifikace.* [online]. [cit. 2014-12-01] s. 1. Dostupné z: http://vych.poskolak.cz/files/otazky/ped_13_vychovatel.pdf.

vychovatele je po celou dobu ústavní výchovy nezastupitelná a nepostradatelná a se zvyšujícím se věkem dětí stále potřebnější.

Klíčové kompetence výchovy a vzdělávání dětí jsou stanoveny ve Školním vzdělávacím programu DD Semily a s ohledem na schopnosti každého dítěte jsou individuálně rozvíjeny. Pozornost je věnována rozvoji šesti základních kompetencí.

Kompetence k učení, kdy se dítě učí vybírat a využívat vhodné způsoby, metody a strategie učení. Dále vyhledávat a třídit informace, porovnávat je, vyhodnocovat a využívat je ve svém životě, samostatně pozorovat a experimentovat a výsledky porovnávat, posuzovat a vyvozovat závěry k možnému využití do budoucna, osvojovat si obecně užívané termíny, znaky a symboly, propojovat si souvislosti a vytvářet si komplexnější pohled na svět.

Kompetence komunikativní učí dítě formulovat a vyjadřovat své myšlenky a názory, naslouchat druhým lidem, porozumět různým jevům, textům a záznamům, účelně využívat informační a komunikační prostředky a technologie, využívat komunikační dovednosti k vytváření vztahů s ostatními lidmi apod.

Kompetence sociální a personální učí děti účinně spolupracovat ve skupině, spoluvytvářet pravidla práce ve skupině, podílet se na tvorbě pozitivní atmosféry ve skupině, svou ohleduplností a úctou k druhým lidem přispívat k upevnování mezilidských vztahů, plodnou diskuzí napomáhat k řešení daných úkolů, respektovat názory ostatních, reálně posuzovat svoje fyzické i duševní schopnosti, ovládat své chování tak, aby mohly dosáhnout pocitu sebeuspokojení a sebeúcty.

Kompetence občanské učí děti respektovat základní pravidla trvale udržitelného života, respektovat názory a přesvědčení druhých lidí, odmítat násilí a útlak, chápat základní principy, z nich vychází zákony a společenské normy, respektovat a chránit historické, kulturní a společenské tradice, rozhodovat dle určité situace, umět poskytnout pomoc, přijímat rady ostatních a chápat svůj názor jako jeden z možných, mít povědomí o jednání s úřady, respektovat tradice a kulturní dědictví, chránit své zdraví, podílet se na ochraně životního prostředí.

Kompetence pracovní učí děti vytvářet si kladný vztah k pracovním činnostem a hodnotit je z hlediska kvality, funkčnosti, hospodárnosti, ochrany zdraví a životního prostředí, učí se přiměřeně věku používat nástroje, materiály a vybavení a dodržovat s tím

spojená pravidla, povinnosti a závazky, využívat znalosti a získané zkušenosti ve prospěch vlastního rozvoje a své přípravy na budoucnost, pochopit podstatu a cíl podnikání, naučit se domácím pracím, hospodaření s financemi, udržování pořádku a hygieny, dbát o zdraví své i ostatních.

4 SHRUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI

V teoretické části byly zmapovány poznatky týkající se výchovy, ústavní výchovy a Dětského domova v Semilech.

Úvodní kapitola se zabývala výchovou a její celkovou podstatou. Nejprve bylo nahlédnuto na výchovu z historického hlediska a její proměnu v čase. Zmíněna byla rodina jako významný činitel v oblasti výchovy, neboť její význam je neopomenutelný a role nezastupitelná. S vývojem společnosti dochází rovněž ke změnám v obsahu výchovy a v uchopení objektu a subjektu výchovy. Objektem je stále vychovávaný jedinec, ale jeho postavení ve výchovném procesu se stalo rovnocennější ve směru k subjektu výchovy – vychovateli. Výchova je dlouhodobý progresivní proces, který probíhá v několika na sebe navazujících etapách, od etapy počáteční (vstupní) po etapu výslednou (závěrečnou, výstupní). Stejně jako jiné lidské činnosti, má i výchova svůj cíl, k jehož naplnění slouží další výchovné cíle, které splňují určité požadavky, jakými je vzájemná kontinuita, reálnost, přiměřenost apod. Regulace žádoucího a nežádoucího chování je prováděna používáním výchovných prostředků, které lze různě obměňovat a kombinovat. Dalším regulačním prvkem chování vychovávaných jsou metody výchovy, které jsou voleny přiměřeně věku a individualitě jedince. Jednotlivé metody jsou vzájemně kombinovatelné. Výchova probíhá za jistých podmínek, jejichž množství je poměrně velké a charakter rozdílný. Každý vychovávaný jedinec žije v odlišném prostředí, v jiných sociálních a materiálních podmínkách, a každý má jiné fyzické a psychické předpoklady. K úspěšnému směřování výchovy by měly být vychovateli známy výchovné podmínky a prostředí, ze kterého jedinec pochází a ve kterém žil. K zabezpečení efektivity výchovně vzdělávacího procesu byly vývojem pedagogiky definovány principy výchovy, což jsou ve své podstatě obecné požadavky, normy, pravidla ovlivňující efektivitu výchovně vzdělávací činnosti.

Další kapitola popisovala ústavní výchovu. Při selhávání výchovy v rodině z jakýchkoliv důvodů přichází v úvahu výchova ústavní. Ústavní výchova má dlouhou historii sahající až do 4. století našeho letopočtu a svou podobu v čase několikrát změnila. Nynější charakter ústavní výchovy v České republice, jen s mírnými obměnami, se datuje již od 50. let 20. století. Současná doba klade důraz na maximální přiblížení ústavní

výchovy výchově rodinné. V ústavních zařízeních – dětských domovech se vytváří malé výchovné (rodinné) skupiny po 6 až 8 dětech, o které se starají dva vychovatelé, kteří se v péči střídají. Cílem je, aby dětem v náhradní výchově byl zajištěn individuální přístup a trocha soukromí. Příčiny, pro které je dětem nařizována ústavní péče, jsou rozmanité, nejčastěji se jedná o selhání rodičovské role, týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte. I přes veškeré snahy vnuknout ústavní výchově rodinnou podobu, zůstávají určitá specifika v této výchově, pro která jsou děti v ústavech sociálně izolovány a závislé na druhých. Po materiální stránce jsou děti plně zabezpečeny, ale jsou v cizím prostředí, mezi neznámými lidmi, odříznuty od minulosti. Na rozdíl od rodinného prostředí přichází o možnost navázání důvěrného vztahu s vychovatelem a mezi dětmi navzájem, chybí hlubší individuální přístup k dítěti, chybí skutečný láskyplný rodičovský kontakt. Děti se po opuštění ústavní výchovy ocitají v tvrdé realitě běžného života, na kterou nebývají častokrát vhodně připraveny.

Třetí kapitola byla věnována Dětskému domovu v Semilech. Zařízení DD Semily má více než 90letou historii. Dnešní kapacita DD je stanovena na 16 dětí, tedy dvě výchovné (rodinné) jednotky po 8 dětech. O každou „rodinku“ pečují dva stálí vychovatelé, kteří se ve směnách střídají. Výchovný proces v DD se řídí zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, a vnitřními směrnici DD Semily. Výchovná činnost se dále řídí vnitřními Zásadami práce vychovatelů a bezpečnostních pracovníků. Tyto zásady vychází z výchovných zásad teorie výchovy. Cíle, obsah a formy výchovy a vzdělávání jsou stanoveny ve Školním vzdělávacím programu DD Semily. V tomto programu je rovněž vymezeno šest základních kompetencí výchovy a vzdělávání dětí, které jsou, s ohledem na schopnosti každého dítěte, individuálně rozvíjeny.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE

Cílem praktické části je prozkoumat výchovný proces v Dětském domově v Semilech se zřetelem na uplatňování a dodržování výchovných zásad. Zjistit, zda a jak jsou ve výchovném procesu uplatňovány zásady výchovy, jaké prostředky, metody a formy výchovy jsou v praxi využívány k docílení žádoucího výchovného výsledku, porovnat jejich soulad s příslušnými dokumenty a směnicemi daného zařízení pro výchovný proces. Získaná data následně vyhodnotit, vyvodit závěry a navrhnout opatření pro změnu. Ke zjištění požadovaných skutečností je provedeno kvalitativní šetření částečně standardizovanými rozhovory doprovázené pozorováním a jejich vyhodnocení je součástí této práce.

5.1 Výzkumné hypotézy a otázky

Výzkumné hypotézy

1. Vychovatelé DD Semily nemají možnost dalšího profesního rozvoje.
2. Výchovný proces DD Semily důkladně připravuje děti na odchod z DD do reálného života.
3. Zásady výchovy a kvalitní a úspěšná výchova spolu nesouvisí.
4. Využívání výchovných prostředků ovlivňuje výchovný proces v DD Semily.
5. S přijímáním řešení výchovných problémů jsou spojena dilema.

Hlavní výzkumná otázka

Daří se ve výchovném procesu DD Semily uplatňovat a dodržovat zásady výchovy?

Dílčí výzkumné otázky

1. Mají vychovatelé DD Semily nějaké možnosti, jak prohlubovat své odborné znalosti?

2. Jak jsou děti odcházející z DD Semily připravovány na osamostatnění a běžný život?
3. Ovlivňuje dodržování výchovných zásad kvalitu a úspěšnost výchovy?
4. Jsou ve výchovném procesu DD Semily využívány nějaké výchovné prostředky?
5. Vzniká nějaká kontradikce při řešení případných výchovných problémů dle stanovených postupů?

5.2 Příprava empirického šetření

Empirické šetření sleduje určitý problém a vysvětluje nebo odpovídá na kladené otázky na základě zjištěných faktů. Metody zjišťování se dělí na kvantitativní a kvalitativní. Kvantitativní metoda šetření umožňuje reprezentativní zkoumání větší části populace, které je možné zobecnit. „*Kvalitativní výzkum je nenumerické šetření a interpretace sociální reality. Cílem je tu odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím.*”⁵³ Touto formou šetření je možné oslovit jednotlivce a menší skupiny respondentů, důraz je kladen na hlubší poznání zkoumaného sociálního jevu.

Pro účel této práce je zvolena metoda kvalitativního šetření, neboť zkoumaným objektem je DD Semily a respondenty je skupina vychovatelů domova, a zjištěná data není potřeba zobecňovat. Cílem uskutečněného šetření je zodpovězení hlavní výzkumné otázky a dílčích výzkumných otázek, a upotřebit získaná relevantně použitelná data k ověření stanovených hypotéz.

Operacionalizace

Operacionalizace je nedílnou součástí empirického šetření a je to „*jednoduše řečeno převedení jazyka hypotézy do jazyka observačního (výzkumného, pozorovacího), východiskem je při tom pracovní hypotéza.*“⁵⁴ Podstatou je přechod od teorie k empirii, od zadání výzkumu, vymezení předmětu, určení technik sběru dat až po výsledné zpracování výsledků. Cílem je provést převod teoretických pojmů do podoby empiricky

⁵³ DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000. s. 285. ISBN 80-246-0139-7.

⁵⁴ OLECKÁ, I. a K. IVANOVÁ. *Metodologie vědecko-výzkumné činnosti*. [online]. Olomouc, MVŠ, o.p.s., 2010. s. 21. ISBN 978-80-87240-33-5. [cit. 2014-12-01]. Dostupné z: http://www.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/41metodologie_vedecko-vyzkumne_cinnosti.pdf.

měřitelných hodnot. „Operacionalizaci nehledáme pouze empirický ekvivalent teoretického pojmu, ale řešíme daleko obecnější otázku, totiž jak smysluplně a zdůvodněně redukovat sociální realitu, abychom ji uchopili těmi technickými, metodickými a výpočetními prostředky, jež máme k dispozici.“⁵⁵

Teoretická část práce se nejprve obecněji věnuje problematice výchovného procesu a následně výchově ústavní. Základními faktory jsou výchova, ústavní výchova a její celková podstata. Následně jsou dílčími faktory prostředky, metody, formy a zásady výchovy, dosažení úspěšného výchovného výsledku v praxi. Po vymezení hlavní výzkumné otázky se dále odvozují dílčí výzkumné otázky. Otázky do rozhovoru jsou formulovány tak, aby zjistily požadované informace pro zodpovězení hlavní i dílčích výzkumných otázek.

Technika sběru dat

Při přípravě šetření se vybírá technika sběru dat z několika forem. Ve zkoumáních bývají nejobvyklejší čtyři základní techniky sběru dat: pozorování, dotazník, rozhovor a analýza dokumentů.

Ke zjišťování požadovaných informací do této práce byly zvoleny dvě techniky sběru, a to částečně standardizovaný rozhovor a zúčastněné pozorování.

Částečně standardizovaný rozhovor „je založen na předpokladu, že je možno získat stejnou informaci od různých skupin dotázaných rozdílně formulovanými otázkami kladenými navíc v některých případech i v rozdílném pořadí“⁵⁶. Zvolený způsob byl vyhodnocen jako nejvhodnější k vytěžení požadovaných informací týkajících se principů výchovného procesu v dětském domově. Ačkoli jsou osobní rozhovory časově i organizačně náročnější, je možné z nich vyzískat velmi cenné informace a v případě potřeby může tazatel kdykoliv v průběhu rozhovoru reagovat a pokládat doplňující otázky. V rozhovoru byly použity dva typy otázek, přímé a nepřímé.

⁵⁵ PETRUSEK, M. *Teorie a metoda v moderní sociologii*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993. s. 105. ISBN 80-7066-799-0.

⁵⁶ JEŘÁBEK, J. *Úvod do sociologického výzkumu*. [online]. Praha, Carolinum, 1992. s. 65. ISBN 80-7066-662-5. [cit. 2014-11-01]. Dostupné z: <https://cent.felk.cvut.cz/predmety/DNUR/lect3/readings/skripta.pdf>.

Zúčastněné pozorování bylo zvoleno jako pomocná zjišťovací technika, protože umožňuje být součástí uskutečňovaného výchovného procesu. „*Při zúčastněném pozorování je pozorovatel součástí sociálního organismu, sociálního prostředí, které sleduje (zkoumá), je účastníkem společenských vazeb, je začleněn do situace a také výsledky jeho pozorování jsou podmíněny způsobem jeho začlenění do sledovaného sociálního prostředí.*“⁵⁷

Zkoumaná jednotka a jednotka zjišťování

Zkoumanou jednotkou v empirickém šetření jsou pedagogové - vychovatelé v DD Semily. Základním kritériem výběru respondentů byl výkon výchovně vzdělávací činnosti v DD Semily. Úmyslem bylo získat do výběrového vzorku zástupce bez rozdílu věku a pohlaví. Dotazovaní respondenti byli přístupní spolupráci a sdělování potřebných informací. Výběr respondentů byl záměrný z důvodu splnění hlavního kritéria, kterým byl výkon výchovně vzdělávací činnosti v DD.

Jednotkou zjišťování byli pracovníci, kteří vykonávají funkci denního vychovatele v DD Semily a byli vybráni na základě vlastního úsudku. Záměrem pro výběr respondentů bylo obsáhnout všechny pracovníky DD Semily, kteří vykonávají přímou výchovnou činnost. Volba úsudkem se může používat ve výjimečných případech, je-li dobrá znalost zkoumané problematiky.

Úskalí empirického šetření

Výsledky kvalitativního šetření poskytují mnoho cenných informací o vybraném vzorku respondentů. Výstupy tohoto šetření nelze zobecňovat obdobně jako u většiny kvantitativních výzkumů. K nevýhodám zvolené formy šetření patří časová náročnost, která spočívá v přítomnosti tazatele v DD Semily, v uskutečňování rozhovorů s každým respondentem samostatně a v následném přepisu zvukových záznamů do písemné podoby.

⁵⁷ JEŘÁBEK, J. *Úvod do sociologického výzkumu*. [online]. Praha, Carolinum, 1992. s. 58. ISBN 80- 7066-662-5. [cit. 2014-11-01]. Dostupné z: <https://cent.felk.cvut.cz/predmety/DNUR/lect3/readings/skripta.pdf>.

6 EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ

6.1 Realizace empirického šetření

Forma empirického šetření byla zvolena v návaznosti na poznatky v teoretické části, a proto bylo vlastní šetření zaměřeno na ovlivňování výchovně vzdělávacího procesu uplatňováním a dodržováním výchovných zásad v DD Semily. Empirické šetření se uskutečnilo v období měsíců listopadu a prosinci roku 2014.

Obsahová náplň otázek v rozhovorech se dotýkala těchto oblastí:

- ♦ kvalifikačních předpokladů pracovníků z pohledu dopadu na výchovně pedagogický proces,
- ♦ rozvoje potenciálu dětí a úrovně získaných dovedností,
- ♦ významu a uplatňování výchovných problémů,
- ♦ dilemat řešení výchovných přestupků,
- ♦ sebehodnocení respondenty a jejich návrhů na změny.

Popis výběrového vzorku a průběhu šetření

Do výběrového vzorku bylo záměrně vybráno 5 respondentů, z nichž byli 2 muži a 3 ženy. Respondenty byli pedagogičtí zaměstnanci DD Semily, kteří vykonávají přímou výchovnou činnost. Bližší identifikační údaje o respondentech jsou uvedeny v tabulce č. 1. S ohledem na nízký počet respondentů bylo usilováno o uskutečnění rozhovorů se všemi vybranými zaměstnanci DD Semily. Rozhovory se prováděly v DD Semily za přítomnosti tazatele a respondenta. Před zahájením rozhovoru byl vždy respondent seznámen s obsahem kladených otázek. Rozhovory byly nahrávány a následně přepisovány do textové formy (Příloha G). V průběhu rozhovorů se uskutečňovalo také pozorování chování a reakcí respondentů. U některých byla zřejmá nervozita a rozvážnost při odpovídání. Rozhovory byly částečně standardizované, všem dotazovaným byly kladeny převážně stejné základní otázky ve stejném pořadí, v případě potřeby byla někomu položena doplňující otázka, anebo byla některá základní otázka vypuštěna, pokud byla pokládána za nemístnou a bezpředmětnou.

Úvodní čtyři kladené otázky byly identifikační, kdy u respondentů zjišťovaly věk, vykonávanou funkci, praxi a vzdělání. Otázka č. 5 zkoumala možnosti dalšího vzdělávání

pracovníků. Otázkami č. 6 až 9 byly ověřovány dosažené dovednosti dětí a možnosti jejich zlepšení a prohloubení. Otázky č. 10 a 11 se zaměřovaly na uplatňování zásad ve výchově a na ohodnocení úspěšnosti a kvality výchovy v DD Semily. Otázky č. 12 až 17 se týkaly využívání odměn, trestů, výchovných problémů a jejich řešení. Obsahem otázek č. 18 až 20 bylo zjišťování, zda stanovené možnosti a pravidla výchovy jsou dostatečné a jsou v souladu s vnitřním přesvědčením respondenta. Předposlední otázka měla již odlehčovací charakter, když požadovala, aby se respondenti sami ohodnotili, jací jsou pedagogové (vychovatelé). Závěrečná otázka nabádala respondenty k zamyšlení o tom, co jim na současném stavu ústavní výchovy vadí a co by navrhli změnit.

Přístup dotázaných respondentů k provedenému šetření byl velmi vstřícný a účast byla maximální, tedy 100%.

Metody sloužící ke zpracování údajů

Rozhovory s jednotlivými respondenty byly zaznamenávány na diktafon. Následně byly rozhovory zpracovány do textové podoby, a to doslovným přepisem, což nezpůsobilo žádnou ztrátu informací a zvýšilo věrohodnost výsledků analýzy. Jednotlivé odpovědi byly při vyhodnocování mezi sebou srovnávány a roztříděny do kategorií. Vytvoření obecnějších kategorií různých variant odpovědí na tutéž otázku bylo důležitou součástí vyhodnocování. Z průběhu pozorování byly prováděny písemné poznámky. Zjištěné výsledky statistického zpracování byly srozumitelně a věcně popsány.

6.2 Vyhodnocení empirického šetření

Realizovaného šetření za účelem zjištění využívání a vlivu výchovných zásad ve výchovném procesu v Dětském domově v Semilech se zúčastnilo 5 respondentů. Na začátku rozhovorů byly pokládány otázky k získání obecných identifikačních údajů o respondentech. Zveřejněním těchto údajů nebyla odtajněna anonymita respondentů. Pro vyhodnocení šetření byla pro účel této práce použita fiktivní jména.

6.2.1 Kvalifikační předpoklady pracovníků z pohledu dopadu na výchovně-pedagogický proces

V úvodu rozhovoru byly první čtyři otázky věnovány zjišťování obecných identifikačních údajů o respondentech. Tyto údaje byly potřebné pro celkový přehled o tom, jaké bylo složení zástupců respondentů. Od těchto údajů se odvíjely i jejich názory a pohledy na dané téma. Údaje nebyly adresné, čímž byla plně zachována anonymita respondentů.

Další série otázek se týkala možností dalšího vzdělávání vychovatelů, neboť se lze opodstatněně domnívat, že kvalita výchovného procesu se bude odvíjet i od kvalifikace těch, kdo ji poskytují, tedy vychovatelů. Základní kvalifikace vychovatele je stanovena v ustanovení § 16 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

Otázky:

Kolik je Vám let?

Jakou funkci zde zastáváte?

Jak dlouho děláte tuto profesi?

Jaké máte nejvyšší dosažení vzdělání?

Tabulka 1: Přehled respondentů dle základních identifikačních údajů

Jméno respondenta	Funkce	Věk	Vzdělání	Délka praxe v DD Semily
Sabina	denní vychovatel	50	SŠ	20
Honza	vychovatel, ředitel	56	VŠ	8
Dominik	denní vychovatel	57	VŠ	18
Simona	denní vychovatel	49	SŠ	27
Sally	denní vychovatel	23	VOŠ	>1*

Zdroj: Lucie Štěpánková, 2015 (vlastní šetření)

Legenda:

Jméno – jedná se o fiktivní jméno

Věk – uvedený respondentem

Vzdělání - SŠ - střední s maturitou, VOŠ – vyšší odborné, VŠ - vysokoškolské

* praxe v DD Semily na pracovní poměr méně než 1 rok, předtím pouze výpomoc při studiu

Z identifikačních údajů o respondentech byly získány vcelku zajímavé informace. Bylo z nich zřejmé, že většina dotázaných byli zkušení odborníci s dlouholetou praxí

v oboru, kromě jedné respondentky Sally, jejíž praxe v DD Semily trvala méně než 1 rok. A tak se daly z její strany očekávat trochu odlišné reakce a odpovědi na další kladené otázky, protože to byl člověk mladý, krátce po studiu nabytý teoretickými poznatky. Genderové zastoupení vychovatelů bylo adekvátní daným možnostem, tedy 2 muži a 3 ženy. Zejména mužské zastoupení v této profesi je významné a současně trochu překvapivé, protože sice má mužský prvek ve výchově nezastupitelné místo, ale na opačné straně proto, že jde o poměrně finančně nedoceněnou práci. Průměrný věk respondentů dosahoval 47 let.

Otázka:

Etický kodex DD Semily hovoří mj. o využití svých odborných znalostí a o zlepšování kvality výchovného procesu zvyšováním své odbornosti. Jaké tedy máte možnosti dalšího vzdělávání?

Předpokladem bylo, že vzdělání získané studiem pro potřeby výkonu práce vychovatele je pouze základní, výchozí vzdělání, a že v průběhu pedagogické praxe bude probíhat další vzdělávání. Na položenou otázku byly získány celkem souhlasné názory.

„Různý kurzy, školení, přednášky. Těch nabídek je docela dost bych řekla.“

„Kurzy, školení, přednášky. Jak v kterém roce, v některém roce je nabídka kurzů a školení větší, některý rok je to menší. Nabídky se ale dostávají v dostatečné míře.“

Požadavky současné doby, kdy celoživotní vzdělávání se stává významnou součástí rozvoje naší společnosti, jsou kladeny zvýšené požadavky na vzdělání každého z nás, tedy i na vychovatele v DD Semily. Tento trend může být do určité míry ovlivněný legislativně vymezenými požadavky na způsobilost pro výkon některých profesí, tj. i pedagogických pracovníků.

Otázka:

Jste spokojen/a s jejich četností?

Tato otázka byla z větší části zodpovězena současně s předchozí otázkou. Odpovědi respondentů nevykazovaly žádné podstatné rozdíly v názorech.

„V celku ano.“

„Jsem spokojena s jejich četností, když bychom chtěli, tak bychom je mohli využívat, určitě jo.“

„V průměru ano.“

Respondenti byli s četností a možnostmi dalšího vzdělávání celkem spokojeni. Na situaci na trhu práce poměrně pružně reagují rekvalifikační kurzy, které se snaží svým obsahem vyjít vstříc potřebám a požadavkům zaměstnavatelů.

Otázka:

Jak hodnotíte jejich kvalitu?

To, že existuje spokojenost vychovatelů s možnostmi dalšího vzdělávání, je pozitivní zjištění, ale podstatná je také úroveň absolvovaných vzdělávacích akcí, zda obohatí vychovatele o nové poznatky, které budou moci aplikovat ve výchovné praxi.

„Rozdílná. Jak kdo to zajišťuje to školení, je rozdílná kvalita v těch seminářích nebo v těch kurzech. Pokud je tam akreditace, tak tam je záruka vyšší informovanosti a aktuálnosti než někde bez té akreditace.“

„Jejich kvalitu hodnotím kladně, myslím, že se to zlepšilo, už si umíme i vybrat.“

Kvalita nabízených vzdělávacích akcí byla vychovateli hodnocena převážně kladně. Je samozřejmé, že pokud nás některé téma zajímá více, budeme jej vnímat jako přínosnější a lepší, než to, co je na okraji našeho zájmu.

Otázka:

Bývají podle Vás zaměřeny také na aktuální (palčivé) problémy související s výchovou a péčí o děti v DD?

Děti v DD Semily pochází z různého sociálního prostředí a jejich chování je ovlivněno i dalšími okolnostmi spojenými s vrozenými dispozicemi. K výchovným problémům u malých dětí patří nejčastěji vzdorovitost, neposlušnost, lhaní, drobné krádeže či fyzické útoky, ale většinou v mezích tolerance nebo menších výchovných trestů. U větších dětí už jsou posuzovány takové problémy jako neposlušnost, lhaní, agresivita nebo dokonce šikana za projev problému vážnějšího charakteru, a to jak svou povahou, tak vzhledem k rozumovým schopnostem dítěte, které si již plně uvědomuje, co dělá. A právě na tyto situace, kdy vychovatel musí řešit závažnější výchovný problém,

by měly být také orientovány vzdělávací akce pro vychovatele. Názorově se respondenti opět dosti shodovali.

„No v poslední době tolik ne, bych řekl, poslední 2 -3 roky ne.“

„Bývají zaměřeny a na ty hlavně chodíme na ty aktuální problémy, co se týkají výchovy a péče dětí.“

„Určitě. Já si myslím, že jo...nějaká šikana, záškoláctví. Pokud se toho účastníme, tak to jsou tyhle kurzy nebo pokud si je vybereme. Určitě jsou určené k současné problematice.“

„...Pro naši práci jsou většinou vhodný všechny ty zaměřené psychologicky, pedagogicky, speciálně pedagogicky a ale i třeba do výchov, výtvarná výchova, pracovní, prostě na ty činnosti s dětmi. ...“

Na zaměřenost vzdělávacích akcí se respondenti názorově znovu celkem shodovali. Vzdělávací akce jsou podle nich zaměřovány na aktuální problémy, a tak při řešení výchovných problémů mají vychovatelé dostatek informací.

6.2.2 Rozvoj potenciálu dětí a úroveň získaných dovedností

Česká republika v návaznosti na přistoupení k Úmluvě o právech dítěte a nová doporučení Výboru OSN pro práva dítěte vypracovala a přijala na vládní úrovni strategii - Národní strategie ochrany práv dětí, která je plně zaměřena na dítě, jeho potřeby, vývoj a zájem. Dle tohoto dokumentu si všechny děti zaslouží dostat příležitost k dosažení svého plného potenciálu. Záměry Národní strategie se tak stávají součástí výchovných záměrů ústavní výchovy v jednotlivých zařízeních.

Otázka:

Etický kodex také hovoří o snaze rozvíjet celkový potenciál každého dítěte. Jak si myslíte, že se Vám toto daří naplnit?

Nejvýznamnějším činitelem, který působí na osobnost dětí umístěných v ústavní výchově, je skutečnost, že tyto děti vyrůstají mimo svou původní rodinu. Vychovatelé suplují rodiče a podílí se tak na rozvoji dětské osobnosti a jejího celkového potenciálu.

Názory vychovatelů v DD Semily na to, jak se jim toto daří, byly rozvážné a odpovídaly náročnosti výchovy v DD.

„Jen částečně se to dá naplnit, absolutně to nejde všechno úplně naplnit.“

„... u nikoho to nebude na 100%, jak bychom si to představovali...“

„Snažíme se ze všech sil, ale jak se to jednou osvědčí...“

Z odpovědí respondentů bylo možné vycítit, že jejich snaha o úspěšný vývoj dětí, o rozvoj jejich osobností a dovedností, je opravdu veliká, ale jaký bude výsledek, je těžké předem odhadnout.

Otázka:

Jakým způsobem připravujete děti na odchod z DD a osamostatnění?

Odchod dítěte z dětského domova je nutno považovat za stejně důležitý moment ve výchově a v životě jedince, jako jeho příchod do dětského domova. Obojí je velmi stresující moment, protože dítě opouští to, co mu bylo do té doby blízké a známé. Realita běžného života je nelítostná, proto je naprosto neopomenutelná dobrá příprava. A jak je to v DD Semily?

„Beru to z mého pohledu, takže příprava na život, co se týče vaření, uklízení, praní, osobní hygieny. Snažíme se těm dětem ve vyšším věku, aby si zařizovaly po úřadech věci samy, ...“

„Takže děti se tady zapojují do různých prací, není jich teda moc, podle mě. Myslím si, že by toho měly dělat víc... Třeba by měly vařit, protože tady to je všechno až pod nos, chodit na nákupy...“ „...kapesný mají schovaný u vychovatele, to se mi taky nelíbí. Já bych jim ho prostě dala a starej se. Utratíš si to za týden, utratíš a nemáš nic. Protože tohle pak oni odejdou a nesou si s sebou nějakou částku peněz a je to za den pryč.“

„Ty starší se mohou účastnit projektů, které jsou pro ně speciálně zaměřené na odchod z domova, co se týče financí nebo i jiný gramotnosti.“

Příprava dětí na odchod z DD probíhá v rámci daných možností. Částečně tato příprava připomíná přípravu v rodině, kdy se děti zapojují do běžných domácích činností, jako je úklid, vaření, práce na zahradě apod. Ale potom se už jenom liší a liší. Děti

nemohou zcela volně hospodařit s kapesným, protože ho mají u vychovatele, neúčastní se nákupů potravin a vaření probíhá jen v kuchyňkách na oddělení a jen v omezeném rozměru. Projekty pro děti z DD jsou jistě nápomocné přípravě na odchod z DD, ale jejich efektivita by mohla být předmětem dalšího zkoumání.

Otázka:

Jak byste u Vašich svěřenců ohodnotil/a dosaženou úroveň následujících dovedností (známkuje od 1 do 5 jako ve škole, kde je 1-nejlepší a 5-nejhorší):

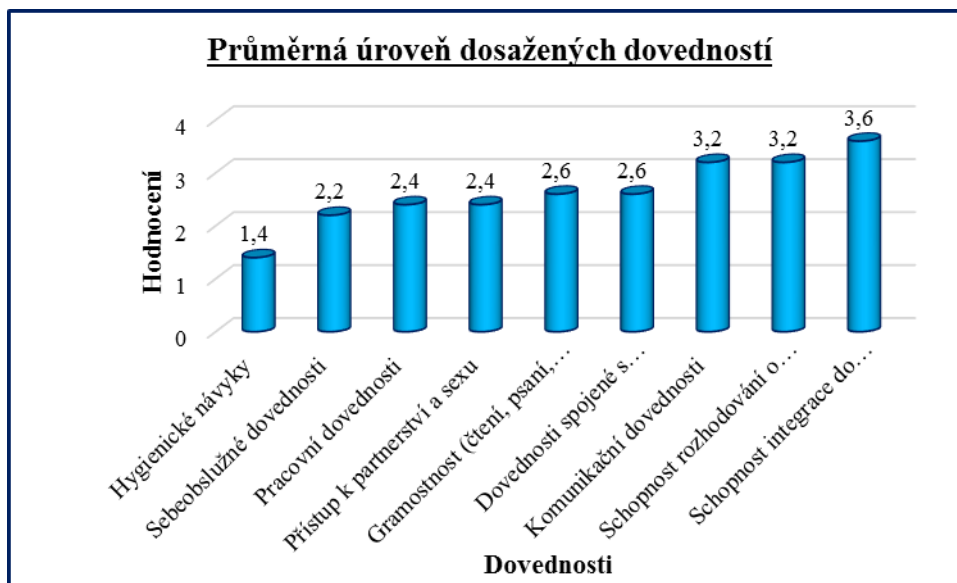
Úroveň získaných dovedností u dětí z DD prověří sám život. Pro někoho to bude snazší, pro jiného těžší. Jak úroveň dosažených dovedností dětí v DD Semily sami vychovatelé je následující:

Tabulka 2: Přehled úrovně dosažených dovedností dětí v DD Semily

↓ Dovednosti	Hodnocení →					Průměr
	1	2	3	4	5	
Komunikační dovednosti			4	1		3,2
Sebeobslužné dovednosti		4	1			2,2
Hygienické návyky	3	2				1,4
Gramotnost (čtení, psaní, počítání)		2	3			2,6
Pracovní dovednosti		3	2			2,4
Dovednosti spojené s chodem domácnosti		1	4			2,6
Schopnost rozhodování o sobě samém		1	2	2		3,2
Přístup k partnerství a sexu		3	2			2,4
Schopnost integrace do společnosti po opuštění DD (ukončení výchovy)			2	3		3,6

Zdroj: Lucie Štěpánková, 2015 (vlastní šetření)

Graf 1: Znázornění průměrné úrovně dosažených dovedností dětí v DD Semily

Zdroj: Lucie Štěpánková, 2015 (vlastní šetření)

Z uvedené tabulky a grafického znázornění je po prvotním zhlédnutí zřejmé, že situace v úrovni dovedností není nijak neuspokojivá. Některé dovednosti jsou na vyšší úrovni, některé na nižší. Na velmi dobré úrovni jsou návyky hygienické, a je zřejmé, že si je děti dobře osvojily. Většina dovedností byla ohodnocena lepším či horším průměrem. Většina (tří) respondentů ohodnotila známkou 4 dovednost - schopnost integrace do společnosti po opuštění DD (ukončení výchovy), která je tedy na nejnižší úrovni ze všech zkoumaných dovedností. Z toho vyplývá, že je u většiny dovedností prostor k jejich zlepšování, který je však závislý na mnoha dalších faktorech.

Otázka:

Viděl/a byste nějaký prostor pro rozšíření a prohloubení dovedností dítěte?

Jak již bylo zjištěno v předchozí otázce, dosažené výsledky dovedností u dětí jsou spíše průměrné, což nechává jistý prostor pro jejich další prohlubování. Budou se s touto domněnkou shodovat názory vychovatelů?

„No určitě by se nějaký ten prostor našel. Ve větší individuální práci, víc se dětem individuálně věnovat pro přípravu na dobu, až se dostanou do rodiny.“

„Že by se pro ně bylo lepší, kdyby to bylo víc rodinného typu v tom smyslu, aby si ty děti opravdu víc všechno obsluhovaly samy. Že by si vařily jídlo, chodily na nákup, ... tady mají všechno a je to čím dál horší, mají vše na talíři...“

„Musel by se asi trošku změnit tady režim. Ale myslím si, že jo, že by se to dalo dělat, např.: víkendy, bych to tady asi trošku pozměnila, že by tu nemusel být kuchař, že by se více mohly snažit se zapojit do těch domácích aktivit.“

Respondenti se shodli, že by se prostor k prohloubení dovedností našel. Nejvíce odpovědi se shodovalo v možnosti, svěřit dětem zodpovědnost za víkendové hospodaření, tj. nákup a vaření. Realizací toho návrhu by došlo k prohloubení hned několika dovedností najednou. Prohloubila by se pracovní dovednost, dovednosti spojené s chodem domácnosti, schopnost integrace do společnosti po opuštění DD (ukončení výchovy) a částečně schopnost rozhodování o sobě samém.

Otázka:

Řídíte se při svém výchovném působení nějakými pravidly – zásadami, které sledují nějaké výchovné záměry, nebo se spíše řídíte svým pocitem a přesvědčením, že je to tak lepší?

Každá lidská činnost, má-li být prospěšná a kvalitní, vyžaduje nějaká pravidla a řád. Obdobně to platí i ve výchově.

„Tak určitě se řídím pravidly, které jsou tady v tom zařízení, to se dodržovat prostě musí, z toho nijak nepolevuju.“

„Při své práci se samozřejmě řídím principy, které sledují stanovené výchovné záměry pro výchovu dětí v DD. Na druhou stranu také se musím řídit určitými svými zkušenostmi, pocity a přesvědčením, když myslím, že to je to nejlepší pro děti v DD.“

Jak je evidentní z odpovědí respondentů, tak jejich výchovná činnost se řídí v souladu se zákonnými normami, vnitřními směrnicemi, ale také vlastním úsudkem. Taková výchova má dobrou perspektivu, což potvrzují odpovědi na následující otázku.

Otázka:

Jak byste ohodnotil/a úspěšnost a kvalitu výchovy v DD Semilech?

Kvalita a úspěšnost výchovy je podmíněna celou řadou skutečností, zejména záleží na osobnosti vychovatele a vychovávaného. Bezvýznamné nejsou podmínky výchovy, výchovné prostředky ani zvláštnosti některých forem výchovy.

„Myslím si, že pak když jsou někde ve společnosti, tak ty děti vědí, jak se chovat. Že bychom je někde vypustili a byli jak nějaký stádo, to ne. Myslím, že ta výchova je úspěšná.“

„Záleží na jednotlivých lidech, jak přistupují k té práci, nebudu mluvit za ně. Já za sebe si myslím, že je to dobrý, z mé strany, jsou na dobré úrovni.“

„Úspěšnost a kvalita výchovy dětí v DD v SM je velmi rozdílná. U některých jedinců je možno říci, že dosáhneme poměrně slušné úspěšnosti a kvality na druhou stranu jsou i případy, kdy veškeré výchovné působení semijí účinkem.“

Získané výpovědi respondentů potvrzují předpoklad vyjádřený u předchozí otázky. Výchovná činnost v DD Semily se řídí dle principů výchovy a její výsledky jsou toho důkazem.

6.2.3 Význam a uplatňování výchovných prostředků

Otázka:

Využíváte ve své výchovné činnosti odměny a tresty? Pokud ano, jaké mají podoby?

Odměny a tresty jsou nástroje, které ve výchově dítěte využívá jistě hodně rodičů. Jejich používání se napříč mnoha generacemi více či méně osvědčilo. Využívání odměn a trestů s sebou nese i četná rizika.

„Poměr využití odměn a trestů, daleko více se tu musí využívat trestů, ale i formy odměny jsou někdy začleněny do práce. Odměny třeba: sladkost, mimořádná vycházka, věcný dar. Tresty to jsou podle zákona: zákaz volných vycházek, zákaz televize, ve vážných případech krácení kapesného.“

„Určitě. Odměny: prodloužená vycházka, dobrota, nákup navíc, pochvala, i za nějakou maličkost, pochválit před ostatními. Holky, které se účastnily tanečků,

jely třeba za odměnu k moři. ... A trest to je takové omezené podle zákona, takže zákaz televize, zkrácená vycházka, počítač, kapesné minimálně (nechtějí to z vyšších míst, kapesné jim patří).“

„Tresty využívám. ... Já třeba dávám úklid celého oddělení ten den, nebo uklizení kolárny třeba týden. Nebo se mi teď osvědčilo, že dávám třeba stránku příkladů nebo mi čtou. To mi přijde, že je to v tu chvíli lepší než když mu zakážu na týden televizi. A odměny: pochvala, máme takové své tajné zdroje sladkostí a tak.“

„Tresty dávám zřídka, a když je to trest, tak tresty jsou tady povolený pouze odejmutí výhody televize, počítačů, volných vycházky.... A tresty ještě dávám třeba úklid oddělení nebo sběr odpadků kolem domova, záleží taky na období. A třeba když přinese poznámky ze školy tak delší dobu je příprava na vyučování. Odměny můžou být: návštěva kulturní akce, prodloužená nebo mimořádná vycházka, sladkosti, hygienické potřeby nebo kosmetické, ale dávali jsme nebo se stalo, že dostávaly finanční odměnu, ale to jen výjimečně, na konci roku jsou finanční odměny.“

Smyslem využívání odměn a trestů ve výchovné praxi DD Semily je namotivovat dítě ke změně projevů chování, a to odměnami pozitivních a tresty negativních projevů. Odměny mívají buď věcný nebo peněžní charakter, buď formou umožnění nějaké činnosti, nebo zážitků, anebo pochvaly. Využívané tresty nejsou fyzické povahy, ale jsou to tresty ve formě potrestání zákazem oblíbené činnosti nebo donucením k neoblíbené činnosti.

Otázka:

Jak jsou podle Vás významné odměny a tresty ve výchově?

Užíváním odměn ve výchově je sledován záměr dítě pochválit a odměnit za nějaký dobrý skutek nebo chování. Umět pochválit je důležité, ale je podstatné si také uvědomit, za co chválíme. Rovněž tresty patří do výchovy a slouží k nápravě škod způsobených nesprávným chováním dítěte, k zamezení opakování nevhodného chování dítěte a k sejmutí pocitu viny z něho. Odměny i tresty se využívají jak v rodinné výchově, tak ústavní. Jak velký význam mají v ústavní výchově, bylo předmětem dalšího zjišťování.

„Myslím, že svůj význam mají. Každopádně nějaké mantinely se musí držet a tohle tomu napomáhá. Akorát co se nám nefunguje a to řeknu narovinu, jakási rovnováha mezi odměnami a tresty.“ „...tresty převažují a ty odměny to nestíhají nějaký způsobem.“

„Někdo na to dost reaguje, je rád za odměnu. Na někoho to působí, že se rychle oklepe z trestu, je mu to úplně putna.“

„Třeba ty děti chválit za maličkosti, motivuje je to dál. Ty tresty, záleží na tom, jaký jsou, ale třeba ty volné vycházky a televize, oni už si z toho nic nedělají. Ty středoškoláci si tu volnou vycházku udělají stejně, takže to už na ně jako trest moc neplatí. Spíš z nás mají srandu.“

Jak vidno z názorů respondentů, jsou odměny i tresty velmi významnou součástí ústavní výchovy. Jejich užívání musí být účelné a vyvážené, zvolená forma odpovídající věku dítěte a rozsahu skutku.

Otázka:

S jakými nejpodstatnějšími výchovnými problémy se u dětí setkáváte?

Výchovné problémy nejsou jen záležitostí ústavní výchovy, ale výchovy všeobecně. Výchovné problémy se vyskytují v rodinách, ve škole nebo školských zařízeních. Odpovědnost vychovatele v ústavním zařízení za výchovu a řešení výchovných problémů přesahuje rámec odpovědnosti běžné rodiny, protože v ústavní výchově rozsah odpovědnosti je úměrný přinejmenším počtu svěřených dětí. Respondenti měli na položenou otázku uvést alespoň tři, pro ně nejpodstatnější, výchovné problémy.

„Podvody, lhaní, krádeže, pozdní příchody.“

„Pozdní příchody z vycházek, výchovné problémy ve škole, agresivita vůči vyučujícím ve škole, kouření. Pití alkoholu nás kupodivu až zas tak netrápí. Co se týče drog, měkkých drog, měli jsme tu teď případ, ale obecně to tu moc není zase nebo o tom tak úplně nevíme. Já mám na to sice zkušební papírky a občas někomu dám, ale zatím kromě toho jednoho případu se nic neprokázalo.“

„Špatné chování tady i ve škole, jsou drzí. Pak krádeže a pozdní příchody z vycházek.“

Za nejčastější výchovný problém byly naprostou většinou dotazovaných označeny pozdní příchody z vycházek, z čehož je možno usuzovat, že děti nejsou dostatečně schopny pochopit míru odpovědnosti vychovatelů za jejich chování a nedostatečně cítí svou odpovědnost vůči vychovatelům. Druhým nejčastějším problémem bylo chování dětí k sobě i ostatním, v domově i ve škole. Děti mají pocit, že se musí stále proti něčemu a někomu bránit, a nedostatečně chápou, že jim má být pomoheno. Nedostatečně respektují autority a svou autoritu si sjednávají třeba násilím. A třetím nejběžnějším výchovným problémem byly krádeže, což může být způsobeno nedostatkem soukromí, které prostředí dětského domova poskytuje, a děti zde mají omezené možnosti ochrany svých vlastních věcí. Rozdíly ve vlastněných věcech u jednotlivých dětí bývají způsobovány dary od rodiny a příbuzných, což vyvolává mezi dětmi závist a touhu to mít také, bez ohledu na to, jak to získají.

6.2.4 Dilemata řešení výchovných problémů

Na konkrétní situace ve výchově lze uplatnit individuální metody, určené dle typu situace a osobnosti jedince. Jejich používání je potřebné navzájem kombinovat, aby byl rozvoj vychovávaného jedince ucelený a všestranný. Výchovné problémy nevznikají bez příčiny a u dětí v ústavech může být určitá souvislost s nařízením ústavní výchovy, kdy dochází k narušení existujících sociálních vztahů a ke změně výchovného prostředí a procesu. Primárním úkolem při řešení výchovných problémů je odhalit jejich příčinu, což je velmi obtížný, zdlouhavý a složitý proces.

Otázka:

Jak jste povinni tyto problémy řešit dle předpisů?

Způsob řešení výchovných problémů v rodině je mnohdy momentálním rozhodnutím. Jinak tomu je v ústavní výchově, kde platí jistá pravidla, a to zejména pro nejzávažnější výchovné prohřešky.

„Podle zákona č. 109/2002 Sb., dále vnitřní předpis – žebříček trestů. Je to individuální.“

„Trestem, zákaz volných vycházek, televize, počítačů. Když je to závažný, tak je tam snížení kapesného.“

„A když je ten trest závažnějšího charakteru tak se může podle zákona č. 109/2002 Sb., i zkrátit kapesné, ale to je už ta míra provinění závažná. Třeba neomluvené hodiny ve škole, drobné krádeže, alkohol.“

„A úplně vrcholným způsobem je, že bychom dítě poslali do výchovného ústavu nebo do DD se školou. Tam už to projednám s OSPOD, kurátory, rodiči.“

Při řešení závažných výchovných problémů v DD Semily se vychovatelé řídí zákonem č. 109/2002 Sb., kde v § 21 - Opatření ve výchově, kde jsou jasně definovány možnosti odměn a trestů. Dalším pomocníkem vychovatelů je vnitřní směrnice – žebříček odměn a trestů, která upravuje a doporučuje jednotné postupy všech vychovatelů DD Semily při řešení stejného druhu provinění u dětí.

Otázka:

Jak byste je řešil/a Vy podle svého přesvědčení?

Řešení výchovných přestupků podle nějakých předpisů nemusí vždy zcela korespondovat s vnitřním přesvědčením vychovatele. Naprostá většina vychovatelů v DD Semily jsou i rodiči, a tak bylo zajímavé zjistit, jaká by byla jejich vlastní řešení.

„Vždycky u mě na prvním místě je nějaká domluva, vysvětlení, Často v ten daný moment fungovalo s tou osobou pohovořit v klidu..... Nechci vůbec mluvit o bytí, to ne, ale když by ho v ten moment něco seklo přes ruce, aby věděl, že dospělý je trochu autorita ne nějaký kamarád ze školy, že by to někdy působilo víc.“

„Když někomu ublíží, tak možná jít zrovna do tý rodiny, ať se podívají na rodiče a z očí do očí a možná je to horší, než když my jim tady budeme říkat, tohle to se nedělá a tohle to nesmíš dělat,....“

„Já osobně bych to bral individuálně podle závažnosti, třeba pohovorem, domluvou, zákazem chození ven nebo styku s kamarády, podle toho jak závažný výchovný problém by se naskytly.“

„To mám model z domova - domluva, výchovný působení, nějaké zákazy, směřování někam, častější kontrola, komunikace se školou, komunikace s ostatními.“

Téměř všichni respondenti by jako první řešení uplatnili domluvu, pohovořili by o problému, rozebrali ho a vyvodili závěr. Jistě každý z nás se alespoň jednou v životě setkal se situací, kdy mu domlouval někdo, od koho mu to strašně moc vadilo, víc, než kdyby mu to řekl třeba rodič. U dětí v ústavech to bude platit obdobně. Některý vychovatel je u dětí oblíbenější a jiný méně, a tak od jednoho si z domluvy nic nedělají, a od druhého to až bolí. Dalším řešením dle respondentů by byly zákazy nějakých činností. Vyskytla se rovněž i méně obvyklá řešení, jako např. při ublížení někomu, tak zrealizovat osobní setkání s rodinou poškozeného nebo jen symbolické plesnutí přes ruce, když už byla vyčerpána všechna přijatelná řešení.

Otázka:

Uplatňujete některé výchovné prvky, které jste používal/a nebo byste uplatňoval/a ve výchově svých vlastních dětí, také ve výchově dětí v DD? Pokud ano, osvědčily se Vám?

Role vychovatele ve výchovném procesu je velmi významná. Pro samotné vychovatele jde sice o výkon zaměstnání, ale v soukromí jsou to ve většině také rodiče. Právě proto je možné, že při svém výchovném působení je pro ně složité rozlišovat, zda se zrovna nachází v DD nebo ve své rodině.

„To takhle děláme i u nás doma. Dokonce bych řekl, že jsem i měkčí a nedělal jsem to moc, ale občas jsem dal i přes zadek doma.“

„Určitou míru trpělivosti, Stěženi je v tom, aby si dítě uvědomilo, co provedlo.“

„Takže já jsem své děti doma vychovávala přesně tak, jako vychovávám já tady. Já mám stejný metr na všechny děti i doma na své. Akorát je jedna věc, že doma člověk může dát pohlavek, kdežto tady ten pohlavek dát nemůže.“

„Ano, myslím si, že ano. Já tady hodně hraju na to, že dětem důvěřuju, přestože vím, že jsem se často zklamala.“

Z rozhovorů vyplynulo, že pro vychovatele je celkem běžnou praxí používání obdobných výchovných prvků aplikovaných u svých dětí i ve výchově svěřenců v DD. Jde o poměrně snadno pochopitelnou skutečnost, protože se vždy jedná o výchovu dítěte, ke kterému si vytváří určitý vztah. Lhostejnost není vlastností, která má své místo

ve výchově, a tak zájem vychovatele o kvalitní výchovu stírá hranice mezi profesí a běžným rodičovským přístupem. Ovšem vždycky není tento zájem úspěšně naplněn ze strany dítěte, ale i přesto, tak jako u vlastního dítěte, to zkouší vychovatel znovu a znovu.

Otázka:

Jste spokojen s nástroji, možnostmi výchovy, které máte v rámci svých kompetencí?

Kompetence vychovatelů jsou u všech stejné, pouze záleží na osobnostních předpokladech pedagoga, jak dokáže daných možností využívat.

„Spokojen vcelku jsem. Ty možnosti jsou takový dosažitelný pro nás, jsou takový jaký jsou. Ale v rámci svých kompetencí asi ano.“

„Ano, musí to stačit. Nedokážu si představit, co jinému bychom tu měli mít. Spíš my vychovatelé nejsme ničím chráněni. Tady je to vlastně taky takový rizikový prostředí, může se stát těm dětem každou chvílí něco a teď nevíš, jestli to bude použité proti tobě nebo ne.“

„Nejsem spokojen, protože dlouholetá výchovná práce mě vede k tomu, že to nemůže postihnout veškeré problémy, které to dítě v DD má.“

Rozsah pravomocí ve výchovném procesu není jednotně pocíťován jako dostatečný. Někteří je pocíťují jako docela dostatečné, ale objevil se názor, že svěšené kompetence nepostihují všechny výchovné problémy. Zajímavé je současně zjištění, že na ochranu dětí před zvlí vychovatelů je v legislativě pamatováno, není tomu tak opačně. Vychovatel vždy nese plnou zodpovědnost za své jednání a za jednání dětí.

Otázka:

Máte někdy nějaké vnitřní dilema při uplatňování předepsaných výchovných pravidel, třeba že to cítíte jinak, než jak se musíte zachovat? Máte potom případně nějaké výčitky?

Výchovná práce v ústavním zařízení je složitá a náročná činnost. Vychovatel se někdy velmi rychle musí rozhodnout, jak se v dané situaci zachovat a jak ji řešit. Lze se domnívat, že mnohdy čelí dilematu, když musí udělat volbu mezi více možnostmi, často

i nepříznivými, a které mohou následně doprovázet výčitky o správnosti svého rozhodnutí.

„Mám jednu jedinou výčitku, když jsem musela vést před lety jednoho kluka do výchovného ústavu, což pro mě nebylo nic milého, není to pěkný, ještě v doprovodu policie..... Takže spíš dřív, dnes už s tím problém nemám.“

„Často se s něčím trápím. Třeba podle mě by ten trest nemusel mít, ale vzhledem k ostatním dětem a vzhledem k ostatním vychovatelům by nějaká jednota měla být...“

„Vnitřní dilema při tom nemám. Pravda, někdy se to třeba přežene s trestem nebo člověka jak je v afektu, tak někomu něco napálí a tam trošičku mám osobní výčitky, ...“

„Výčitky ne, ale kolikrát mně prostě dělá problém, když třeba vidím, že tady mají ty počítače a můžou být denně 1 hodinu na počítači a teď tady vidím toho chudáka R. 17ti letého, prostě mu musím po hodině říct běž. On je samozřejmě naštvaný a já si říkám, co asi dělají kluci v jeho věku, sedí celý den na PC, ale já prostě tady to dovolit nemůžu. Neříkám, že bych ho tam celý den nechala, to ne, ale...“

Jak dokázaly odpovědi respondentů, tak svědomí, které je důležitou součástí povahy každého člověka, mají všichni dotázaní, ale výčitky jen někteří, což je možná i dobře, protože pod tíhou výčitek se obtížně pracuje. Zajímavý názor na základě vlastního postřehu vyslovila nejmladší z respondentů. Její postřeh je velmi konkrétní a týká se časového omezení užívání počítačů dětmi. Časové omezení není rozlišeno dle věku dítěte a neodpovídá tak jeho potřebám. Tato mladá respondentka, která funkci vychovatele vykonává teprve krátkou dobu, je na rozdíl od dlouholetých pracovníků daleko více vnímavá k věcem, které již jiní nevnímají, jsou k nim otupělí a berou je automaticky.

6.2.5 Sebehodnocení respondenty a jejich návrhy na změny

Postavení pedagogických pracovníků je součástí zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. Vnímání postavení pedagogických pracovníků společností se v průběhu posledních desetiletí měnilo. V oblasti výchovy a vzdělávání se

zvýšil počet žen a snížil počet mužů. Významným ovlivňujícím faktem postavení pedagogických pracovníků v této době je i platové ohodnocení.

Otázka:

Mělo by se podle Vás postavení pedagoga (vychovatele) v ústavní výchově více tzv. „polidštit“, tj. více vystupovat jako rodič, zejména po citové stránce, aby děti nebyly tolik citově oploštěné?

Práce vychovatele v dětském domově je značně různorodá. Záleží mj. také na tom, jaký vztah si vychovatel dokáže vytvořit s dítětem, zda ho dokáže něčím zaujmout, protože bez toho si nedokáže získat dítě, aby uznávalo s ním shodné hodnoty.

„Máme to tady nastavený jak v rodině. Samozřejmě, někdo je větší bubák, někdo menší, ale že by měly děti pocit nebo že by se nás bály, sondovaly nebo měly strach, to ne, berou nás dost jako tety.“

„Někteří ano, někteří ne. Jako rodič, někdy je tady lepší u některých vystupovat jako kamarád než jako rodič. Ono záleží taky na tom, jaké to dítě je, odkud přišlo....“ „...Po té citové stránce, někdy to je takový, že když si sedneme, tak si zabrečíme všichni. Já to беру tak, jako by to byly moje děti, dávám do toho úplně všechno, ...“

„Citová stránka je asi nejslabší stránka výchovy v DD. To je pravda, i když na druhou stranu předesílám, že citově oni doma na tom o moc líp nejsou než v DD, spíš kolikrát hůř. A tohle je trošku takové diskutabilní,....“ „Takže polidštit ano, taky tohle chci a mám to v plánu, jak působit, abychom trošičku je brali jako vlastní děti i na ně tak pohlíželi a empaticky se jim snažit dostat do hlavy, proč to dělaj to, co dělaj, ...“ „Někdy bychom měli být víc emocionální, lidštější, více jako rodiče. Ale zase má to svoje hranice.“

Z odpovědí respondentů vyplynulo, že se většinou vychovatelé v DD Semily snaží být dětem oporou, dobrým kamarádem, kterému se mohou svěřit a který jim vždy poradí. Sice v ústavní výchově vychovatel supluje roli rodiče, nesnaží se ale vychovatelé v DD tuto roli plně přebírat. Jejich cílem je, aby se dětem v domově dobře žilo obdobně jako dětem v běžných rodinách. Uvědomují si totiž, že nemůžou dětem nahradit fungující rodiče, ale snaží se být pro ně alespoň vzorem hodným nápodoby.

Otázka:

Jak byste se ohodnotil/a jako pedagog (vychovatel)?

Smyslem této otázky bylo zjistit, zda se vychovatelé umí nad sebou zamyslet a ohodnotit se jako pedagog-vychovatel. Sebehodnocení je okamžik, kdy si může vychovatel sám uvědomit některá fakta, což ho může do budoucna motivovat ke změně.

„Přísný a důsledný.“

„Já jsem taková kamarádká, ovšem proto, že jsem skoro stejně stará, ale prostě chci, aby tam ta autorita byla.“

„... jsem důsledná, záleží jak oproti komu. Taky trochu přísná, ale zároveň se snažím být kamarádká, ...“

„Někdy jsem přísný a důsledný, někdy jsem spíš měkký a přimhouřím oči.“

„Benevolentní, měkký. Snažím se být důsledný. Přísný, si myslím, nejsem.“

Vlastní sebehodnocení respondentů o tom, jací jsou jako pedagogové (vychovatelé) ukázalo skutečnost, že zhruba polovina z nich se označuje za přísné a důsledné a další polovina za benevolentní a měkké. Poměry „hodných“ a „zlých“ jsou tedy v DD vyrovnané, což výchovnému procesu prospívá. Ale nic není jen tak jednostranné, což bylo zjištěno z pozorování vychovatelů. Ten, kdo se označuje za přísného a důsledného, je také milý a kamarádký, což dokazuje např. skutečnost, že si o prázdninách vezme děti z DD domů a nechá je stanovat u nich na zahradě.

Otázka:

Co Vám osobně nejvíce vadí na současném ústavním výchovném systému? Co byste změnil/a, kdybyste mohl/a teď hned? Bez ohledu na smysluplnost a reálnost toho, co to bude.

Systém ústavní výchovy v soudobé podobě funguje již více než tři desetiletí a jeho koncepce již plně neodpovídá požadavkům dnešní moderní doby. Je nezbytné se zamyslet, co ústavní výchova dává dětem do života a jak je připravuje na vstup do běžného života po opuštění ústavů. Proto byla položena otázka přímým aktérům-poskytovatelům ústavní výchovy, co oni navrhnou změnit na současném ústavním výchovném systému.

„Změnila bych tady trošku ten režim. Dala bych to trošku mírnější. Možná trošku víc volných vycházek, víc osobního volna, vodit si sem kamarády do svého pokoje, protože to je jejich pokoj. Kdyby byly peníze, tak určitě bych tady udělala nějaké startovací byty, kdy ty děti nevykopnu v 18ti z domu a starej se...“

„...u nás v domově se opravdu hodně všechno dětem předkládá. Ty děti jsou pořád na nějakém vrcholu, víc by se to mělo zaměřit na ten odchod. Dělat pro ty děti něco až odejdou.“ „Když už ty děti u nás jsou a projdou si tím domovem, tak pak je ale trochu zajistit ty 2 – 3 roky než se úplně osamostatní. Třeba tréninkový byty...“

„Současný systém ústavní výchovy dává malou samostatnost dětem v jejich rozhodování a konání. Děti, které mají zajištěno v DD vše...“ „Když mu skončí ústavní výchova a jsou případy dětí, jakmile dovrší 18-ti let, automaticky odejdou zpět do toho prostředí, ze kterého přišly.“

„Slabý bod je odchod těch dětí z ústavu. Vadí mi, že se o ně pak nikdo nestará, protože jen díky tomu se oni pak dostávají do problému. Ta jejich následná péče.“ „...ono se sice říká, že by se s rodinou mělo pracovat, ale zatím bohužel se s nimi moc nepracuje nebo ne tak, jak by se mělo. Možná, kdyby se s nimi líp pracovalo psychologicky a pedagogicky, že by tolik dětí v těch děcákách nebylo.“

Dle očekávání byla většina odpovědí velmi kritická na nepřipravenost a nenávaznost dalšího záchytného systému pro děti opouštějící ústavní výchovu. Právě neexistence následné péče mnohdy vrací děti zpět do prostředí, ze kterého byly před časem odebrány, protože nemají kam jít. Dále, kdyby byla vůle na změnu, tak by bylo vhodné připodobnit vnitřní chod zařízení co nejvíce chodu rodiny, na kterém by se děti mohly více podílet. Děti by se účastnily všech domácích prací, tj. měly na starost nákupy, pomáhaly by s přípravou jídel a následným úklidem po jídle, pomáhaly by s praním, žehlením i úklidem prádla, pomáhaly by mladším dětem s úkoly, a pokud by byl prostor pro chov domácích zvířat, tak by se děti staraly o tato zvířata, krmily je, uklízely po nich a jejich produkty (vejce, maso ...) by se zužitkovávalo v domově. Děti by se naučily lépe mít povinnosti a osvojily si snáze návyk pomáhat.

6.3 Shrnutí empirického šetření

Problematicke současného stavu systému ústavní výchovy je dlouhodobě věnována pozornost z řad odborníků i politiků a jsou vyvíjeny snahy o její změnu. Pokud musí být dítě přemístěno z nefungující rodiny do ústavní výchovy, měl by to být pro něho posun k lepšímu a prospěšnějšímu prostředí. Ústavní výchova zabezpečuje dobré materiální podmínky, ale neumožňuje plnohodnotný život a vývoj jedince a nedokáže ho tak rovnocenně připravit na následné začlenění do společnosti jako by to mohl umožnit život v rodině. Prostor ústavní výchovy nemá možnost napodobit prostředí rodinné. Vychovatelé a další personál dochází do zařízení jako do zaměstnání a svůj vlastní život s rodinou si žijí jinde.

Aby mohla ústavní výchova plnit alespoň odpovídající náhradní funkci, jsou k tomu potřební i fundovaní lidé. Z tohoto důvodu byla úvodní část provedených rozhovorů zaměřena na možnosti vzdělávání vychovatelů. Prohlubování kvalifikace umožňuje vychovatelům lépe vykonávat svou výchovnou činnost, rozvíjet, udržovat a obnovovat své znalosti a dovednosti. Díky účasti na školeních nebo jiných formách vzdělávání mají vychovatelé možnosti se jednak seznámit s novými výchovnými metodami, a jednak získat a vyměnit si praktické zkušenosti při ověřování stávajících i nových postupů, zejména u aktuálně tíživých problémů. Tento záměr je rovněž zanesen do etického kodexu DD Semily, a to aby pracovníci využívali svých odborných znalostí a dbali o zlepšování kvality výchovného procesu zvyšováním své odbornosti.

Dalším záměrem etického kodexu je usilovat o rozvoj celkového potenciálu každého dítěte. Dalo se předpokládat, že tento záměr je opravdu složité naplnit. Pokud dítě vyrůstá v rodinném prostředí, buď v původním přeměněném prostředí, nebo náhradním, má možnost poznat soukromí domova, dostává se mu lásky, péče a pozornosti od rodičů, což dítěti dává více šancí na dobrý a úspěšný život. Oproti tomu dítě v ústavu nemá žádnou osobu jen pro sebe, jeho život je více organizovaný a nesamostatný. Vychovatelé v DD Semily si dobře uvědomují, že nemohou nahradit rodinné prostředí a rodičovskou péčí a láskou, ale činí vše proto, aby z dětí vyrostli hodnotní jedinci. O rozvoj potenciálu dětí neusilují pouze vychovatelé, ale napomáhají tomu i různé příležitosti, kdy

je dětem umožněno navštěvovat různé zájmové kroužky – umělecké, sportovní, jazykové apod.

Má-li být výchova úspěšná, musí v ní existovat nějaká pravidla – zásady. U rodinné výchovy se o zásadách nemluví tak často jako u výchovy ústavní, ale přesto se uplatňují i v rodině, a chování a jednání členů se jimi řídí. Ústavní výchova je garantovaná státem a tak je celkem pochopitelné, že je více sledovaná, organizovaná a má stanovené principy – pravidla, kterými se výchovný proces řídí. Řídit se jimi a aplikovat je, je povinností vychovatelů. Ale jak je budou přenášet do praxe, je již věcí každého jednotlivého vychovatele, kolik do toho dá svého lidství, jak a do jaké míry bude vyžadovat jejich dodržování apod. Úspěšnost výchovy není pouze odrazem působení vychovatele, ale je také daná osobností dítěte, jak je vnímavé a reaguje. Tato fakta potvrzují i názory respondentů z DD Semily. Protože děti přichází z různě defektních rodinných poměrů a s různě narušenou osobností, je úspěšnost a kvalita výchovy u jednotlivých dětí v DD je velmi rozdílná. K regulaci chování jsou využívány odměny a tresty. Jejich druhy a formy jsou pro ústavní výchovu vymezeny nejen v zákoně č. 109/2002 Sb., ale jsou též upraveny vlastními směnicemi, které jsou závazné pro všechny výchovné pracovníky.

Prožívat pochybnosti, zda učiněné rodičovské výchovné rozhodnutí bylo správné či nikoli, se jistě stalo nejednomu rodiči. A jak jsou na tom vychovatelé v DD Semily, bylo taktéž součástí prováděných rozhovorů. Předpokládalo se, že jejich rozhodování nebude z takové míry ovládáno rodičovskými city jako při výchově vlastních dětí. Vychovatelé v DD Semily jsou převážně zkušení odborníci s dlouholetou praxí a s tím korespondovaly i získané informace. Následného vlastního sebehodnocení se jako vychovatele se respondenti zhostili s nadhledem a poměrně výstižně, a výsledky odpovídaly skutečnosti. Navrhováním změn na řešení problematiky současného systému ústavní výchovy se rozhovory uzavíraly. Respondenti měli možnost vyjádřit se, co by na nynějším stavu změnili. Zaznívaly různé názory, které, když se stručně shrnou, tak pojímaly vlastně celý ústavní systém. Jeden z názorů, který se vyskytoval nejčastěji, byla nedořešená problematika odchodu dětí nejen z DD Semily, ale z ústavních zařízení všeobecně.

ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývala problematikou výchovného procesu v Dětském domově v Semilech. Cílem práce bylo prozkoumat nejprve v teoretické rovině ústavní výchovu, následně zásady výchovy a jejich praktické využívání ve výchovném procesu v Dětském domově v Semilech.

Nejdřív byla zpracována teoretická reflexe dané problematiky založená na relevantních konceptech. Teoretická část se v úvodní kapitole věnovala výchově jako celku, na níž navazovala kapitola zabývající se ústavní výchovou. Třetí kapitola popisovala zařízení pro výkon ústavní výchovy – Dětský domov v Semilech a jeho výchovný proces.

Před vlastní realizací empirického šetření byla provedena důkladná příprava. V metodologické části byly stanoveny výzkumné hypotézy a výzkumné otázky, a poté zpracována příprava empirického šetření, tedy určeny metody zjišťování, techniky sběru dat, předmět zkoumání a potenciální úskalí empirického šetření. Podle charakteru zjišťovaných skutečností byla upřednostněna metoda kvalitativního výzkumu, který se prováděl formou částečně standardizovaných rozhovorů doprovázených vlastním pozorováním, a to všemi pedagogickými pracovníky – denními vychovateli DD Semily. Respondentům bylo položeno nejméně 22 otázek ve stejném pořadí, pouze v případě potřeby a dle vývoje situace byly pokládány doplňkové otázky. Do zkoumané jednotky bylo zahrnuto všech 5 denních vychovatelů DD. Rozhovory probíhaly v prostorech DD Semily za běžného režimu, jejich průběh byl nahráván na diktafon a poté převáděn do písemné podoby. Provádění šetření metodou kvalitativního výzkumu s sebou přinášelo jistá úskalí. První sporný moment spočíval v nízkém počtu respondentů, který zase opačně zaručoval získání přesnějších informací. Dalším nepochybným úskalím bylo vymezení pouze jednoho zařízení ústavní výchovy pro účel šetření, tudíž zjištěné výsledky nelze zobecňovat plošně i na ostatní dětské domovy v ČR, ale lze jich podpůrně využít pro případnou sebereflexi výchovného procesu v DD Semily, popř. mohou být použity jako součást nějakých výzkumných studií nebo mohou iniciovat obdobná šetření i v jiných zařízeních ústavní výchovy.

Cílem praktické části bylo ověření platnosti výzkumných hypotéz. Hypotézy vycházely z poznatků teoretické části a byly v následujícím znění:

- „*Vychovatelé DD Semily nemají možnost dalšího profesního rozvoje.*“
- „*Výchovný proces DD Semily důkladně připravuje děti na odchod z DD do reálného života.*“
- „*Zásady výchovy a kvalitní a úspěšná výchova spolu nesouvisí.*“
- „*Využívání výchovných prostředků ovlivňuje výchovný proces v DD Semily.*“
- „*S přijímáním řešení výchovných problémů jsou spojena dilema.*“

Pro potvrzení stanovených výzkumných hypotéz byly užity výzkumné otázky. Hlavní výzkumná otázka „*Daří se ve výchovném procesu DD Semily uplatňovat a dodržovat zásady výchovy?*“ byla doprovázena pěti dílčími výzkumnými otázkami:

- „*Mají vychovatelé DD Semily nějaké možnosti, jak prohlubovat své odborné znalosti?*“
- „*Jak jsou děti odcházející z DD Semily připravovány na osamostatnění a běžný život?*“
- „*Ovlivňuje dodržování výchovných zásad kvalitu a úspěšnost výchovy?*“
- „*Jsou ve výchovném procesu DD Semily využívány nějaké výchovné prostředky?*“
- „*Vzniká nějaká kontradikce při řešení případných výchovných problémů dle stanovených postupů?*“

Na počátku vlastní realizace empirického šetření byly zjišťovány základní obecné identifikační údaje o respondentech. Základ výchovného těžiště v DD Semily tvoří 5 denních vychovatelů ve složení 3 ženy a 2 muži, čímž je zaručena vyváženost v zastoupení jednotlivých pohlaví ve výchovném procesu. Věkový průměr respondentů 47 let napovídá, že jde převážně o zkušené pracovníky. Vzdělání vychovatelů se pohybovalo v rozpětí od středoškolského doplněného o nástavbové studium a specializační kurzy přes vyšší odborné po vysokoškolské vzdělání. Kvalita poskytovaných výchovných služeb je z velké části závislá na kvalitě poskytovatele, v tomto případě vychovatele. Proto je nezbytné permanentní vzdělávání vychovatelů, neustále se seznamovat s novými poznatky, postupy, zkušenostmi a metodami ve výchovném procesu. Možnosti dalšího vzdělávání mají též vychovatelé z DD Semily. Mnohé z podobně nabytých vědomostí zkvalitňují i samotnou přípravu dětí na osamostatnění a odchod z DD do reálného života. Přípravě je v rámci daných možností věnována velká pozornost, ale následný systém péče o propuštěné mladé lidi je zcela

neupokojivý. Na odchod z DD jsou děti připravovány dlouhodobě. Připravovány jsou prakticky (domácí práce, od 15 let samostatné vyřizování vlastních záležitostí, dovoluje-li to charakteru věci apod.) i teoreticky (rozhovory, seznamování s právními normami apod.).

Stejně jako každá jiná činnost člověka, tak i výchovná činnost musí mít nějaký řád. Správnost daného řádu nelze dopředu určit, k ověření a potvrzení správnosti dochází postupně podle dosahovaných výsledků. Dodržování výchovných zásad je součástí výchovy v DD Semily. Předně je určován zákony, potom vnitřními směrnicemi a nakonec vlastním cítěním a zodpovědností vychovatele. K dosažení maximální úspěšnosti výchovného procesu jsou využívány různé výchovné prostředky, od výchovy vzorem nebo vysvětlováním po nejběžněji používané odměny a tresty. V ústavní výchově jsou odměny a tresty stanoveny zákonem, ale mohou být využívány i jiné, pokud nejsou v rozporu s právními normami. V DD Semily je v rámci výchovy využíván systém odměn a trestů, jak těch, které umožňuje zákon, tak vlastních. Pro potřebu zařízení byl vypracován podpůrný materiál při určování výše odměn a trestů, tzv. žebříček trestů. Ale mimo tyto „standardní“ odměny a tresty jsou aplikovány vychovateli DD i vlastní, a dle jejich názoru, i účinnější formy, jako např. trest formou úklidu nebo doučování a za odměnu, třeba za mimořádné výsledky, např. zájezd k moři. V závažných situacích, které vyžadují přísnější výchovná opatření, stojí před vychovateli nelehké rozhodování. Při rozhodování o volbě opatření se bere zřetel na předchozí chování dítěte, a zda se nejedná o opakovaný přestupek.

Po podrobném vyhodnocení celého empirického šetření mohla být na základě zjištěných informací zodpovězena hlavní výzkumná otázka: „*Daří se ve výchovném procesu DD Semily uplatňovat a dodržovat zásady výchovy?*“ Zkoumáním bylo zjištěno, že v DD Semily jsou ve výchově uplatňovány a dodržovány výchovné zásady. Jejich úspěšnost je dokazována výsledky. Jak vyplynulo z rozhovorů, tak převážná většina dětí po odejití z DD se víceméně úspěšně začlenila do běžného života a nepáchá žádnou trestnou činnost. U dětí pobývajících v DD také zpravidla nejsou zaznamenávány závažné výchovné problémy. Dobré výsledky výchovné činnosti jsou důsledkem existence a aplikace výchovných zásad. Z těchto zjištění lze na hlavní výzkumnou otázku odpovědět, že ve výchovném procesu DD Semily se daří uplatňovat a dodržovat zásady výchovy.

Závěrem je možné zkonstatovat, že došlo ke splnění cíle práce. Podařilo se ověřit platnost jednotlivých hypotéz. Hypotéza č. 1, která předpokládala, že „*vychovatelé DD Semily nemají možnost dalšího profesního rozvoje*“ se nepotvrdila. Naopak vychovatelé mají možnost se odborně zdokonalovat v široké škále nabídek vzdělávacích programů. Pravdivost hypotézy č. 2, že „*výchovný proces DD Semily důkladně připravuje děti na odchod z DD do reálného života*“ nelze zcela ani potvrdit ani vyvrátit. Příprava na odchod dětí do běžného života je dlouhodobá a poměrně intenzivní. Výsledný efekt však částečně traskotá na nenavazujícím systému péče a pomoci odchozím dětem, protože se jedná většinou o děti bez fungujícího rodinného zázemí a oni se tak po odchodu z DD ocitají před řešením nesnadné životní situace. Podle hypotézy č. 3 „*zásady výchovy a kvalitní a úspěšná výchova spolu nesouvisí*“. S tímto tvrzením se vyzkoumané závěry neshodují. Právě existence zásad výchovy výrazně ovlivňuje výchovný proces, a proto lze tvrdit, že zásady výchovy a kvalitní a úspěšná výchova spolu úzce souvisí. Hypotéza č. 4 se domnívala, že „*využívání výchovných prostředků ovlivňuje výchovný proces v DD Semily*“. Platnost hypotézy lze potvrdit, neboť prostřednictvím výchovných prostředků se daří docílit požadovaného chování dětí. Využívají se odměny a tresty v rozsahu a formách povolených zákonem, ale mimo to se osvědčily i některé druhy odměn a trestů vlastních DD. Poslední hypotéza č. 5 předjímalá, že „*s přijímáním řešení výchovných problémů jsou spojena dilema*“. Hypotéza se nepotvrdila, protože většina respondentů se shodla na tvrzení, že dilema nemá. Občasná nepopulární rozhodnutí vychovatele jsou někdy doprovázena mírnými výčitkami či pochybnostmi, jako např. že musel volit jen v určitých povolených mezích, nebo zda neměl jednat jinak apod.

Současnou situaci v ČR v oblasti ústavní péče o děti a mladistvé je možné považovat za ne zcela optimální. Dokladem toho je fakt, že se touto problematikou zabývají kromě příslušných ministerstev v ČR, také další instituce (Liga lidských práv, SOS Dětské vesničky, Organizace pro ochranu dětí, apod.). Česká republika je dlouhodobě ostře kritizována i ze strany mezinárodních organizací, např. Rady Evropy, Výboru pro práva dítěte OSN apod. Mnohokrát na různých úrovních diskutovaná transformace ústavní péče o děti a mladistvé v ČR se jeví jako značně potřebná a bylo by žádoucí, aby se přešlo z roviny diskuzí do roviny realizací.

NAVRŽENÁ DOPORUČENÍ

Navržená doporučení vyplynula ze skutečností vyplývajících v průběhu zpracovávání této práce, a dále z provedených rozhovorů a vlastního pozorování. K jejich realizaci by byla pravděpodobně potřebná přiměřená úprava legislativy nebo alespoň úprava výchovného řádu v ústavním zařízení.

Běžný denní režim nejen v dětském domově, ale i v jiných zařízeních pro výkon ústavní výchovy, je odlišný od skutečného života v rodině. Dítě v ústavu má svůj den předem rozplánovaný, ví, co se kdy bude dělat. Volný čas tráví společně s ostatními chovanci, mnohdy i u jednotné činnosti. Rodinná skupina tráví mnoho času společně, prostředí ústavů neposkytuje dostatek soukromí a není potřebně podnětné pro kvalitní rozvoj osobnosti dítěte.

Pro zvýšení efektivity ústavní výchovy v DD by mohlo být vhodné buď snížení počtu dětí v rodinné skupině na maximálně 4 děti, anebo vybudování samostatných bytů pro cca 6 dětí a 2 vychovatele. Zřízením bytů by se děti lépe seznámily s praktickým chodem domácnosti a životem obdobným v rodinách. Navržené změny by směřovaly k prohloubení a upevnění výchovných principů a zásad. Důležitým faktorem by byl větší projev důvěry k dítěti, který by se mohl prokazovat např. svěřením více praktických povinností spojených s fungováním skupiny, nebo možností rozhodovat více o volném čase, či jak a kde ho bude trávit, ale za předpokladu souhlasu nebo alespoň vědomí vychovatele, kdy následným pozitivním benefitem by bylo prohloubení vlastní sebedůvěry dítěte, popř. i důvěry k vychovatelům či ostatním, jemu blízkým, osobám.

Nastíněnou přeměnou výchovného prostředí by byla účinněji zajištěna efektivnost výchovně vzdělávacího procesu. K upevňování výchovných zásad by přispěly úpravy svěřených kompetencí dětem, a ty by se následně mohly více podílet na rozhodování o svém životě, o případných řešeních jeho situace apod.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- ČÁBALOVÁ, D. *Pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3993-0.
- DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0139-7.
- DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1986. ISBN 08-040-86.
- HAŠKOVCOVÁ, H. *Thanatologie: nauka o umírání smrti*. 1. vyd. Praha: Galén, 2000. ISBN 978-80-7262-471-3.
- JEDLIČKA, R., et al. *Děti a mládež v obtížných životních situacích. Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. 1. vyd. Praha: Themis. 2004. ISBN 80-7312-038-0.
- JŮVA, V., et al. *Základy pedagogiky: pro doplňující pedagogické studium*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-85931-95-8.
- LANGMEIER, J. a D. KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 4. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
- LANGMEIER, J. a Z. MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. 3. vyd. Praha: Avicenum, 1974. ISBN 80-049-74.
- KOLÁŘ, Z. et al. *Výkladový slovník z pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.
- KRAUS, B. *Teorie výchovy*. Brno: IMS, 2006.
- MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1986. ISBN 08-011-86.
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: SLON, 2003. ISBN 80-86429-19-9.
- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.

- MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. 2. vyd. Praha: SLON, 1999. ISBN 80-85850-76-1.
- MÜHLPACHR, P. *Vývoj ústavní péče*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-2512-3.
- PATOČKA, J. Filosofie výchovy. *Studia Paedagogica*. Praha: PF UK, 1997, č. 18. ISSN 0862-4461.
- PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava: Amosium servis, 1995. ISBN 80-85498-27-8.
- PELIKÁN, J. *Výchova pro život*. Praha: ISV, 1997. ISBN 80-85866-23-4.
- PETRUSEK, M. *Teorie a metoda v moderní sociologii*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-799-0.
- PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky, úvod do studia oboru*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-717-8944-5.
- PRŮCHA, J. *Učitel*. 2. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-717-8944-5.
- SVOBODOVÁ, J. a B. ŠMAHELOVÁ. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. 1. vyd. Brno: MSD, 2007. ISBN 978-80-86633-81-7.
- ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.
- ŠUBRT, J. et al. *Soudobá sociologie IV. Oblasti a specializace*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2558-4.
- VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1865-1.
- VALIŠOVÁ, A. a H. KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. 2. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3357-9.
- VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 978-80-2460-841-9.
- VOTOČEK, V. *Dětský domov Semily*. Semily: Dětský domov, 1996.

Seznam zákonných norem

Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2012, částka 33. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/>

Zákon č. 109 ze dne 5. února 2002, o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2002, částka 48. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/>

Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, o sociálně-právní ochraně dětí, In: *Sbírka zákonů České republiky*, 1999, částka 111. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/>

Vyhláška č. 438 ze dne 30. srpna 2006, kterou se stanoví podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2006, částka 142. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/>

Seznam použitých internetových zdrojů

BOKOVÁ, P. *Základy obecné pedagogiky a didaktiky*. Brno: Vysoké učení technické, 2005. [online]. [cit. 2015-01-22]. Dostupné z: ftp://ms.mgo.opava.cz/hydrandt/jiri/print/FIT/Zaklady_obecne_pedagogiky_a_didaktiky_2x1.pdf.

GOTTWALDOVÁ, M. a kol. *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života*. [online]. Chrudim: Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s., 2006. [cit. 2014-11-11]. Dostupné z: http://www.otevridvere.cz/download/metodicka_prirucka.pdf.

JEŘÁBEK, J. *Úvod do sociologického výzkumu*. [online]. Praha, Carolinum, 1992. ISBN 80-7066-662-5. [online] [cit. 2014-11-01]. Dostupné z: <https://cent.felk.cvut.cz/predmety/DNUR/lect3/readings/skripta.pdf>.

MALACH, J. *Teorie výchovy pro pedagogické studium*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2007. [online]. [cit. 2015-01-22]. Dostupné z: http://www.osu.cz/fpd/cdv/dokumenty/teorie_vychovy_dps.pdf.

MIKYSKOVÁ, M. 18. *Osobnost učitele u vychovatele, podmínky jejich úspěšnosti. Kompetence učitele a vychovatele, autorita a prestiž, aktuální problémy pedagogické profese. Způsob získávání vychovatelské kvalifikace*. [online]. [cit. 2014-12-01]. Dostupné z: http://vych.poskolak.cz/files/otazky/ped_13_vychovatel.pdf.

- NOVÝ, E. *Vzdělávací aspekty v supervizi vychovatelů v dětských domovech*. [online] © 2013 [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: <http://dspace.specpeda.cz/bitstream/handle/0/84/31-38.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- OLECKÁ, I. a K. IVANOVÁ. *Metodologie vědecko-výzkumné činnosti*. [online]. Olomouc, MVŠ, o.p.s., 2010. ISBN 978-80-87240-33-5. [cit. 2014-12-01]. Dostupné z: http://www.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/41metodologie_vedecko-vyzkumne_cinnosti.pdf.
- POSPÍŠIL, R. *Úvod do pedagogiky. Podmínky výchovy*. [online] © 2009 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pepf/ps09/uvod_ped/web/podminky.html.
- SKALKOVÁ, J. *Kategorie cíle, kompetence, jejich vzájemný vztah a význam pro obsah vzdělávání v kontextu současnosti*. [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: http://www.orbisscholae.cz/archiv/2007/2007_1_01.pdf.
- ŠTRÉBLOVÁ, M. *Vybrané kapitoly z pedagogiky: Informace – výchova – pedagogika*. [online]. Univerzita Karlova, PF, 2014. ISBN 978-80-7290-669-7. [cit. 2014-12-28]. Dostupné z: http://vzdelavani-dvpp.eu/download/opory/final/28_streblova.pdf.
- ŠULOVÁ, L. Náhradní rodinná péče v ČR a její úskalí. In *Sborník z kongresu Pardubice 2006*. [online] © 2001 - 2013 [cit. 2014-11-11]. Dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006101202>.
- Dětský domov Semily. *Historie*. [online] © 2006 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: http://www.dd-semily.cz/index.php?id_menu=816&posledni=ano.
- Dětský domov Semily. *Školní vzdělávací program DD Semily. Školní rok 2013/2014*. [online] © 2006 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: http://www.dd-semily.cz/index.php?id_menu=821&posledni=ano.
- MPSV. *Formy náhradní rodinné péče*. [online]. 21.2.2013. [cit. 2014-10-31]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14501>.
- MPSV. *Národní strategie ochrany práv dětí. Právo na dětství*. [online] © 15.1.2013 [cit. 2014-12-30]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14309/NSOPD.pdf>.
- MPSV. *Sčítání lidu: Domovská příslušnost a další údaje zjišťované při censech v minulosti*. [online] © 2014 [cit. 2014-12-30]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/scitani-lidu-domovska-prislusnost-a-dalsi-udaje-zjistovane-pri-censech-v-minulosti.aspx>.

VĚCNÝ REJSTŘÍK

C

cíle výchovy, 7, 19, 20, 39

Č

částečně standardizovaný rozhovor, 47

D

dětský domov, 5, 7, 28, 29, 32, 33, 35, 36, 39, 44, 55, 61, 72, 76, 78, 81,

E

empirické šetření, 8, 46, 48, 49, 50, 70, 71, 72

F

formy výchovy, 40

K

kompetence, 40, 41, 77
kvalitativní šetření, 46, 48

M

metody výchovy, 7, 21, 22

O

obsah výchovy, 16, 17, 18, 39, VII
odměny, 20, 59, 60, 71, 74, 75
operacionalizace, 46

P

péče, 29, 31, 49
pedagog, 40
podmínky výchovy, 7, 23, 24, 78
principy výchovy, 5, 7, 24, 43, 45, 47, 72

R

respondent, 49, 50, 51, 82

T

tresty, 21, 59, 74, 75

U

ústavní péče, 29, 32, 33, 44, 76
ústavní výchova, 5, 7, 9, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 39, 41, 43, 44, 47, 50, 54, 60, 61, 62, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 74, 77,

V

výběrový vzorek, 49
vychovatel, 5, 17, 18, 19, 20, 22, 40, 51, 53, 63, 66, 67, 77
výchovné metody, 22
výchovné prostředky, 7, 20, 75
výchovný proces, 5, 15, 18, 45, 71, 72, 75
výzkumné otázky, 5, 45, 46

Z

zásady výchovy 9, 45, 49, 50, 72, 73, 74

SEZNAM ZKRATEK

ČR	Česká republika
DD	Dětský domov
OSN	Organizace spojených národů

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

Seznam grafů

Graf 1: Znázornění průměrné úrovně dosažených dovedností dětí v DD Semily	57
--	----

Seznam tabulek

Tabulka 1: Přehled respondentů dle základních identifikačních údajů	51
Tabulka 2: Přehled úrovně dosažených dovedností dětí v DD Semily.....	56

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Etický kodex zaměstnance DD Semily	I
Příloha B – Školní vzdělávací program DD Semily	IV
Příloha C – Pravidla komunity	XI
Příloha D – Systém hodnocení	XII
Příloha E – Žebříček trestů	XIII
Příloha F – Počty dětí umístěných v ústavní péči.....	XIV
Příloha G – Přepisy rozhovorů	XV

Zaměstnanci Dětského domova v Semilech přijímají

Etický kodex zaměstnance,

jako morální závazek upravující mravní postoje, chování a jednání všech zaměstnanců vůči dětem a rodičům, spolupracovníkům, partnerům, veřejnosti a domovu samotnému.

Etický kodex není obecně závazným právním předpisem, ale je souborem pravidel doplňujících zákonné a jiné právní předpisy. Jeho význam spočívá především v tom, že jasně říká, na jakých hodnotách a mezilidských vztazích naše zařízení staví a o jaké spolupracovníky se chce opírat i do budoucna.

Usilujeme o styl otevřený a respektující hodnoty lidí, kteří jej pomáhají vytvářet. Chceme tak vytvořit stabilní domov, poskytující dobré zázemí a napomáhající rozvoji svých svěřenců v příjemném a bezpečném prostředí při respektování individuality každého člověka.

Základními hodnotami, které má každý zaměstnanec našeho zařízení cítit a tím vytvářet základ pro vybudování a udržení důvěry veřejnosti, jsou kvalita, osobní přístup, odpovědnost, efektivita a týmová spolupráce. Naší snahou je zajistit domovu kvalitní zázemí a dětem co nejkvalitnější vzdělávání a výchovu.

ZÁVAZEK ZAMĚSTNANCŮ VŮČI DĚTEM A VEŘEJNOSTI

- Nejvyšší hodnotou, kterou můžeme svěřencům našeho domova poskytnout, je vysoká kvalita práce všech zaměstnanců zařízení.
- Ke svému povolání přistupujeme jako k poslání. Svou činností sloužíme veřejnosti a jsme povinni své povolání vykonávat svědomitě s využitím svých odborných znalostí.
- Ctíme právo dítěte na profesionální přístup k řešení jeho potřeb. Zvyšováním své odbornosti se snažíme zlepšovat kvalitu výchovného procesu.
- Stále se vzděláváme a jsme schopni své vzdělání prokázat. Zároveň dbáme na pozitivní rozvoj své osobnosti.
- Za samozřejmost profilu pedagoga považujeme morální bezúhonnost. Jsme si vědomi skutečnosti, že naše jednání je vzorem pro žáky.
- Snažíme se rozvíjet intelektuální, tělesný, emocionální a společenský potenciál každého dítěte. Vytváříme příjemné a bezpečné prostředí, které umožní uspokojení individuálních potřeb dítěte s respektováním jeho osobnosti, životních zvyků, duchovních potřeb, intimity a lidské důstojnosti.
- Hlásíme se k ideálům demokracie a v tomto duchu působíme na výchovu dětí.
- Respektujeme a podporujeme práva dětí na informace a jsme připraveni je poskytovat odpovědně, pravdivě, srozumitelně a včas.

- Respektujeme dítě jako partnera se všemi právy a povinnostmi, včetně jeho zodpovědnosti za své jednání. Nikdy nezneužíváme svého postavení vůči dětem.
- Zachováváme důvěrnost informací o dětech a zachováváme mlčenlivost o skutečnostech, o nichž jsme se dověděli v souvislosti s výkonem svého povolání.
- Ke všem jsme vstřícní, slušní, korektní, žádné z dětí neupřednostňujeme, přistupujeme ke všem se stejnou péčí, nečiníme mezi nimi rozdíly.
- Před dětmi nikdy neřešíme vnitřní záležitosti domova.
- Máme zájem o okolní dění v domově i mimo něj a osobně přispíváme k řešení jednotlivých problémů.
- Uvědomujeme si společnou odpovědnost za životní prostředí a aktivně se podílíme na zlepšování životního prostředí na pracovištích i v celém regionu.

ZÁVAZEK ZAMĚSTNANCŮ VŮČI SPOLUPRACOVNÍKŮM A ZAŘÍZENÍ

- Společně zabezpečujeme korektní a spolupracující prostředí v celém domově.
- Ctíme dobré mezilidské vztahy, vztahy mezi podřízenými a nadřízenými a vztahy v rámci celého týmu zaměstnanců domova. Ke všem se chováme přátelsky a vstřícně.
- Týmová práce je základem naší činnosti. Vzájemnou spoluprací dosahujeme společného úspěchu, který je závislý na míře odpovědnosti a kvalitě práce každého z nás.
- Koordinací všech procesů dbáme na jejich efektivitu a optimálně využíváme všechny prostředky určené k výchově.
- Jsme vůči domovu loajální a dbáme na zlepšování jeho dobrého jména. Vyvarujeme se každého jednání, které by je mohlo poškodit. Respektujeme odsouhlasená rozhodnutí. Své výhrady k problémům vyjadřujeme pouze v interní diskusi.

ZÁVAZEK MANAGEMENTU ŠKOLY VŮČI ZAMĚSTNANCŮM

- Vytváříme poslání a vizi domova a jdeme příkladem ve formování jeho kultury. Zaměstnance vedeme k odpovědnosti za odvedenou práci a výkon.
- Jsme osobně zainteresováni na procesu zajišťování kvalitního systému řízení a na jeho neustálém zlepšování. Dbáme na soustavné zlepšování komunikace uvnitř pracovního kolektivu.
- O rozhodnutích a jejich případných změnách informujeme všechny členy sboru včas a průkazným způsobem.
- Vytváříme předpoklady pro zabezpečení korektního a spolupracujícího prostředí v celé škole.

- Aplikujeme rovný přístup ke všem zaměstnancům bez ohledu na jejich vzdělání, věk a pohlaví.
- Navrhujeme projekty pro stálé zvyšování kvality domova a navozujeme atmosféru trvalé změny s ohledem na rychle se měnící vnější podmínky.
- Sledujeme znalosti a schopnosti zaměstnanců a jejich potenciál a vytváříme předpoklady pro jejich rozvoj. Zaměstnancům, umožňujeme odborný a kariérní růst s návazností na jejich spravedlivé odměňování.
- Rozvíjíme dialog mezi zaměstnanci a vedením domova. Případné spory a nedorozumění vzniklé mezi zaměstnancem a veřejností posuzujeme nestranně a ctíme zásadu presumpce nevinu.
- Respektujeme názory zaměstnanců, jejich osobnost, životní zvyky, duchovní potřeby, intimitu a lidskou důstojnost. Pečujeme o jejich potřeby a pomáháme jim dosahovat jejich osobních cílů.

V Semilech dne 27.5.2013

Dětský domov, Semily, Nad Školami 480, 513 01 Semily

ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM DD SEMILY

Školní rok 2013/2014

Zpracoval a předkládá:

V Semilech, září 2013

Mgr. Mojmír Hojač
ředitel DD Semily

1. Základní údaje o školském zařízení

Název:	Dětský domov, Semily, Nad Školami 480
Adresa:	513 01 Semily, Nad Školami 480
Právní forma:	Příspěvková organizace
IČO:	00855006
IZO:	103 378 731
Identifikátor zařízení:	600 029 808
Zřizovatel:	Liberecký kraj
Ředitel:	Mgr. Mojmír Hojač
Datum zařazení do sítě:	3.1 2008 (datum poslední změny v zařazení)
Kapacita školského zařízení:	16 lůžek
Organizace sdružuje:	Dětský domov Školní jídelna

2. Charakteristika zařízení

Dětský domov pečuje o děti s nařízenou ústavní výchovou, přičemž plní úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Dětský domov v Semilech má dvě rodinné skupiny, ve kterých může být umístěno 16 dětí. Věk dětí se může pohybovat od 3 do 19 let na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově. Dětský domov může poskytovat plné přímé zaopatření zletilé nezaopatřené osobě po ukončení výkonu ústavní výchovy, připravující se na budoucí povolání, nejdéle však do věku 26 let, a to za podmínek sjednaných ve smlouvě mezi nezaopatřenou osobou a dětským domovem. Děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova.

Zřizovatelem domova je Liberecký kraj. Územním obvodem však Dětský domov Semily patří pod Dětský diagnostický ústav a SVP v Hradci Králové. S DDÚ v Liberci však domov úzce spolupracuje a po dohodě zařazuje i děti z DDÚ Liberec.

V dětském domově se při výchovně vzdělávací činnosti uplatňují neformální, organizační metody, podněcující optimální psychosociální vývoj a rozvoj s ohledem k individuálním potřebám dítěte.

Život dětí v dětském domově by se měl svou formou co nejlépe podobat běžnému modelu rodiny se všemi právy a povinnostmi jednotlivých členů. Dětem by se mělo dostat co nejvíce potřebných, pro život nezbytných dovedností a návyků, žádoucích vzorců chování.

Děti vychovávané v dětských domovech rodinného typu odcházejí do života vybaveny

základními znalostmi o hospodaření a vedení domácnosti, vzájemné pomoci a respektování členů rodiny a s vědomím nutnosti tolerance a upřímnosti v jednání. Po dosažení 18 let by jejich integrace do společnosti neměla být „zlomem“ v životě, ale plynulým přechodem do světa dospělých. Uvědomění si základních mezilidských citových vazeb, získání praktických společenských návyků a respektování základních principů lidského soužití, znamená velmi cenný vklad do začátku samostatného života.

3. Cíle výchovy a vzdělávání

Hlavním cílem veškeré výchovy a vzdělávání v DD Semily je příprava dětí na samostatný vstup do běžného života s ohledem na individuální zvláštnosti a potřeby dítěte. Z toho vycházejí i jednotlivé a dílčí cíle, tomuto jsou podřízeny i metody. Výchovně vzdělávací práce je zachycena v ročních plánech a ty pak rozepsány do týdenních plánů. Preferována je samostatnost při běžných každodenních činnostech, schopnost zapojit se do běžného života, ohleduplnost k druhým lidem a ke svému okolí, vytváření správných pracovních návyků, zdravý duševní vývoj a zejména důraz na vzdělání, nezbytné k další existenci jednotlivce. Cíle jsou promítnuty do programů rozvoje dítěte a s každým dítětem jsou individuálně konzultovány a hodnoceny.

Jednotlivé cíle:

- a) výchova dětí k samostatnosti a zodpovědnosti, uplatňovat především osobní přístup
- b) vytváření pozitivních projevů chování ve vztahu k sobě, ke svým vrstevníkům, k druhým lidem, ke svému okolí a k přírodě
- c) vytváření pozitivního postoje ke vzdělání pomocí vhodných motivačních prostředků, rozvoj jejich osobnosti
- d) učit děti tvořivému myšlení, hodnocení situací, řešení problémů a sebehodnocení
- e) učit děti vhodným způsobem komunikovat, volit vhodné způsoby komunikace
- f) vychovávat děti ke spolupráci a respektování práce druhých, ke spoluvytváření přátelské atmosféry v domově
- g) výchova dětí ke zdravému způsobu života, respektování sebe sama
- h) naučit děti reálně nahlížet na svoje schopnosti a učit je zdolávat životní překážky

4. Formy vzdělávání a výchovy

Jsou to každodenní činnosti dané vnitřním režimem zařízení, akce podle plánu, příležitostné akce a další aktivity, včetně aktivit odpočinkových a rekreačních

- a) Každodenní činnosti – dány vnitřním řádem, zahrnují přípravu na vyučování, plnění svých povinností, udržování pořádku
- b) Akce podle plánů – dány plány jednotlivých rodinných skupin, zahrnující různé sportovní, výchovné a estetické aktivity, turistické výlety, oslavy narozenin, svátků a výročí, akce metodika prevence

- c) Odpočinkové a rekreační aktivity – individuálně se mohou lišit, zahrnují činnosti od osobního volna, po docházení do sportovních a uměleckých kroužků, výlety do blízkého i vzdálenějšího okolí, pobyty na letních i zimních táborech a soustředěních
- d) Akce spontánní, podle nabídek – aktivity nabízené v průběhu roku různými zájmovými spolky, nadacemi a organizacemi, jde zejména o účasti na závodech, různých soutěžích, setkáních, seminářích, exkurzích, na uměleckých představeních

5. Obsah výchovy a vzdělávání

Hlavním obsahem výchovy a vzdělávání DD Semily jsou jednotlivé složky výchovy, směřující k hlavním cílům

Vzdělávací oblasti výchovy a vzdělávání:

- a) Společenská a rodinná výchova – děti jsou vedeny k životu v právní společnosti, snaží se zaujmout své místo, chápou své postavení a úlohu v současné globalizované a zároveň multikulturní společnosti, dodržovat práva a zároveň znát svoje povinnosti, respektovat práva druhých, vystupovat proti diskriminaci a xenofobii, pracovat ve prospěch svůj, ve prospěch společnosti, ve prospěch své rodiny, vše v rámci norem, uznávat hodnoty a tradice svého národa, vytvářet si k nim pozitivní vztah, snaží se pochopit hodnoty demokracie a přispívat k jejich uplatňování, osvojit si hodnoty rodiny, základní poznatky sexuální výchovy
- b) Výchova k samostatnosti – děti se učí udržovat pořádek ve svých věcech, podle svých schopností se spolupodílejí na přípravě jídel na kuchyňkách, samostatně se starají o svoje finanční prostředky podle svých mentálních schopností, kontrolují své chování, učí se vyjádřit slušnou formou svůj vlastní názor, předcházejí rizikovému chování
- c) Estetická a pracovní výchova – v dětech je rozvíjeno estetické cítění, zejména formou návštěv uměleckých představení, volbou vhodné literatury a hudby, děti se samy podílejí na různých výtvarných činnostech, věnují se tanci, svoje dovednosti uplatňují i na některých veřejných vystoupeních, či přehlídkách, pomáhají při různých pracích v DD
- d) Tělesná výchova a výchova ke zdraví – Děti se učí pečovat o svoje duševní i tělesné zdraví, znají pojem zdravý životní styl, zdravá výživa a zdravá životospráva, dbají o čistotu a hygienu, získávají kladný vztah k pohybovým činnostem

6. Klíčové kompetence

Při plnění hlavních cílů výchovy a vzdělávání, by dítě mělo být vybaveno takovými schopnostmi a dovednostmi, které by mu měly pomoci při zdolávání úskalí všedního života. Při působení na dítě musí být přihlédnuto zároveň k jeho individuálním schopnostem a dovednostem.

Ve vzdělávacím programu DD Semily jsou stanoveny obecně klíčové kompetence výchovy a vzdělávání dětí, ty jsou individuálně rozvíjeny s ohledem na možnosti každého jedince.

a) *Kompetence k učení* – Dítě soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všimá si souvislostí, experimentuje, organizuje vlastní učení, shromažďuje a třídí informace a učí se je využívat ve svém životě, výsledky porovnává a vyhodnocuje – získává kladný postoj k učení, chápe jeho význam a smysluplnost. Rozumí věcem přiměřeně svému věku, věci dotahuje do konce a pokud možno vše samostatně. Umí posoudit svoje pokroky, učí se ze svých chyb. Nechá si poradit, dokáže být kritické, umí ale ocenit i výkony druhých, rovněž tak i vlastní.

b) *Kompetence k řešení problémů* – dítě se učí sledovat a vnímat běžné životní situace a každodenní problémy a přiměřeně a samostatně překonává životní překážky, přijímá důsledky svých rozhodnutí, nenechá se při řešení problémů odradit nezdarem a hledá vhodnější řešení, při řešení složitějších problémů požádá o radu a je schopno se jí řídit v případě ohrožení vlastní nebo jiné osoby dokáže přivolat pomoc, ověřuje správnost svých rozhodnutí

c) *Kompetence komunikativní* – dítě se přiměřeně ke svému věku a duševním schopnostem vyjadřuje, hovoří ve vhodně formulovaných větách, rozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný dialog, dokáže se vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity, nálady. Komunikuje se svým okolím, vyjadřuje se kultivovaně. Průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá. Dovede využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se běžně setkává knížky, encyklopedie, počítač, audiovizuální technika, telefon. Přiměřeně ke svým schopnostem zvládá písemnou komunikaci. Snaží se vyjádřit svůj názor a slušnou formou jej obhájit.

d) *Kompetence sociální a personální* - Děti se učí spolupracovat ve skupině, spoluutvářejí atmosféru v kolektivu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívají k upevnování dobrých mezilidských vztahů, umí diskutovat a efektivně spolupracovat s druhými, vnímá hlediska druhých, a respektuje práva a osobnost druhých lidí, vystupovaly proti nesnášenlivosti, xenofobii a diskriminaci, reálně posuzuje svoje fyzické i duševní schopnosti

e) *Kompetence občanské* – respektuje názory a přesvědčení druhých lidí, přijímá je jako jedny z možných, svůj názor předkládá jako rovněž jeden z možných, zná přiměřeně svému věku a možnostem základní zákony, respektuje společenské normy a pravidla soužití má povědomí o jednání s úřady, respektuje tradice a kulturní dědictví, chrání své zdraví, uvědomuje si význam zdravého životního stylu, podílí se na ochraně životního prostředí

f) *Kompetence pracovní* - vytváří si pozitivní vztah k pracovním činnostem přiměřeně ke svému věku a svým možnostem, zvládá základní pracovní dovednosti v oblasti domácích prací udržování čistoty a pořádku, vaření, prací, opravy prádla, vedení domácnosti, dodržuje zásady osobní hygieny.

Dle svých schopností umí hospodařit s finančními prostředky dodržuje zásady bezpečnosti, ochrany zdraví, hygieny práce, ochrany životního prostředí a společenských hodnot a uplatňuje je při pracovních činnostech využívá získané znalosti a zkušenosti v praktickém životě a vytváří si představu o možnostech svého budoucího uplatnění používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky a přistupuje k výsledkům pracovní činnosti nejen z hlediska kvality, funkčnosti, hospodárnosti a společenského významu, ale i z hlediska ochrany svého zdraví i zdraví druhých.

7. Popis materiálních podmínek

DD Semily má kapacitu 16 dětí, které pobývají v pokojích o dvou až třech lůžcích, ve dvou rodinných skupinkách. Každá rodinná skupina má svojí samostatnou obytnou jednotku, jejíž součástí je společenská místnost, kuchyňka a sociální zařízení. V každé jednotce je místnost vychovatelů. Společně mohou ještě používat i počítačovou učebnu, tělocvičnu a keramickou dílnu.

Na pokojích má každé dítě vlastní úložné prostory a alespoň jednu skříňku se zámkem, pro soukromé účely.

DD Semily je i vybaven potřebami pro sportovní a rekreační činnost, jako jsou zejména lyže, kola a lodě, míče, brusle, rakety, horolezecké vybavení a různé další potřeby pro sport a rekreaci.

Všem dětem pak podle potřeby slouží automobil pro 9 osob.

Budova má novou plynovou kotelnu a roku 2013 proběhla výměna oken.

Podle možností rozpočtu a poskytnutých příspěvků od sponzorů, jsou dětem hrazeny náklady na kulturní, oddechovou, sportovní a rekreační činnost, prioritně pak náklady na vzdělání. Ošetření.

Ostatní náklady jsou hrazeny podle ustanovení zákona 109 /2002 Sb.

8. Popis personálních podmínek

V DD Semily je zajištěna komplexní péče o děti těmito pracovními kategoriemi:

- pedagogický pracovník - 4
- bezpečnostní pracovník - 2,5
- sociální pracovníce - 0,8
- hospodárka – 1
- kuchařky – 2
- vedoucí jídelny - 0,5
- provozní pracovníci – 1,5
- ředitel – 1

V době prázdnin zastupují vychovatele externí pracovníci, s předchozími zkušenostmi v domově a s pedagogickým vzděláním.

9. Popis ekonomických podmínek

Dětský domov Semily je příspěvkovou organizací Libereckého kraje.

Financování domova je zajištěno zejména příspěvkem zřizovatele a menší měrou pak sponzorskými dary – ty jsou zásadně určeny pro financování dalšího vzdělávání a rozvoje dětí, Z vlastní činnosti jsou příjmy minimální.

Nezanedbatelnou část financí pro děti získává domov rovněž díky účasti na vypisovaných projektech a grantech.

10. Popis podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví

Bezpečnost práce a ochrana zdraví je zajišťována v DD Semily v souladu s uvedenými předpisy. Zejména § 29 zákona č. 564/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce v platném znění, část pátá bezpečnost a ochrana zdraví při práci

Zajištění BOZP je garantováno odborným externím pracovníkem.

11. Závěrečná ustanovení

Školní vzdělávací program (ŠVP) je veřejným dokumentem, umístěným ve vestibulu domova.
Do ŠVP může každý nahlížet a pořizovat z něj opisy.
ŠVP bude umístěn na stránkách domova.

K o m u n i t a - pravidla:

- 1. Přicházíme včas**
- 2. Přijdeme-li pozdě, omluvíme se**
- 3. Sedíme v kruhu**
- 4. O slovo se hlásíme**
- 5. Mluvit můžeme o všem, ale slušnou formou**
- 6. Neodcházíme z kruhu**
- 7. Máme schránku důvěry, nebo možnost poslat SMS a mail**
- 8. Pod svá sdělení se podepisujeme**
- 9. Nelžeme**
- 10. Všichni máme stejná práva**

System hodnocení

Co hodnotíme:

1. **Pracovitost** – jak plníme svoje povinnosti – ve škole i v domově
2. **Kamarádství**, solidarita – jak pomáháme druhým, jak se dovedeme s druhými rozdělit, jak dovedu s druhými vycházet bez hádek, jak se dovedu za svoje nevhodné jednání omluvit – dospělým i kamarádům
3. **Upřímnost** – mluvím pravdu, říkám, co si myslím, i když vím, že mi to přinese nesnáze, když s někým mluvím, dívám se mu do očí, nebojím se povinností navíc, nezesměšňuji druhé jenom proto, že mají jiný názor
4. **Trpělivost** – když se rozzlobím, rozmyslím si, než něco řeknu, nechám druhé domluvit, neskáču jim do řeči, neničím věci kolem sebe, snažím se každou práci dokončit
5. **Slušnost**, ohleduplnost – nemluvím sprostě, nehezkým výrazům se vyhýbám, chovám se slušně ke všem lidem – kamarádům i dospělým – v domově i mimo domov, nedělám jiným to, co bych nerad, aby jiní dělali mně

Jak hodnotíme:

Na každé skupině hodnotí obě vychovatelky – každá zvlášť může udělit za každý z pěti předchozích bodů (pracovitost, kamarádství, statečnost, trpělivost, slušnost) 0-5 bodů, body od obou vychovatelek se sčítají. Znamená to, že každý může získat nejvíce 50 bodů. Vždy jednou měsíčně se budou výsledky tohoto hodnocení na posezení (komunitě) zveřejňovat. Podle výsledků pak mohou být poskytovány (nebo odnímány) různé výhody.

Hodnocení (počet získaných bodů) jsou každý měsíc zapisovány do tabulky, která je vložena do osobních listů dětí (Program rozvoje osobnosti).

35 bodů	– bez postihu
34 – 25 bodů	– týden bez televize a volných vycházek
24 a méně bodů	– 1 měsíc kapesné na spodní hranici

Žebříček trestů a odměn

	Nejčastější prohřešky	Návrh trestů
1.	Útěk z domova	- 1-3 měsíce zákaz VV - 1-3 měsíce zákaz TV - 1-6měsíců snížené kapesné - náhrada škod a výdajů - výchovné a preventivní programy
2.	Návrat pod vlivem alkoholu apod.	- 1-3 měsíce zákaz VV(So,Ne,Disko) - 1-3 měsíce zákaz TV - 1-3měsíců snížené kapesné - výchovné a preventivní programy
3.	Násilí, ubližování druhým, rvačky, krádeže	- týden-1 měsíc zákaz VV - týden-1 měsíc zákaz TV - 1-2 měsíců snížené kapesné - výchovné a preventivní programy
4.	Šikana v domově, ve škole	- 1-3 měsíce zákaz VV - 1-3 měsíce zákaz TV - 1-3měsíců snížené kapesné - výchovné a preventivní programy
5.	Ničení majetku	- 1-3měsíců snížené kapesné - náhrada škod a výdajů - oprava věcí dle možností
6.	Odmítání poslušnosti	- týden-1 měsíc zákaz VV - týden-1 měsíc zákaz TV
7.	Kouření	- týden-1 měsíc zákaz VV - 1-2měsíců snížené kapesné - výchovné a preventivní programy
8.	Pozdní příchody	- týden-1 měsíc zákaz VV - týden-1 měsíc zákaz TV - 1-2měsíců snížené kapesné
9.	Vulgární a sprosté vyjadřování, nadávky	- týden-1 měsíc zákaz VV - týden-1 měsíc zákaz TV - 1-2 měsíců snížené kapesné
10.	Křik na druhé, vyhrožování	- týden-1 měsíc zákaz VV - týden-1 měsíc zákaz TV - 1 měsíc snížené kapesné
11.	Pozdní příjezdy z domova	- odbory soc.péče - zákaz dalších návštěv do odvolání
12.	Nepořádek na pokoji	- týden-1 měsíc zákaz VV - týden-1 měsíc zákaz TV
13.	Ředitelská důtka Druhý stupeň z chování – škola Třetí stupeň z chování - škola	- 1-2 týdny zákaz VV,příp.Tv - 1 měsíc zákaz VV - 2 měsíce zákaz VV, VaP programy

Možné odměny jsou poskytovány za výsledky ve škole, hodnocení v DD, nadstandardní práce pro DD apod., pomoc druhým, jiné mimořádné skutky

1. Mimořádné vycházky
2. Kapesné dle zákona
3. Dárek
4. Jiné výhody podle vychovatelů
5. Jiné odměny – návštěva kina, diskotéky, výlet, apod.

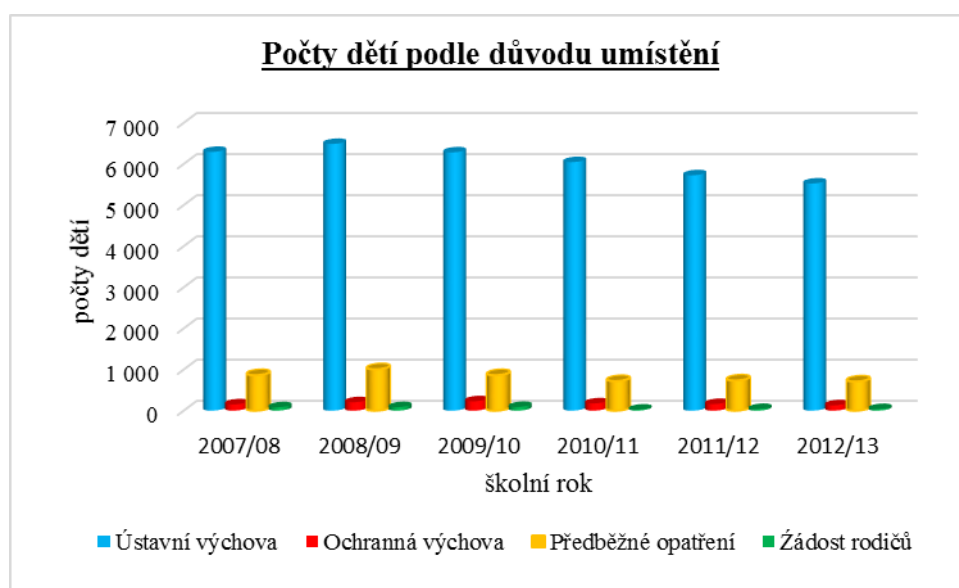
Počty dětí umístěných v ústavní péči

Tabulka: Počty dětí umístěných v ústavní péči (podle údajů statistické ročenky školství)

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Ústavní výchova	6 294	6 488	6 282	6 046	5 725	5 526
Ochranná výchova	154	206	229	178	162	131
Předběžné opatření	864	1 007	864	720	735	710
Žádost rodičů	83	86	90	26	42	39

(Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti./portal.justice.cz/ Statistiky a výkaznictví.)

Graf: Znárodnění vývoje počtu dětí umístěných v ústavní péči

(Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti./portal.justice.cz/ Statistiky a výkaznictví.)

Přepis rozhovoru - Dominik

Tazatel: Kolik je Vám let?

Respondent: 57

Tazatel: Jakou funkci zde zastáváte?

Respondent: *Vychovatel v DD*

Tazatel: Jak dlouho děláte tuto profesi?

Respondent: *20 let*

Tazatel: Jaké máte nejvyšší dosažení vzdělání?

Respondent: *Vysokoškolské, zakončené magisterským titulem*

Tazatel: Etický kodex DD Semily hovoří mj. o využití svých odborných znalostí a o zlepšování kvality výchovného procesu zvyšováním své odbornosti. Jaké tedy máte možnosti dalšího vzdělávání?

Respondent: *Kurzy, školení, přednášky. Jak v kterém roce, v některém roce je nabídka kurzů a školení větší, některý rok je to menší. Nabídky se ale dostávají v dostatečné míře.*

Tazatel: Jste spokojen s jejich četností?

Respondent: *V průměru ano.*

Tazatel: Jak hodnotíte jejich kvalitu?

Respondent: *Rozdílná. Jak kdo to zajišťuje to školení, je rozdílná kvalita v těch seminářích nebo v těch kurzech. Pokud je tam akreditace, tak tam je záruka vyšší informovanosti a aktuálnosti než někde bez té akreditace.*

Tazatel: Bývají podle Vás zaměřeny také na aktuální (palčivé) problémy související s výchovou a péčí o děti v DD?

Respondent: *No v poslední době tolik ne, bych řekl, poslední 2 -3 roky ne.*

Tazatel: Etický kodex také hovoří o snaze rozvíjet celkový potenciál každého dítěte. Jak si myslíte, že se Vám toto daří naplnit?

Respondent: *Jen částečně se to dá naplnit, absolutně to nejde všechno úplně naplnit.*

Tazatel: Jakým způsobem připravujete děti na odchod z DD a osamostatnění?

Respondent: *Děti mají pro odchod dostatečný množství informací, ale záleží podle mého názoru na individualitě toho dítěte, jak s těmi informacemi naloží. Je systém projektů plus systematická individuální péče vychovatelů v DD na přípravu na odchod do samostatného života.*

Tazatel: Jak byste u Vašich svěřenců ohodnotil dosaženou úroveň následujících dovedností (známkuje od 1 do 5 jako ve škole, kde je 1-nejlepší a 5-nejhorší):

Respondent:

- Komunikační dovednosti - 3/4
- Sebe obslužné dovednosti – 1/2
- Hygienické návyky – 2
- Gramotnost (čtení, psaní, počítání) – 3/4
- Pracovní dovednosti – 2/3
- Dovednosti spojené s chodem domácnosti – 2/3
- Schopnost rozhodování o sobě samém – 3/4
- Přístup k partnerství a sexu - 2
- Schopnost integrace do společnosti po opuštění DD (ukončení výchovy)? - 3/4

Tazatel: Viděl byste nějaký prostor pro rozšíření a prohloubení dovedností dítěte?

Respondent: *No určitě by se nějaký ten prostor našel. Ve větší individuální práci, víc se dětem individuálně věnovat pro přípravu na dobu, až se dostanou do rodiny. Já mám představu takovou, že by s tím individuálním dítětem, že bych ho při těch normálních činnostech upozorňoval co v té rodinné výchově, to neskládá jenom z nějaký návyků pracovních, ale i těch mezilidských vztahů, nesobeckosti, nějakých charakterových vlastností, umět si taky zorganizovat čas, vyhodnotit priority, co je důležitý co není důležitý.*

Tazatel: Řídíte se při svém výchovném působení nějakými pravidly – zásadami, které sledují nějaké výchovné záměry, nebo se spíše řídíte svým pocitem a přesvědčením, že je to tak lepší?

Respondent: *Při své práci se samozřejmě řídím principy, které sledují stanovené výchovné záměry pro výchovu dětí v DD. Na druhou stranu také se musím řídit určitými svými zkušenostmi, pocity a přesvědčením, když myslím, že to je to nejlepší pro děti v DD.*

Tazatel: Jak byste ohodnotil úspěšnost a kvalitu výchovy v DD SM?

Respondent: *Úspěšnost a kvalita výchovy dětí v DD v SM je velmi rozdílná. U některých jedinců je možno říci, že dosáhneme poměrně slušné úspěšnosti a kvality na druhou stranu jsou i případy, kdy veškeré výchovné působení se míjí účinkem.*

Tazatel: Využíváte ve své výchovné činnosti odměny a tresty? Pokud ano, jaké mají podoby?

Respondent: *Poměr využití odměn a trestů, daleko více se tu musí využívat trestů, ale i formy odměny jsou někdy začleněny do práce. Odměny třeba: sladkost, mimořádná vycházka, věcný dar. Tresty to jsou podle zákona: zákaz volných vycházek, zákaz televize, ve vážných případech krácení kapesného.*

Tazatel: Jak jsou podle Vás významné odměny a tresty ve výchově?

Respondent: *Odměna má motivační funkci pro výchovu těchto problémových dětí. Tresty podle mého názoru by měly být spíše kratší, měly by být adresné a měly by mít v sobě*

zakomponovaný výchovný efekt. Určitě jsou významné. Tresty jsou důležitou součástí výchovy dětí v DD, ale nesmí být samoúčelné, ne pořád trestat. Pak se stane, že to dítě je jenom otrlý a vlastně trest mu nic neříká. Trest má být kratší a konkrétní, když je dlouhodobý a má se jen zakazovat, ne zakazovat vše, když jim zakážete televizi, volné vycházky, počítače, takže to dítě pak neví. Je to jenom problém pro ty další ve službách, protože to dítě pak neví, je hodně ohraničeno, omezeno ve své činnosti.

Tazatel: S jakými nejpodstatnějšími výchovnými problémy se u dětí setkáváte? (uved'te alespoň 3)

Respondent: *Agresivní chování vůči dětem ve škole, vulgární vyjadřování mezi sebou, drobné krádeže peněz.*

Tazatel: Jak jste povinni tyto problémy řešit dle předpisů?

Respondent: *Uvedu příklad. Když dítě přinese poznámku ze školy, že bylo agresivní na spolužačku, tak musíme zakročit a vyvodit z toho nějaký výchovný závěr. Například zákaz volných vycházek plus večerní televize. Nebo zakážeme mu počítače plus třeba televizi. A když je ten trest závažnějšího charakteru tak se může podle zákona č. 109/2002 Sb., i zkrátit kapesné, ale to je už ta míra provinění závažná. Třeba neomluvené hodiny ve škole, drobné krádeže, alkohol. A dále co vytvořil pan ředitel – žebříček trestů a odměn, podle závažnosti provinění.*

Tazatel: Jak byste je řešil Vy podle svého přesvědčení?

Respondent: *Každého výchovného pracovníka nebo jeho povinností je se řídit zákonem, který umožňuje tyto formy trestů. Můžeme k tomu maximálně přiřadit třeba úklid nebo náhradní práce, které můžou být doplňkem toho trestu, ale nemůžeme používat fyzické tresty a musíme dodržovat to, co nám zákon umožňuje. Já osobně bych to bral individuálně podle závažnosti, třeba pohovorem, domluvou, zákazem chození ven nebo styku s kamarády, podle toho jak závažný výchovný problém by se naskytly.*

Tazatel: Uplatňujete některé výchovné prvky, které jste používal/a nebo byste uplatňoval ve výchově svých vlastních dětí, také ve výchově dětí v DD? Pokud ano, osvědčily se Vám?

Respondent: *Určitou míru trpělivosti, když dítě něco provede, aby se nad tím pohovořit, zda-li chápe, co provedlo, a jaké mě vedou důvody k tomu, že ho musím potrestat. Stěženi je v tom, aby si dítě uvědomilo, co provedlo. To je to, co uplatňuji.*

Tazatel: Jste spokojen s nástroji, možnostmi výchovy, které máte v rámci svých kompetencí?

Respondent: *Větší škálu možností, jak trestat tak motivovat k lepším výsledkům. Ta škála těch možností je omezená. Nejsem spokojen, protože dlouholetá výchovná práce mě vede k tomu, že to nemůže postihnout veškeré problémy, které to dítě v DD má.*

Tazatel: Máte někdy nějaké vnitřní dilema při uplatňování předepsaných výchovných pravidel, třeba že to cítíte jinak, než jak se musíte zachovat? Máte potom případně nějaké výčitky?

Respondent: *Nějaké dilema určitě mám, protože prostě ty možnosti jak to dítě potrestat jsou omezeny a určitý nepěkný pocit člověk v sobě někdy má. Když tomu dítěti dá nějaký přísnější trest, může to dítěti i psychicky trochu ublížit. Nepříjemné pocity mám, určitou stopu to ve mně zanechává, ale výčitky ne.*

Tazatel: Mělo by se podle Vás postavení pedagoga (vychovatele) v ústavní výchově více tzv. „polidštit“, tj. více vystupovat jako rodič, zejména po citové stránce, aby děti nebyly tolik citově oploštěné?

Respondent: *Určitě ano. Ale jak. Samozřejmě, že by ten kontakt mezi dítětem a vychovatelem nebo strejdou a tetou v tom DD by měl být hodně blízký. Takže spíš jako rodič, spíš kamarád, rádce, spíš mu pomáhat, ty jeho problémy napomoci řešit, aby jeho psychika byla co nejvyrovnanější.*

Tazatel: Jak byste se ohodnotil jako pedagog (vychovatel)?

Respondent: *Někdy jsem přísný a důsledný, někdy jsem spíš měkký a přimhouřím oči. Záleží na situaci, záleží na problému, jak to sám vnitřně cítím, podle toho se k tomu dítěti chovám.*

Tazatel: Co Vám osobně nejvíce vadí na současném ústavním výchovném systému? Co byste změnil, kdybyste mohl teď hned? Bez ohledu na smysluplnost a reálnost toho, co to bude.

Respondent: *Současný systém ústavní výchovy dává malou samostatnost dětem v jejich rozhodování a konání. Děti, které mají zajištěno v DD vše, co se týče hmotného zabezpečení, oblečení, kapesného, jídla, nepociťují vůbec problémy, s kterými se mohou setkat, až přijdou do reálného života. Ten systém je takzvaně, v některých případech, skleníkový. To dítě mé všechno zajištěný, ale když pak přijde to dítě do reálného života, tak je to pro něj facka. Je to velký problém, protože některé děti nejsou tak intelektuálně vybavené, aby si tyhle souvislosti uvědomily, jen pár dětí, který o sobě přemýšlejí, co budou po odchodu z DD dělat, jsou schopny tyto problémy reálně vnímat a podle toho se zachovat. Když mu skončí ústavní výchova a jsou případy dětí, jakmile dovrší 18-ti let, automaticky odejdou zpět do toho prostředí, ze kterého přišly. Nedoučí se, vidí jen hmotné výhody a po nějaké době máme zpětně informaci nebo zpětnou vazbu, že ty děti v podstatě žijí v takových podmínkách, v kterých sem přišly. Ten systém, ten přechod z ústavní výchovy do reálného života je hodně, hodně, hodně závažný pro ty děti a né každý dítě to je schopné unést.*

Přepis rozhovoru - Honza

Tazatel: Kolik je Vám let?

Respondent: 56 let

Tazatel: Jakou funkci zde zastáváte?

Respondent: Ředitel DD

Tazatel: Jak dlouho děláte tuto profesi?

Respondent: *Jak jsem to počítal, tak tady v domově 8 – 9 let, od 1.1.2006*

Tazatel: Jaké máte nejvyšší dosažení vzdělání?

Respondent: *VŠ pedagogického směru - speciální pedagogika*

Tazatel: Etický kodex DD Semily hovoří mj. o využití svých odborných znalostí a o zlepšování kvality výchovného procesu zvyšováním své odbornosti. Jaké tedy máte možnosti dalšího vzdělávání ?

Respondent: *Sebezvzdělávání podle každého. Kurzy, školení absolvujeme podle nabídky, minimálně 2x až 3x do roka. Od ministerstva chodá spíš mě, jako řediteli, když jsou nějaký porady a změny v zákonících nebi změny spíš v zákoně 109 co se týče DD nebo nějaký npovinky jako mají být třeba teď ty standardy. Které se loni začalo, že to má být už do konce roku aspoň ty pilotní, ale není zatím nic, takže nevím. Občas byly od ministerstva srazy DD, občas jsou i setkání DD ředitelů se tedy myslí, toho managementu a tam se porjednávají různé věci. A pracovníci naši, kurzy podle nabídek. Centrum vzdělanosti Libereckého kraje nebo institut dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a podle nabídek z jiných subjektů pokavaď je to vhodné pro naši práci. Pro naši práci jsou většinou vhodné všechny ty zaměřené psychologicky, pedagogicky, speciálně pedagogicky a ale i třeba do výchov, výtvarná výchova, pracovní, prostě na ty činnosti s dětmi. To si ty vychovatelé vybírají sami. Když posoudím, že je to pro ně vhodné obecně, třeba agresivita dětí v DD, tak tam třeba pošlu 2 nebo 3 povinně, ale jinak to enchávám na nich.*

Tazatel: Jste spokojen s jejich četností?

Respondent: *V celku ano.*

Tazatel: Jak hodnotíte jejich kvalitu?

Respondent: *Jejich kvalitu hodnotím kladně, myslím, že se to zlepšilo, už si umíme i vybrat.*

Tazatel: Bývají podle Vás zaměřeny také na aktuální (palčivé) problémy související s výchovou a péčí o děti v DD?

Respondent: *Bývají zaměřeny a na ty hlavně chodíme na ty aktuální problémy, co se týkají výchovy a péče dětí.*

Tazatel: Etický kodex také hovoří o snaze rozvíjet celkový potenciál každého dítěte. Jak si myslíte, že se Vám toto daří naplnit?

Respondent: *Daří se to naplnit s ohledem k jeho možnostem a schopnostem toho dítěte. Samozřejmě je, u nikoho to nebude na 100%, jak bychom si to představovali, na to zase bohužel na dítě působí moc jiných vlivů, než aby ten náš vliv převážel, ale myslím si, že se nám to daří naplnit, ale v průměru ne na 100%. Záleží to individuálně, na 3/4, na 1/2. Ty naše představy jsou různé, ale bohužel ne vždycky to naši představám odpovídá. Ale rozhodně se snažíme, aby ty děti šly do života připravený co nejlíp a úměrně svým mentální schopnosti a předpokladu.*

Tazatel: Jakým způsobem připravujete děti na odchod z DD a osamostatnění?

Respondent: *Tak snažíme se, aby se už samostatně ty starší děti se připravují na život tím, že kupují si samy věci, připravují si samy svačiny, někdy si i samy vaří, není to tak sice úplně častý, jak v jiných DD. Pak máme různé projekty, který se vysloveně týkají toho jejich odchodu a jsou zaměřené na různé stránky toho odchodu. Teď jsme měli projekt „Realita“ což samo o sobě napovídá, že to bylo zaměřené na odchod dětí do reálného života a to byl i podtitul a rok a půl se jim věnovali odborníci. Počítačová technika, já vím, že to s tím tak nesouvisí, ale dneska už spoustu věcí se musí přes počítač vyřizovat, byť i úředníci apod. Pak sem chodil psycholog, pak měly právní okénko, zaměstnanost a všechny věci, který je potkají, když odsud odejdou. Vyplňování dotazníků na ÚP, zaměstnání, ubytování, finanční pasti a finanční gramotnost, to je taky takový módní hit posledních let. Je to potřebný, akorát tou finanční gramotností se teď zabývá mraky subjektů a nabízejí různé školení, tak už je toho moc a je vidět, že to je módní věc. Takže snažíme se, ale ideální to nebude nikdy. Dáváme jim samostatný úkoly, vyřizují si samostatně svoje věci, to my už za ně neděláme u těch 15+, u těch mladších podle jejich mentálních schopností. Někoho pošleme, ať si dojde vyřídit občanku, ať si vyplní věci, ve škole ať si vyřídí všechno a my jsme jenom takový mezitím ten subjekt.*

Tazatel: Jak byste u Vašich svěřenců ohodnotil dosaženou úroveň následujících dovedností (známkuje od 1 do 5 jako ve škole, kde je 1-nejlepší a 5-nejhorší):

Respondent:

- Komunikační dovednosti - mladší 3/4, starší 15+ = 1/2
- Sebe obslužné dovednosti – mladší 2, starší 15+ = 1/2
- Hygienické návyky – mladší 2, starší 15+ = 1/2
- Gramotnost (čtení, psaní, počítání) – v průměru 2
- Pracovní dovednosti – 3/4
- Dovednosti spojené s chodem domácnosti – 2
- Schopnost rozhodování o sobě samém – to je horší, tahle otázka by asi dělala problémy 4
- Přístup k partnerství a sexu - 2

- Schopnost integrace do společnosti po opuštění DD (ukončení výchovy)? - *slušný průměr 3*

Tazatel: Viděl byste nějaký prostor pro rozšíření a prohloubení dovedností dítěte?

Respondent: *Určitě si myslím, že bychom se mohli trošičku jim věnovat, co se týče přiblížení se té domácí rodinné výchově, víc třeba té samostatný práce kolem kuchyňky, to plánujeme, že se budou více snažit o ty svoje záležitosti se starat, i když to už děláme teď. Uvolnění organizování činnosti dítěte, tak si myslím, že i dnes to máme dost volný, ale přece jenom je nějaký vnitřní předpis, režim, který musíme dodržovat. Kdy musí jít spát, tam jsou daný horní hranice a jestli oni si to zvolí, že jdou spát dřív nebo že se budou dívat na televizi nebo si budu číst, to si volí samy. Vždycky je tam ale nutný dohled vychovatele, aby to nějaký způsobem ukočiroval. Některé naše děti chodí i na brigády samostatně, když mají možnost brigády, mají možnost prohloubení těch jejich dovedností a zároveň to souvisí s komunikací a se vším.*

Tazatel: Řídíte se při svém výchovném působení nějakými pravidly – zásadami, které sledují nějaké výchovné záměry, nebo se spíše řídíte svým pocitem a přesvědčením, že je to tak lepší?

Respondent: *Při výchově se řídíme různě. Je dán samozřejmě nějaký vzdělávací plán, či koncepce, které určují všeobecně směr, kudy se ubírat, tj. co děti mají umět a ovládat při odchodu z DD, při samotné přímé výchově to pak člověk musí dát do souladu s konkrétním dítětem a samozřejmě, že ho ovládají i různé pocity.*

Tazatel: Jak byste ohodnotil úspěšnost a kvalitu výchovy v DD SM?

Respondent: *Bohužel nemám s čím srovnávat. Soudě podle dětí co odešly, tak většina z nich se víceméně zařadila úspěšně do života a v nápravném zařízení zatím neskončil (za posledních 8 let) snad ani jediný.*

Tazatel: Využíváte ve své výchovné činnosti odměny a tresty? Pokud ano, jaké mají podoby?

Respondent: *Používáme. Používáme je v té míře, co nám dovolí zákon 109. Zákaz televize, zákaz vycházky, zákaz počítače, snížení kapesného, zákaz výhod. Odměny na kapesným, zvláštní výhoda, zvláštní vycházka, ústní pochvala, návštěva diskotéky, zaplacení něčeho navíc, nadstandartní dárek za něco. Teď třeba měly holky, že tancovaly a reprezentovaly, tak pak jely přednostně k moři nebo jsme jim zaplatily koncert. Jako v běžné rodině, samozřejmě, fyzické tresty ne ani tresty toho typu zlobíš, tak nepůjdeš k mamince, to bohužel taky nemůžeme. Někdy říkám bohužel, protože to můžeme jenom v případě, že by to pro něho mělo vysloveně negativní dopad. Což někdy má.*

Tazatel: Jak jsou podle Vás významné odměny a tresty ve výchově?

Respondent: *Myslím, že svůj význam mají. Každopádně nějaké mantinely se musí držet a tohle tomu napomáhá. Akorát co se nám nefunguje a to řeknu narovinu, jakási rovnováha mezi odměnami a tresty. To mě znepokojuje trošičku, to pořád říkám všem vychovatelům, že tresty převažují a ty odměny to nestíhají nějaký způsobem.*

Jednodušší je někoho potrestat, a odměnit nějak prochází kolem nás, protože některý věci bereme automaticky. Já vždycky říkám, ať se vždycky snaží najít něco, za co je můžou odměnit. A budu na té rovnováze příští rok víc trvat. Myslím, že bezvýznamné nejsou, nějaký význam mají, ale zas bych tomu nedával až extrémní význam. Spíš význam dávám celkové výchově a individualitě dítěte, jak si co uvědomuje.

Tazatel: S jakými nejpodstatnějšími výchovnými problémy se u dětí setkáváte? (uved'te alespoň 3)

Respondent: *Pozdní příchody z vycházek, výchovné problémy ve škole, agresivita vůči vyučujícím ve škole, kouření. Pití alkoholu nás kupodivu až zas tak netrápí. Co se týče drog, měkkých drog, měli jsme tu teď případ, ale obecně to tu moc není zase nebo o tom tak úplně nevíme. Já mám na to sice zkušební papírky a občas někomu dám, ale zatím kromě toho jednoho případu se nic neprokázalo. Pak jsou tady špatné chování vůči dětem na baráku, vůči vychovatelům, nevhodný agresivní vystupování. Taký závisí od dítěte a trošičku od postižení.*

Tazatel: Jak jste povinni tyto problémy řešit dle předpisů?

Respondent: *Tak dostupnými výchovnými prostředky, to znamená, že když je něco ve škole, tak projednáváme to se školou s dítětem, a tak. Snažíme se najít nějakou cestu, pokud to jsou extrémně nějaký, snažíme se do toho i zainteresovat rodiče, kdyby šlo o něco většího. A úplně vrcholným způsobem je, že bychom dítě poslali do výchovného ústavu nebo do DD se školou. Tam už to projednám s OSPOD, kurátory, rodiči. Prostě podle 109, jiný možnosti nemáme.*

Tazatel: Jak byste je řešil Vy podle svého přesvědčení?

Respondent: *V podstatě tak, jak to děláme, tak jak jsem to dělal já doma. To mám model z domova - domluva, výchovný působení, nějaké zákazy, směřování někam, častější kontrola, komunikace se školou, komunikace s ostatními. A nalezení potom nějakých činností a dovedností, které by ty děti zaujaly a naplňovaly volný čas. Nemusíme volný čas naplňovat 100%, abychom to nepřeháněly. Oni musí umět samy zacházet s volným časem. Tady se píše do programu osobní volno, které děti mají a to osobní volno musí člověk taky kontrolovat a nějakým způsobem jim ho stejně usměrňovat. Osobní je volno může být taky třeba kouření cigaret, takže všeho s mírou.*

Tazatel: Uplatňujete některé výchovné prvky, které jste používal nebo byste uplatňoval ve výchově svých vlastních dětí, také ve výchově dětí v DD? Pokud ano, osvědčily se Vám?

Respondent: *To jsem částečně odpověděl v otázce 14. To takhle děláme i u nás doma. Dokonce bych řekl, že jsem i měkčí a nedělal jsem to moc, ale občas jsem dal i přes zadek doma. Ne řezání, já jsem děti neřezal, ale občas nějaká přilítla, to jo.*

Tazatel: Jste spokojen s nástroji, možnostmi výchovy, které máte v rámci svých kompetencí?

Respondent: *Spokojen vcelku jsem. Ty možnosti jsou takový dosažitelný pro nás, jsou takový jaký jsou. Ale v rámci svých kompetencí asi ano. Pravda je, že trošičku poslední*

dobou jak se zhoršuje ta úroveň dětí, zaostáváme za nimi, přece jen bychom přivítali lepší kontakty třeba přes psychology, speciální pedagogy, na řešení té agresivity a tak, což je problém. Dřív nám to nahrazovali diagnostáky, tak se šlo s nimi domluvit, teď nám to chybí. Takže tohle nám chybí. Tam se dalo dítě dát na tzv. rediagnostiku, kdy se poslalo do diagnostáku na 2 měsíce a tam se zase propíralo trošku, psychologové, pedagogové, doktoři, psychiatři, všechno. A to teďka chybí. O tohle diagnostáky přišly a my taky. Nebo je to takovou složitou formou.

Tazatel: Máte někdy nějaké vnitřní dilema při uplatňování předepsaných výchovných pravidel, třeba že to cítíte jinak, než jak se musíte zachovat? Máte potom případně nějaké výčitky?

Respondent: *Vnitřní dilema při tom nemám. Pravda, někdy se to třeba přežene s trestem nebo člověka jak je v afektu, tak někomu něco napálí a tam trošičku mám osobní výčitky, když se třeba nechám strhnout k diskuzi, která je naprosto bezpředmětná a ztratím přitom glanc krapet. Z toho vždycky výčitky mám. Jinak ne.*

Tazatel: Mělo by se podle Vás postavení pedagoga (vychovatele) v ústavní výchově více tzv. „polidštit“, tj. více vystupovat jako rodič, zejména po citové stránce, aby děti nebyly tolik citově oploštěné?

Respondent: *Citová stránka je asi nejslabší stránka výchovy v DD. To je pravda, i když na druhou stranu předesílám, že citově oni doma na tom o moc líp nejsou než v DD, spíš kolikrát hůř. A tohle je trošku takové diskutabilní, když to polidštíme, aby to lidi dělali víc srdcem, tak bychom potom ale museli dohlížet jednat, aby dali každému stejně lásky, a to si myslím, že nemůže dost dobře fungovat ani prakticky. Vždycky se naskytne někdo, koho mám rád víc a koho míň. A ty děti mají tendenci to vycítit. A pak lidi, kteří dělají od srdce, brzy vyhoří. Takže polidštit ano, taky tohle chci a mám to v plánu, jak působit, abychom trošičku je brali jako vlastní děti i na ně tak pohlíželi a empaticky se jim snažit dostat do hlavy, proč to dělaj to, co dělaj, ale zase určitou tu profesionalitu, bez toho se neobejdeme. Jinak bychom se z toho za a) zbláznili a jednak bychom těm dětem nedali to, co by potřebovaly. Když se dělá moc srdcem, srdce brzy odejde. A nedáš, budeš někoho strašně milovat a ten druhý na to budou koukat, a co. Rovnováha musí být. Polidštit určitě ano. Někdy bychom měli být víc emocionální, lidštější, více jako rodiče. Ale zase má to svoje hranice. Nemůžu se s každým tady objímat a každého chápat, taky by to mohlo být použito proti mně časem.*

Tazatel: Jak byste se ohodnotil jako pedagog (vychovatel)?

Respondent: *Benevolentní, měkký. Snažím se být důsledný. Přísný, si myslím, nejsem. Záleží, co si pod tím představíš. Někdy na ně řvu, ale celkově jsem spíš měkkí. Někdy to se mnou pěkně koulej.*

Tazatel: Co Vám osobně nejvíce vadí na současném ústavním výchovném systému? Co byste změnil, kdybyste mohl teď hned? Bez ohledu na smysluplnost a reálnost toho, co to bude.

Respondent: *Slabý bod je odchod těch dětí z ústavu. Vadí mi, že se o ně pak nikdo nestará, protože jen díky tomu se oni pak dostávají do problému. Ta jejich následná péče. Protože kdyby na ně byl aspoň nějaký dohled nebo nějaká pomoc po odchodu z DD, tak by dopadly líp, určitě než jich spousta pak dopadne. To vidím jako velkou slabinu a i před příchodem do toho DD ta práce s těmi rodinami, protože ono se sice říká, že by se s rodinou mělo pracovat, ale zatím bohužel se s nimi moc nepracuje nebo ne tak, jak by se mělo. Možná, kdyby se s nimi líp pracovalo psychologicky a pedagogicky, že by tolik dětí v těch děcákách nebylo.*

Přepis rozhovoru - Sally

Tazatel: Kolik je Vám let?

Respondent: 23

Tazatel: Jakou funkci zde zastáváte?

Respondent: vychovatelka

Tazatel: Jak dlouho děláte tuto profesi?

Respondent: *Ted' jsou to 2 měsíce, co jsem zaměstnaná na plný úvazek, jinak brigádně asi tak 5 let.*

Tazatel: Jaké máte nejvyšší dosažení vzdělání?

Respondent: *Vyšší odborné*

Tazatel: Etický kodex DD Semily hovoří mj. o využití svých odborných znalostí a o zlepšování kvality výchovného procesu zvyšováním své odbornosti. Jaké tedy máte možnosti dalšího vzdělávání ?

Respondent: *Tak abych pravdu řekla, tak o tom ještě nic moc nevím. Ted' mě pan ředitel poslal na seminář co se týče angličtiny, nějaká angličtina hrou pro děti a začátečnický. Jinak zatím jsem se s ničím nesetkala, vím že to tady je. Ted' v lednu půjdu na kurz.*

Tazatel: Jste spokojen s jejich četností?

Respondent: *Ještě jsem se moc nerozkoukala, ale vím že tady seznamy jsou a že vychovatelé posílá. Myslím,že toho je dost.*

Tazatel: Jak hodnotíte jejich kvalitu?

Respondent: ---

Tazatel: Bývají podle Vás zaměřeny také na aktuální (palčivé) problémy související s výchovou a péčí o děti v DD?

Respondent: *Myslím si, že jo, co jsem tak nakoukla. Týká se to toho, šikana, drogy, agresivní chování.*

Tazatel: Etický kodex také hovoří o snaze rozvíjet celkový potenciál každého dítěte. Jak si myslíte, že se Vám toto daří naplnit?

Respondent: *Je to těžký, protože každý to dítě je jiný. Na každýho se musí jinak i jiným metrem, ale já si myslím, že zatím to docela zvládám, i přesto, že jsem skoro stejně stará jak oni. I jsem se toho bála, ale myslím si, že se mi to daří. Snažím se k nim přistupovat jakoby kamarádsky, ale odtud potud. Musí vědět, co si můžou dovolit a co ne.*

Tazatel: Jakým způsobem připravujete děti na odchod z DD a osamostatnění?

Respondent: *Takže děti se tady zapojují do různých prací, není jich teda moc, podle mě. Myslím si, že by toho měly dělat víc. Tady vlastně dělají takový ty klasický domácí práce, uklidit, setřít, vysát, ty starší i vyprat, myslím si, že by toho měly dělat víc. Třeba by měly vařit, protože tady to je všechno až pod nos, chodit na nákupy. Je fakt, že se tady snažíme ty starší občas trošku poslat pro nějaký ten nákup, ale to jsou opravdu 2 až 3 položky. Určitě by to chtělo víc, i aby třeba chodili víc po tom krámkě a viděly, že se třeba nakupuje v akci, protože tady pak kolikrát „no jo, to bylo v akci, tak nám to koupili“ ale už nevidí, proč se to třeba nakupuje k akci. A ty finance vůbec, tím, že to kapesný mají schovaný u vychovatele, to se mi taky nelíbí. Já bych jim ho prostě dala a starej se. Utratíš si to za týden, utratíš a nemáš nic. Protože tohle pak oni odejdou a nesou si s sebou nějakou částku peněz a je to za den pryč. A to vaření je tady problém, že oni nemůžou, protože nemůžou do té kuchyně jít jakoby pomoci. Kdyby přišla hygiena, tak je průšvih. O víkendu se tady vlastně chystá jen svačiny a večere studený. Anebo když vychovatelky chtějí, tak si s nimi o víkendu vaří večeri nebo oběd, tak to je tak jediný. Ale není to každý týden. A stejně se zapojí jen tak někdo. Ale zas je pravda, že když už se tam něco dělá, tak to takový jakože chtějí, jsou zvědaví.*

Tazatel: Jak byste u Vašich svěřenců ohodnotil dosaženou úroveň následujících dovedností (známkuje od 1 do 5 jako ve škole, kde je 1-nejlepší a 5-nejhorší):

Respondent:

- Komunikační dovednosti - 2/3
- Sebe obslužné dovednosti – 2
- Hygienické návyky – 1/2
- Gramotnost (čtení, psaní, počítání) – mladší 2/3, starší 1/2
- Pracovní dovednosti – 2
- Dovednosti spojené s chodem domácnosti – 2-
- Schopnost rozhodování o sobě samém – 2
- Přístup k partnerství a sexu - 2
- Schopnost integrace do společnosti po opuštění DD (ukončení výchovy)? 4

Tazatel: Viděl byste nějaký prostor pro rozšíření a prohloubení dovedností dítěte?

Respondent: *Já bych možná maličkouvolnila právě to organizování těch činností. Dala bych jim maličko větší volnost. Neříkám, že by si mohli úplně dělat co chtějí, to ne, ale u těch starších, co jsou na střední škole, tak bych možná tolik neřešila, ty volný vycházky. Musíš se vrátit na svačinu, a pak ještě můžeš třeba ven, to bych možná uvolnila. I tu televizi u těch straších. A hlavně ty co jsou na učilištích, na střední škole, nebo ta naše vysokoškolečka. Mobily bych jim třeba nechávala těmto starším. Proč jim to brát,. Neřeknu u těch malých, kteří jsou večer schopný telefonovat rodičům. Taky je tady jedna taková holčina. A určitě jak jsme mluvily o tom vaření, aby se to víc podobalo té rodinné výchově. Zavedla bych to tady aspoň třeba o víkendech, že by nefungovala kuchyň ale fungovalo by oddělení. Dělaloby si snídani, svačinu, oběd, večeri s tím, že by si i došli nakoupit. A i jsem říkalao tom*

kapesným, že bych jim ho dávala, třeba od 12 let, nebo třeba jenom část. Klidně na měsíc. Těm malým ne, ty by to tady rozdali všem, to jako ne. Ale těm 12 -13 bych to klidně dala a myslím si, že by se naučili aspoň hospodařit. Protože vím, že já doma jsem taky dostávala každý měsíc stovku a věděla jsem, že za další měsíc dostanu zase stovku a já jsem si to prostě v tý kasičce držela a držela. Takže asi takhle.

Tazatel: Řídíte se při svém výchovném působení nějakými pravidly – zásadami, které sledují nějaké výchovné záměry, nebo se spíše řídíte svým pocitem a přesvědčením, že je to tak lepší?

Respondent: *Tak určitě se řídím pravidly, které jsou tady v tom zařízení, to se dodržovat prostě musí, z toho nijak nepolevuju. A pak záleží na tom, třeba co. Někdy jedním podle sebe, jak bych to zrovna zvážila, ale prostě tady ty pravidla jsou, tak to tak být musí. Jedním podle situace. Nebo hodně používám, co doma rodiče na mě, tak to taky hodně používám. Co třeba na mě platilo a tak.*

Tazatel: Jak byste ohodnotil úspěšnost a kvalitu výchovy v DD SM?

Respondent: *Záleží jak u koho. Ale je tady ten problém, že každý ten vychovatel jde s jiným metrem. Jsou tady hrozné rozdíly v té výchově. Někdo dovolí, někdo nedovolí. U někoho nemusí nic a u někoho musí toho hodně. To si myslím, že není dobře. Co tak jako vím, tak když někde jezdíme, tak nás většinou chválí, že ty děti jsou jakoby vychované, že nedělají s prominutím žádné kravinu, zatímco třeba jiný děti. Myslím si, že pak když jsou někde ve společnosti, tak ty děti vědí, jak se chovat. Že bychom je někde vypustili a byli jak nějaký stádo, to ne. Myslím, že ta výchova je úspěšná.*

Tazatel: Využíváte ve své výchovné činnosti odměny a tresty? Pokud ano, jaké mají podoby?

Respondent: *Tresty využívám. Jsem tady krátkou dobu zaměstnaná, předtím jsem to moc nedělala, když jsem tady byla jenom brigádně, tak jsem říkala, že to nebudu řešit, budu tady zatím ta hodná, ale ono to většinou ani nejde bez nich. Nějak to dítě potrestat musím, to že jen mu tady vysvětluju, nemůžeš, nemůžeš, pro něj nic neznamena, mě přijde, takže ty tresty se používají, ale není to, že bych dennodenně jim dávala nějaký tresty. A jsou to tresty daný přímo DD, zákaz televize, počítačů, volných vycházek. I když si myslím, že oni už si z toho taky moc nedělají. Já třeba dávám úklid celého oddělení ten den, nebo uklízení kolárny třeba týden. Nebo se mi teď osvědčilo, že dávám třeba stránku příkladů nebo mi čtou. To mi přijde, že je to v tu chvíli lepší než když mu zakážu na týden televizi. A odměny: pochvala, máme takové své tajné zdroje sladkostí a tak.*

Tazatel: Jak jsou podle Vás významné odměny a tresty ve výchově?

Respondent: *Tak ty odměny určitě dělají hodně. Třeba ty děti chválit za maličkosti, motivuje je to dál. Ty tresty, záleží na tom, jaký jsou, ale třeba ty volné vycházky a televize, oni už si z toho nic nedělají. Ty středoškoláci si tu volnou vycházku udělají stejně, takže to už na ně jako trest moc neplatí. Spíš z nás mají srandu. Určitě nějaký místo mají. Spíš jsou významné, neřekla bych že zlepšují nebo zhoršují, to ne, a bezvýznamné také nejsou.*

Tazatel: S jakými nejpodstatnějšími výchovnými problémy se u dětí setkáváte? (uved'te alespoň 3)

Respondent: *Špatné chování tady i ve škole, jsou drzí. Pak krádeže a pozdní příchody z vycházek.*

Tazatel: Jak jste povinni tyto problémy řešit dle předpisů?

Respondent: *Trestem, zákaz volných vycházek, televize, počítačů. Když je to závažný, tak je tam snížení kapesného. Ale to se moc nedává, to už opravdu musí být něco...*

Tazatel: Jak byste je řešil Vy podle svého přesvědčení?

Respondent: *Tak dělám to i teď a třeba pomluví si s nima. Teď je tady taková drzá holčička, tak promluvit si s ní, co jí k tomu vedle, proč to dělá. Takže určitě si promluvit, to by bylo tak pro začátek. A když by bylo vidět, že to k ničemu nevede, tak bych k tomu trestu asi došla. Nemá se to, ale jednou tady jednomu klučinovi vyhrožovali, že pokud se nezlepší v tom chování ve škole, nepojede domů na prázdniny. Nemá se to dělat, ale to dítě najednou úplně otočilo a byl klid. Rodina by se jim neměla zakazovat.*

Tazatel: Uplatňujete některé výchovné prvky, které jste používal/a nebo byste uplatňoval/a ve výchově svých vlastních dětí, také ve výchově dětí v DD? Pokud ano, osvědčily se Vám?

Respondent: *Takže já své vlastní děti ještě nemám, takže nevím. Ale jak už jsem říkala, uplatňuji některý ty věci, co moji rodiče používali na mě. A nejspíš to pak budu uplatňovat i ve výchově svých dětí. Myslím si, že nejsem nijak špatně vychovaný člověk, myslím, že to k něčemu bylo a povedu to tak dál.*

Tazatel: Jste spokojen s nástroji, možnostmi výchovy, které máte v rámci svých kompetencí?

Respondent: *Jsem spokojená.*

Tazatel: Máte někdy nějaké vnitřní dilema při uplatňování předepsaných výchovných pravidel, třeba že to cítíte jinak, než jak se musíte zachovat? Máte potom případně nějaké výčitky?

Respondent: *Výčitky ne, ale kolikrát mně prostě dělá problém, když třeba vidím, že tady mají ty počítače a můžou být denně 1 hodinu na počítači a teď tady vidím toho chudáka Radka 17ti letého, prostě mu musím po hodině říct běž. On je samozřejmě naštvaný a já si říkám, co asi dělají kluci v jeho věku, sedí celý den na PC, ale já prostě tady to dovolit nemůžu. Neříkám, že bych ho tam celý den nechala, to ne, ale..... Přemýšlím nad tím, zda na tý poradě nenavrhnout něco, nějaký zvýhodnění. Když vidím, 8mi letý dítě je tam hodinu a 17ti letý, pro každého je hodina jiný čas.*

Tazatel: Mělo by se podle Vás postavení pedagoga (vychovatele) v ústavní výchově více tzv. „polidštit“, tj. více vystupovat jako rodič, zejména po citové stránce, aby děti nebyly tolik citově oploštěné?

Respondent: *Já nevím, jak je to v jiným zařízeních, ale tady se snažíme docela dost k těm dětem být jakoby blíže. Snažíme se je vyslechnout, podržet, všechno, i jak se k nim*

snažím být kamarádká. S těma malýma bych se občas i pomazlila, ale oni to třeba nechtějí. Takže určitě ano, ale jak říkám, ale tady to funguje. Po citové stránce taky, ale zase to musí mít nějakou tu hranici. Protože když se pak na někoho upnou, tak pro to dítě, když má docházet, je to těžký. Jak pro toho vychovatele tak pro to dítě. Ale určitě nějaká ta citová stránka by tam být měla, ale hranice.

Tazatel: Jak byste se ohodnotil jako pedagog (vychovatel)?

Respondent: *Tak nemyslím si, že jsem nějak přísná, je to něco mezi. Hranice tam musí být, prostě odsud posud. Já jsem taková kamarádká, ovšem proto, že jsem skoro stejně stará, ale prostě chci, aby tam ta autorita byla. Co řeknu, to bude. Důsledná jsem. Mám to trošku rozdělený na mladší a starší. Ty malý vidí, že teta. A i těch větších to je takový kamarádký vztah.*

Tazatel: Co Vám osobně nejvíce vadí na současném ústavním výchovném systému? Co byste změnil, kdybyste mohl teď hned? Bez ohledu na smysluplnost a reálnost toho, co to bude.

Respondent: *Mám okno. Nevím.*

Přepis rozhovoru - Sabina

Tazatel: Kolik je Vám let?

Respondent: 50

Tazatel: Jakou funkci zde zastáváte?

Respondent: *denní vychovatelka*

Tazatel: Jak dlouho děláte tuto profesi?

Respondent: *20 let.*

Tazatel: Jaké máte nejvyšší dosažení vzdělání?

Respondent: *středoškolské pedagogické vzdělání + speciální pedagogika na TUL, nástavba*

Tazatel: Etický kodex DD Semily hovoří mj. o využití svých odborných znalostí a o zlepšování kvality výchovného procesu zvyšováním své odbornosti. Jaké tedy máte možnosti dalšího vzdělávání ?

Respondent: *Jezdíme na různé přednášky, školení týkající se převážně speciální pedagogiky, etopedie. Chodíme na kurzy výtvarný, pracovní. Sebezvzdělávání, odebíráme časopis Psychologie a hledáme něco na internetu, když potřebujeme nějaké téma a jinak chodíme do Optisu do Jablonce nad Nisou, kde jsou předváděcí akce 3x nebo 4x do roka, co se týče výroby nějakých dárků nebo přáníček.*

Tazatel: Jste spokojen s jejich četností?

Respondent: *Určitě je jich dostatek.*

Tazatel: Jak hodnotíte jejich kvalitu?

Respondent: *Záleží na přednášejícím, někdo to má naučený z knížky, někdo mluví z praxe. Takže půl na půl.*

Tazatel: Bývají podle Vás zaměřeny také na aktuální (palčivé) problémy související s výchovou a péčí o děti v DD?

Respondent: *Moc ne, ale většinou si vybíráme témata, které jsou zaměřena na DD.*

Tazatel: Etický kodex také hovoří o snaze rozvíjet celkový potenciál každého dítěte. Jak si myslíte, že se Vám toto daří naplnit?

Respondent: *Přístupujeme tady k dětem důsledně, plnit si svoje povinnosti, slušně se chovat k lidem mimo domov ale i v DD, snažíme se je více zapojovat do samostatnosti, takže výchova k samostatnosti, kde je připravujeme na život mimo DD. Snažíme se, aby každý z dětí měl nějaký kroužek, to je náš cíl. Aby každé dítě mělo kroužek, který by ho bavil.*

Tazatel: Jakým způsobem připravujete děti na odchod z DD a osamostatnění?

Respondent: *Beru to zmého pohledu, takže příprava na život, co se týče vaření, uklízení, praní, osobní hygiena. Snažíme se těm dětem ve vyšším věku, aby si zařizovali po úřadech věci samy, samy si vyplňovaly a samozřejmě pod naším dozorem, ale chceme, aby se tohleto naučily a co se týče samostatnosti, stále jim poukazujeme na život mimo domov, povídáme si, jaký to je mimo DD a je to na jednotlivých dětem, jak si to vezmou.*

Tazatel: Jak byste u Vašich svěřenců ohodnotil dosaženou úroveň následujících dovedností (známkuje od 1 do 5 jako ve škole, kde je 1-nejlepší a 5-nejhorší):

Respondent:

- Komunikační dovednosti - 3
- Sebe obslužné dovednosti – 3
- Hygienické návyky – 2
- Gramotnost (čtení, psaní, počítání) – 3
- Pracovní dovednosti – 2
- Dovednosti spojené s chodem domácnosti – 3
- Schopnost rozhodování o sobě samém – 3
- Přístup k partnerství a sexu - 3
- Schopnost integrace do společnosti po opuštění DD (ukončení výchovy)? 3

Tazatel: Viděl byste nějaký prostor pro rozšíření a prohloubení dovedností dítěte?

Respondent: *Musel by se asi trošku změnit tady režim. Ale myslím si, že jo, že by se to dalo dělat, např.: víkendy, bych to tady asi trošku pozměnila, že by tu nemusel být kuchař, že by se více mohly snažit se zapojit do těch domácích aktivit. Ve všední den se ti enstihá, jsou to řpípravy a kroužky a to ne. Ty víkendy, tam je větší prostor, aby se toho více naučily a viděly. Třeba i na výletě a mimo domov nějaký pobyt.*

Tazatel: Řídíte se při svém výchovném působení nějakými pravidly – zásadami, které sledují nějaké výchovné záměry, nebo se spíše řídíte svým pocitem a přesvědčením, že je to tak lepší?

Respondent: *Řídím se podle situace, v jaké se zrovna nachází to dítě, takže oravdila, abych měla přesně daný, to ne. Spíš podle situace, která zrovna probíhá.*

Tazatel: Jak byste ohodnotil úspěšnost a kvalitu výchovy v DD SM?

Respondent: *Záleží na jednotlivých lidech, jak přistupují k té práci, nebudu mluvit za ně. Já za sebe si myslím, že je to dobrý, z mé strany, jsou na dobré úrovni.*

Tazatel: Využíváte ve své výchovné činnosti odměny a tresty? Pokud ano, jaké mají podoby?

Respondent: *Tresty dávám zřídka, a když je to trest, tak tresty jsou tady povolený pouze odejmutí výhody televize, počítačů, volných vycházky. A pokud je ton větší přestupek, tak jeto třeba snížené kapesné. A tresty ještě dávám třeba úklid oddělení nebo sběr odpadků kolem domova, záleží taky na období. A třeba když přinese poznámky ze školy tak delší dobu je příprava na vyučování. Odměny můžou být: návštěva kulturní*

akce, prodloužená nebo mimořádná vycházka, sladkosti, hygienické potřeby nebo kosmetické, ale dávali jsme nebo se stalo, že dostávaly finanční odměnu, ale to jen výjimečně, na koci roku jsou finanční odměny.

Tazatel: Jak jsou podle Vás významné odměny a tresty ve výchově?

Respondent: *Odměny určitě namotivují a nabudí děti a podle mého je to určitě lepší, používat více odměn než trestů. Na tresty si děti zvyknou, takže když se budou opakovat, tak ty těm dětem to bude úplně jedno. Spíš podle mého co nejméně používat trestů anebo jim dát trest jednorázový, nějaký úklid nebo i to doučování než týdenní zakazování, to se mine účinku. Význam mají, to určitě, ale musíme zase vědět, pro jaké dítě to je nebo co na koho platí.*

Tazatel: S jakými nejpodstatnějšími výchovnými problémy se u dětí setkáváte? (uved'te alespoň 3)

Respondent: *Podvody, lhaní, krádeže, pozdní příchody.*

Tazatel: Jak jste povinni tyto problémy řešit dle předpisů?

Respondent: *Podle závažnosti přestupků si to vyřešíme. Když to jsou menší krádeže nebo poznámky ze školy tak to řeší vychovatele na oddělení, ale zmíníme se o tom na poradě, která je jednou měsíčně. Pokud to jsou větší, tak se to řeší s ředitelem a zase na poradě, kde se dohodne určitá náprava.*

Tazatel: Jak byste je řešil Vy podle svého přesvědčení?

Respondent: *Zase podle závažnosti. Domluva, povídání, komunikace, co nejvíce se s nimi bavít a ukazovat jim nějaký ten problém, příklady. Podle toho, co udělají. Když někomu ublíží, tak možná jít zrovna do té rodiny, ať se podívají na rodiče a z očí do očí a možná je to horší než když my jim tady budeme říkat tohleto se nedělá a tohleto nesmíš dělat, protože oni mají z trošičku, ne z každého ale z někoho srandu. Když asi bychom je dali do té rodiny, které ublížily, tak je to pro ně možná větší trest, že se víc bojí.*

Tazatel: Uplatňujete některé výchovné prvky, které jste používal/a nebo byste uplatňoval/a ve výchově svých vlastních dětí, také ve výchově dětí v DD? Pokud ano, osvědčily se Vám?

Respondent: *Takže já jsem své děti doma vychovávala přesně tak, jako vychovávám já tady. Já mám stejný metr na všechny děti i doma na své. Akorát je jedna věc, že doma člověk může dát pohlavek, kdežto tady ten pohlavek dát nemůže. A možná, že by to mělo větší účinek, protože to dítě ví, za co to má v tu chvíli, když něco provede. Když dospělému řekne sprostý slovo nebo mu nadá, tak asi si myslím, že je lepší, aby věděl, tak dostane pohlavek. To ale bohužel nejde.*

Tazatel: Jste spokojen s nástroji, možnostmi výchovy, které máte v rámci svých kompetencí?

Respondent: *Ale jo, co chci, tak toho docílím a když chci něco extra, mimořádnou akci, tak pak ředitel je takový, že mi to dovolí. Takže pokud je to všechno dobře připravené a napsané, tak si myslím, že je to tady dobrý.*

Tazatel: Máte někdy nějaké vnitřní dilema při uplatňování předepsaných výchovných pravidel, třeba že to cítíte jinak, než jak se musíte zachovat? Máte potom případně nějaké výčitky?

Respondent: *Mám jednu jedinou výčitku, když jsem musela vést před lety jednoho kluka do výchovného ústavu, což pro mě nebylo nic milého, není to pěkný, ještě v doprovodu policie a myslím si, že před 12-13 lety to tady bylo asi trošku přísnější, záleželo taky teda na vedení a to dodneška vidím, jak ten kluk mě brečel na rameni, protože zas toho tolik neudělal, ty děti dneska jsou úplně jiný, jsou možná ještě horší, než udělal ten kluk a hned se do výchovného ústavu neposílají. Takže spíš dřív, dnes už s tím problém nemám.*

Tazatel: Mělo by se podle Vás postavení pedagoga (vychovatele) v ústavní výchově více tzv. „polidštit“, tj. více vystupovat jako rodič, zejména po citové stránce, aby děti nebyly tolik citově oploštěné?

Respondent: *Tak oni nás děti berou jako rodiče. Někteří ano, někteří ne. Jako rodič, někdy je tady lepší u některých vystupovat jako kamarád než jako rodič. Ono záleží taky na tom, jaké to dítě je, odkud přišlo. Protože, když budete někomu něco poroučet, tak vás pošle někam jako ty rodiče. Možná je lepší vycházet jako kamarád, ale samozřejmě tady máme tak malý děti a ty nás berou jako mamku. Po té citové stránce, někdy to je takový, že když si sedneme, tak si zabrečíme všichni. Já to беру tak, jako by to byly moje děti, dávám do toho úplně všechno, ale vystupuju i po té negativní stránce přesně jako rodiče po té citové, když se jim něco podaří a máme úspěchy v tancování apod., tak opravdu se snažím těm holkám dát něco navíc, aby věděly, že teda něco udělaly pro reprezentaci toho DD ale i samy pro sebe i pro nás všechny.*

Tazatel: Jak byste se ohodnotil jako pedagog (vychovatel)?

Respondent: *Přísný a důsledný.*

Tazatel: Co Vám osobně nejvíce vadí na současném ústavním výchovném systému? Co byste změnil, kdybyste mohl teď hned? Bez ohledu na smysluplnost a reálnost toho, co to bude.

Respondent: *Změnila bych tady trošku ten režim. Dala bych to trošku mírnější. Možná trošku víc volných vycházek, víc osobního volna, vodit si sem kamarády do svého pokoje, protože to je jejich pokoj. Kdyby byly peníze, tak určitě bych tady udělala nějaké startovací byty, kdy ty děti nevykopnu v 18ti z domu a starej se, ale měla bych je ještě pod dohledem ještě, kdy oni by si za mnou mohly přijít pro radu, pro pomoc a v tom vidím takový ten největší nedostatek, ty finance a to, že ty děti v 18 vypadnoua nemají kam jít. My jim sice nabízíme pomoc, ale málokterý dítě přišlo, protože mají svoji hrdost. Chtěly odejít a pro svoji hrdost, proč já bych chodil pro nějakou pomoc. Toto straně moc chybí. A co se týče peněz, já si myslím, že když chceme na nějakou kulturní*

akci nebo na ty výlety nebo aby přišly do jiného prostředí, je možnost napsat nějaký projekt, granty a je možnost to získat, s dětma vyjet mezi normální lidi, do normálních rodin seznámit se s jejich životem, což je teď při mě koná. Já tohle dělám ráda. Ne se jenom stýkat s DD, většinou akce jsou: turistický sraz DD nebo sraz DD na jaře a je to všechno jenom, že tam schází jenom tyhle děti, ale lepší je, když se tam schází normální lidi nejenom děti z DD, protože ty děti se porovnávají, kdo co může a kdo co má. Takže když se naše setkají s některými dětmi a řeknou, co dostali třeba k Vánocům, tak ty děti v normálních rodinách nedostaly tolik, to dostaly naše děti letos třeba k Vánocům. Byly tady tablety, notebooky a všechno. Nelitovat. Jsou chudáci, ale ne až tak hrozní.

Přepis rozhovoru - Simona

Tazatel: Kolik je Vám let?

Respondent: 49

Tazatel: Jakou funkci zde zastáváte?

Respondent: *Vychovatelka*

Tazatel: Jak dlouho děláte tuto profesi?

Respondent: *Přibližně 20 let*

Tazatel: Jaké máte nejvyšší dosažení vzdělání?

Respondent: *Středoškolské + nástavba speciální pedagogika*

Tazatel: Etický kodex DD Semily hovoří mj. o využití svých odborných znalostí a o zlepšování kvality výchovného procesu zvyšováním své odbornosti. Jaké tedy máte možnosti dalšího vzdělávání ?

Respondent: *Různý kurzy, školení, přednášky. Těch nabídek je docela dost bych řekla.*

Tazatel: Jste spokojena s jejich četností?

Respondent: *Jsem spokojena s jejich četností, když bychom chtěli, tak bychom je mohli využívat, určitě jo.*

Tazatel: Jak hodnotíte jejich kvalitu?

Respondent: *Kladně, jsou spíš kvalitnější.*

Tazatel: Bývají podle Vás zaměřeny také na aktuální (palčivé) problémy související s výchovou a péčí o děti v DD?

Respondent: *Určitě. Já si myslím, že jo...nějaká šikana, záškoláctví. Pokud se toho účastníme, tak to jsou tyhle kurzy nebo pokud si je vybereme. Určitě jsou určené k současné problematice.*

Tazatel: Etický kodex také hovoří o snaze rozvíjet celkový potenciál každého dítěte. Jak si myslíte, že se Vám toto daří naplnit?

Respondent: *Tady na to neumím odpovědět. Snažíme se ze všech sil, ale jak se to jednou osvědčí...když odejde dítě od nás, co do něj vtlučeme a co ne a v čem pak vynikne. Snažíme se, myslím, že se nám to daří, ale nevíme, co pak, když odejdou od nás, jestli se ještě něčemu věnují. Tady je máme vlastně pod dozorem, v rámci DD by to šlo, ale za to co je pak dál neručíme.*

Tazatel: Jakým způsobem připravujete děti na odchod z DD a osamostatnění?

Respondent: *To je pořád dokolečka. Určitě při každodenní činnosti nebo službě. Každý z nás se na ně nějak snažíme působit a připomínat jim, že až odejdou z domova tady od nás, tak.... Ty starší se mohou účastnit projektů, které jsou pro ně speciálně zaměřené*

na odchod z domova, co se týče financí nebo i jiný gramotnosti. Teď tady zrovna probíhal projekt pro ně do budoucna, hlavně co se týče těch financí, že je seznamují s bankami, jak fungují, jak by si mohli udělat rozpočet nebo na koho by se mohli obrátit, je tam i nějaká psychologie. Konkrétně se zaměří na počítače, čeho se mají vyvarovat, co si tam můžou najít, že si můžou sepsat životopis. Tohle můžou využít nebo využívají docela. Takže nejen my, že se tady snažíme, ale jsou podporováni takovými projekty, něco víc dostanou od lidí zvenčí, od někoho jiného a ne od nás. Nám už se tolik nevěří, od nás už to tak neberou. Spíš si z toho něco vezmou, že tady „neklápeme“ jen my.

Tazatel: Jak byste u Vašich svěřenců ohodnotil/a dosaženou úroveň následujících dovedností (známkuje od 1 do 5 jako ve škole, kde je 1-nejlepší a 5-nejhorší):

Respondent:

- Komunikační dovednosti - 3
- Sebe obslužné dovednosti - 2
- Hygienické návyky – skoro 1
- Gramotnost (čtení, psaní, počítání) - 3
- Pracovní dovednosti – 3/4
- Dovednosti spojené s chodem domácnosti - 3
- Schopnost rozhodování o sobě samém - 4
- Přístup k partnerství a sexu - 3
- Schopnost integrace do společnosti po opuštění DD (ukončení výchovy)? - z 16 jsou 2 úspěšní, spíš 4

Tazatel: Viděla byste nějaký prostor pro rozšíření a prohloubení dovedností dítěte?

Respondent: *Já si myslím, že určitě ano. Že by se pro ně bylo lepší, kdyby to bylo víc rodinného typu v tom smyslu, aby si ty děti opravdu víc všechno obsluhovaly samy. Že by si vařily jídlo, chodily na nákup, ... tady mají všechno a je to čím dál horší, mají vše na talíři... Asi má svůj význam, když ta teta s nimi je 3-4 dny nebo se po týdnu se střídají, jenomže kdo takovou to práci bude taky dělat, tím by se třeba spoustu zaměstnanců muselo propustit. Myslím si, že pro ty děti by bylo lepší víc takový ten rodinný typ, protože speciálně u nás mají opravdu všechno na talíři.*

Tazatel: Řídíte se při svém výchovném působení nějakými pravidly – zásadami, které sledují nějaké výchovné záměry, nebo se spíše řídíte svým pocitem a přesvědčením, že je to tak lepší?

Respondent: *Ano, zákonem a vnitřními směrnicemi. Občas samozřejmě i vlastním rozumem, aby vše bylo v rovnováze.*

Tazatel: Jak byste ohodnotila úspěšnost a kvalitu výchovy v DD SM?

Respondent: *Myslím si, že naše práce s dětmi je úspěšná i kvalitní. Dokladem toho je, že pokud vím, tak naprostá většina dětí, které odsud odejdou, tak nepáchá žádnou trestnou činnost. A to je myslím, dost důležitý.*

Tazatel: Využíváte ve své výchovné činnosti odměny a tresty? Pokud ano, jaké mají podoby?

Respondent: *Určitě. Odměny: prodloužená vycházka, dobrota, nákup navíc, pochvala, i za nějakou maličkost, pochválit před ostatními. Holky, které se účastnily tanečků, jely třeba za odměnu k moři. To bylo určitě taky motivující ten zájezd, něco navíc. A trest to je takové omezení podle zákona, takže zákaz televize, zkrácená vycházka, počítač, kapesné minimálně (nechtějí to z vyšších míst, kapesné jim patří).*

Tazatel: Jak jsou podle Vás významné odměny a tresty ve výchově?

Respondent: *Někdo na to dost reaguje, je rád za odměnu. Na někoho to působí, že se rychle oklepe z trestu, je mu to úplně putna. Když si představím konkrétní osobu, tak jeden den dostane nějaké odejmutí, druhý den zase odejmutí a nevdá mu to a někdo když má zase ten trest, tak chvíli se snaží nebo je vidět, že je vyklepanej. A zas ta odměna taky. Někomu to dělá vyloženě dobře, že má snahu dál se před ostatními vytáhnout. Je to velmi individuální. Na někoho to působí, na někoho ne. Ale své místo ve výchově mají.*

Tazatel: S jakými nejpodstatnějšími výchovnými problémy se u dětí setkáváte? (uved'te alespoň 3)

Respondent: *Lhani, drobné krádeže, hrubší ubližování, drobná šikana – děti využívají toho, že je někdo slabší.*

Tazatel: Jak jste povinni tyto problémy řešit dle předpisů?

Respondent: *Podle zákona č. 109/2002 Sb., dále vnitřní předpis – žebříček trestů. Je to individuální. Nemůžu dát stejný trest čtvrtáčkovi a devátáčkovi a pak někdo ty problémy dělá častěji a někdo má jednou za půl roku, tak člověk přivře oči.*

Tazatel: Jak byste je řešila Vy podle svého přesvědčení?

Respondent: *Vždycky u mě na prvním místě je nějaká domluva, vysvětlení, Často v ten daný moment fungovalo s tou osobou pohovořit v klidu. No, a když to nejde ani potřetí počtvrtý, tak nějaký trest se dát musí. Často by v daný moment fungovalo, když je něco zásadního... a třeba dítěti ve školce nebo prvňáčkovi, když bys klepla přes ruce za něco, když je sprostý na vychovatele. Tak s ním jemně zaklepu nebo ho dovedu někde do kouta a přemýšlej, ale s nějaký důrazem. Nechci vůbec mluvit o bytí, to ne, ale když by ho v ten moment něco seklo přes ruce, aby věděl, že dospělý je trošku autorita ne nějaký kamarád ze školy, že by to někdy působilo víc. Tady ale ty děti toho rychle zneužijí a využijí. Ale já jsem pro to domluvit dětem, spíš se s nimi dohodnout. Já někdy využívám toho, že než bych zakázala televizi, což je trest jak pro ně, tak pro mě to hlídat, tak radši jdeme opisovat a dělat školu, to oni nemají rádi ty úkoly, něco si tady spolu probereme, vyjmenovaný slova, ty si pojd' opisovat, nebo ty mě pojd' něco přečíst, takže to na ně taky zabírá.*

Tazatel: Uplatňujete některé výchovné prvky, které jste používal/a nebo byste uplatňovala ve výchově svých vlastních dětí, také ve výchově dětí v DD? Pokud ano, osvědčily se Vám?

Respondent: *Ano, myslím si, že ano. Já tady hodně hraju na to, že dětem důvěřuju, přestože vím, že jsem se často zklamala. Takže když si s ním pohovořím, ať to nedělá nebo přijď a vyřešíme to, tak jim věřím, že to tak bude. Často se zklamávám. Když byly děti mladší, tak doma jsem své dítě třeba postavila co kouta. Tady jsou večer kluci rozjetý a říkám, pojdte si na chvíličku stoupnout tady, ty si bud' na posteli, ty tady, že je rozdělím, aby se zklidnili. Takže co se mi osvědčilo doma, používám i tady, určitě.*

Tazatel: Jste spokojena s nástroji, možnostmi výchovy, které máte v rámci svých kompetencí?

Respondent: *Ano, musí to stačit. Nedokážu si představit, co jinému bychom tu měli mít. Spíš my vychovatelé nejsme ničím chráněni. Tady je to vlastně taky takový rizikový prostředí, může se stát těm dětem každou chvíli něco a teď nevíš, jestli to bude použité proti tobě nebo ne. Můžou mít nějaký úraz, bylas tam jako dohled, jak to bylo apod. A myslím si, že často se může převrátit proti té dospělé osobě, i přes to, že v nejlepším úmyslu a přesvědčení tu práci děláme. Ale skupinka víc dětí se nedá někdy taky uhlídat. Připadá mi, že v současné době se to právě zaměřuje jenom na ty děti, jenom na ty jejich práva, pořád se jim něco předkládá, pořád to jsou takový chudáčci. Posílila bych práva vychovatelů, protože nemáme zastání. Já vidím, že se pořád mluví o těch dětech. Samozřejmě, děti jsou na prvním místě, ale ty vychovatelé jsou úplně stranou. Ted' před Vánoce to jsou samý sponzorský dary, dětem dávají tolik dáreků, předhánějí se. Ale proč ty lidi, co jim ty dárky dávají, se neprijdou přesvědčit. Ať se přijdou podívat za čtvrt roku, za půl roku....*

Tazatel: Máte někdy nějaké vnitřní dilema při uplatňování předepsaných výchovných pravidel, třeba že to cítíte jinak, než jak se musíte zachovat? Máte potom případně nějaké výčitky?

Respondent: *To taky, někdy jsem na bouchnutí. Člověk se musí vždy sebeovládat a kontrolovat. Často se s něčím trápím. Třeba podle mě by ten trest nemusel mít, ale vzhledem k ostatním dětem a vzhledem k ostatním vychovatelům by nějaká jednota měla být, ale třeba bych to udělala úplně jinak. I po těch letech to tak vnitřně mám.*

Tazatel: Mělo by se podle Vás postavení pedagoga (vychovatele) v ústavní výchově více tzv. „polidštit“, tj. více vystupovat jako rodič, zejména po citové stránce, aby děti nebyly tolik citově oploštěné?

Respondent: *To je od každého DD jinak. Já nevím, jak to mají děti v jiných DD, ale záleží na té osobnosti. Třeba ten náš kolektiv DD ty tety všechny, strejdové, že jsou v pohodě, že tady si nikdo nehraje na nějakou osobnost. Máme to tady nastavený jak v rodině. Samozřejmě, někdo je větší bubák, někdo menší, ale že by měly děti pocit nebo že by se nás bály, sondovaly nebo měly strach, to ne, berou nás dost jako tety. Ty děti se nemusejí bát přijít s čímkoli, tak někdo je otevřenější, někdo ne. Myslím si, že u nás je to v pohodě.*

Tazatel: Jak byste se ohodnotila jako pedagog (vychovatel)?

Respondent: *Myslím si, že jsem důsledná, záleží jak oproti komu. Taký trochu přísná, ale zároveň se snažím být kamarádká, tak aby necítily ze mě hrůzu, ale ta přísnost tak, aby věděly, že když se zlobím, tak se zlobím. Spíš jsem přátelský, kamarádký typ.*

Tazatel: Co Vám osobně nejvíce vadí na současném ústavním výchovném systému? Co byste změnila, kdybyste mohla teď hned? Bez ohledu na smysluplnost a reálnost toho, co to bude.

Respondent: *Nezměnilo se to, že aspoň u nás v domově se opravdu hodně všechno dětem předkládá. Ty děti jsou pořád na nějakém vrcholu, víc by se to mělo zaměřit na ten odchod. Dělat pro ty děti něco až odejdou. Doteď mají všechno, jsou námi hlídaný, kontrolovaný, v takovém stádečku, to všechno berou, ale potom když od nás odejdou, tak já si myslím, že většina z nich je ztracená a překvapená, že opravdu neprodávají v obchodě namazaný krajíc chleba s máslem. Víc by se to mělo posílit na ten odchod. Když už ty děti u nás jsou a projdou si tím domovem, tak pak je ale trochu zajistit ty 2 – 3 roky než se úplně osamostatní. Třeba tréninkový byty, určitě by to bylo lepší anebo i při těch dětských domovech jsou rodinky, že si to děti zkouší a pořád mají ještě možnost, že kdyby potřebovaly tu pomoc tety či strejdy, tak pomůžou. Tady u nás nic takové ho není, myslím si, že by to nebylo špatné pro ty děti... někdo když pak odejde do rodiny, tak odejde, ale co ty, co nemají kam jít nebo nechtějí odejít.*

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora:	Lucie Štěpánková
Obor:	Speciální pedagogika
Forma studia:	kombinovaná
Název práce:	Výchovný proces v dětském domově a jeho zásady
Rok:	2015
Počet stran bez příloh:	84
Celkový počet stran příloh:	39
Počet titulů české literatury a pramenů:	32
Počet internetových zdrojů:	16
Vedoucí práce:	PhDr. Zdeněk Moucha, CSc.